

**TÜRKİYELİ VE İRANLI EVLİ BİREYLERDE EVLİLİK UYUMU,
DENETİM ODAĞI VE PROBLEM ÇÖZME BECERİSİNİN
İNCELENMESİ**

Rozita Fakhimi Farhadi

DOKTORA TEZİ

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Rozita

Soyadı: Fakhimi Farhadi

Bölümü: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Türkiyeli ve İranlı Evli Bireylerde Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Investigation of Marital Adjustment, Locus of Control and Problem Solving Skills of Turkish and Iranian Married Individuals

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Rozita FAKHİMİ FARHADİ

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Rozita FAKHİMİ FARHADİ tarafından hazırlanan “Türkiyeli ve İranlı Evli Bireylerde Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ

Eğitim Psikolojisi, Ankara Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Galip YÜKSEL

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Gazi Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Yusuf BUDAK

Eğitim Programları ve Öğretim, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Sevdâ ASLAN

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Kırıkkale Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 17/07/2018

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Teşekkür etmem gereken o kadar çok kişi var ki! Öncelikle araştırma süresince çalışmamın her aşamasında cesaretlendirici tutumuyla her türlü desteği bana sunan ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr.Mehmet Güven’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Doktora öğrenimim boyunca engin bilgi ve deneyimlerinden çok şey öğrendiğim değerli hocalarım; Prof. Dr. Galip Yüksel’e, Prof.Dr. Yaşar Özbay’a, Prof. Dr Adnan Kan’a ve Doç. Dr. Şerife Terzi’ye teşekkürü bir borç bilirim. Tez jürisinde bulunan Prof. Dr. Yusuf Budak, Prof. Dr. Selahiddin Öğülmüş ve Doç. Dr. Sevda Aslan’a katkıları için teşekkür ederim.

Lisans dönemimden beri bana her zaman pusula gibi yol gösteren, derin bilgi ve deneyimleriyle beni aydınlatan, bana güvenen ve inanan değerli hocam Dr. Abbas Khoshkhabar’a teşekkürü borç bilirim.

Ve hayatımın her aşamasında yanımda olan, benden desteklerini ve emeklerini esirgemeyen anne ve babam’ a saygı ve sevgilerimi sunarım.

Her zaman varlığıyla benim yanımda olan biricik oğlum Sepehr’ e kucak dolusu sevgilerimi sunarım.

Bana yaşamayı ve sevmeyi öğreten annem ve babam' a

Biricik kardeşim Ali'nin anısına....

**TÜRKİYELİ VE İRANLI EVLİ BİREYLERDE EVLİLİK UYUMU,
DENETİM ODAĞI VE PROBLEM ÇÖZME BECERİSİNİN
İNCELENMESİ
(Doktora Tezi)**

Rozita Fakhimi Farhadi

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz, 2018**

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumlarını, denetim odaklarını ve problem çözme becerilerini çeşitli değişkenlere göre incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Tebriz'den 300, Ankara'dan 300 evli birey olmak üzere toplam 600 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Evlilik Uyum Ölçeği, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ve Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında katılımcılarla yüz yüze görüşülerek çalışmaya gönüllü olarak katılan bireylere ölçme araçları uygulanmıştır. Toplanan verilerin istatistiksel analizinde SPSS21 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde, öncelikle araştırmaya dahil olan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin analizler yapılmıştır. Daha sonra araştırmanın bağımsız değişkenlerine göre her iki ülke katılımcılarının evlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme puanları karşılaştırılarak incelenmiştir. Puanlar arasındaki farklılıkları belirleye bilmek için çift yönlü varyans analizi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların tespit edildiği durumlarda hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunu belirlemek için Tukey HSD testi kullanılmıştır. Son olarak da evlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme becerisi arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Katılımcıların evlilik uyumu puanları ülkelere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. İranlı katılımcıların evlilik uyumu puanları, Türkiyeli katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur. Evlilik uyumu puanlarında katılımcıların eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzeyi ve çalışma durumuna göre anlamlı farklılıklar bulunurken; cinsiyet, yaş, evlilik süresi ve çocuk sayısına göre

anlamalı bir fark bulunmamıştır. Katılımcıların denetim odağı puanları anlamalı bir farklılık göstermektedir. İranlı katılımcıların içsel denetim algıları Türkiyeli katılımcılardan anlamalı olarak daha yüksektir. Katılımcıların problem çözme puanlarının ülkelere göre anlamalı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Türkiyeli katılımcıların problem çözme becerisi algıları İranlı katılımcılardan daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik uyumu, Denetim odağı, Problem çözme becerisi, İran, Türkiye
Sayfa Adedi : 175
Danışman : Prof. Dr. Mehmet Güven

INVESTIGATION OF MARITAL ADJUSTMENT, LOCUS OF CONTROL AND PROBLEM SOLVING SKILLS OF TURKISH AND IRANIAN MARRIED INDIVIDUALS

(PHD THESIS)

Rozita Fakhimi Farhadi

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

July, 2018

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate marital adjustment, locus of control, and problem solving skills of Iranian and Turkish married individuals with regard to various variables. The study group consisted of 300 individuals from Tabriz and 300 from Ankara; therefore, with a total sample of 600 participants. Personal Information Form, Marital Adjustment Scale, Rotter's Internal-External Locus of Control Scale and Problem Solving Inventory were used as data collection tools in the research by conducting face-to-face interviews with the participants. SPSS 21 package program was used for statistical analysis of the collected data. In the analysis of the data, firstly, analyzes were made on the demographic characteristics of the participants involved in the survey. Subsequently, marital adjustment, locus of control and problem solving scores of the participants of both countries were examined by comparing them according to the independent variables of the research. Two-way analysis of variance was used to determine differences between scores. When statistically significant differences were found, Tukey HSD test was used to determine which groups differed. Finally, relationships between marital adjustment, locus of control and problem solving examined. The following results were obtained in the study: Participants' marital adjustment scores were statistically significant between the two countries. The marital adjustment scores of the Iranian participants were higher than those of Turkish respondents. There were significant differences in marital adjustment scores according to the participants' educational status, socio-economic level and working status; gender, age, duration of marriage and number of children. Participants' locus of control scores also showed statistically meaningful differences. Iranian participants' perceptions of internal locus of control is significantly higher than the Turkish participants'. Participants' problem-

solving scores were found to differ significantly between the two countries' respondents. The Turkish participants' perceptions of problem solving skills are higher in comparison to the Iranian participants'.

Key words: Marital adjustment, Locus of control, Problem solving skills, Iran, Turkey

Page Number: 175

Supervisor : Prof. Dr. Mehmet Güven

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç.....	5
1.3. Alt Problemler	5
1.4. Önem	6
1.5. Sayıtlılar.....	7
1.6. Sınırlılıklar.....	7
1.7. Tanımlar	8
BÖLÜM 2	11
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1. Evlilik Uyumu.....	11
2.1.1. Aile Kavramı ve Sınıflandırılması	11
2.1.2. Ailenin Önemi ve İşlevi.....	12
2.1.3. Ailenin Toplumdaki Rolü.....	16
2.1.4. Bazı Aile Kuramları.....	18
2.1.4.1. Bağlanma Kuramı.....	18
2.1.4.2. Aile Sistem Teorisi	19
2.1.5. Evlilik Uyumu Kavramı	22

2.1.6. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler	24
2.1.7. Evlilik Uyum Teorileri	28
2.1.8. Evlilik ile İlgili Yaklaşımlar	29
2.1.8.1. Sistem Yaklaşımı.....	29
2.1.8.2. Bilişsel Yaklaşım	30
2.1.8.3. Gelişimsel Yaklaşım.....	31
2.1.8.4. Yaşantısal Aile Yaklaşımı.....	31
2.1.9. Evlilik Uyumuna Üzerine Yapılmış Olan Araştırmalar	32
2.2. Denetim Odağı.....	38
2.2.1. Denetim Odağı Kavramı	38
2.2.2. Denetim Odağı Çeşitleri	42
2.2.3. Denetim Odağı İle İlgili Yapılan Araştırmalar	45
2.3. Problem Çözme Becerisi.....	49
2.3.1. Problem Kavramı.....	49
2.3.2. Problem Türleri	51
2.3.3. Problem Çözme Kavramı.....	51
2.3.4. Problem Çözme Becerisini Etkileyen Faktörler.....	56
2.3.5. Problem Çözme Süreci	57
2.3.6. Problem Çözme Becerisi ile İlgili Araştırmalar	69
BÖLÜM 3	73
YÖNTEM.....	73
3.1. Araştırma Modeli.....	73
3.2. Çalışma Grubu	73
3.3. Veri Toplama Araçları	75
3.1.1. Kişisel Bilgi Formu	75
3.1.2. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ)	76
3.1.3. Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKÖÖ)	77
3.1.4. Problem Çözme Envanteri.....	78
3.3. Verilerin Toplanması.....	79
3.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	79
BÖLÜM 4	81
BULGULAR.....	81
4.1. Evlilik Uyumunun Demografik Faktörlere Göre İncelenmesi	81

4.1.1. Cinsiyete Göre Evlilik Uyumu	81
4.1.2. Yaşa Göre Evlilik Uyumu	82
4.1.3. Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu	84
4.1.4. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Evlilik Uyumu	86
4.1.5. Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu	88
4.1.6. Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu.....	90
4.1.7. Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu	92
4.2. Denetim Odağının Demografik Faktörlere Göre İncelenmesi.....	94
4.2.1. Cinsiyete Göre Denetim Odağı	94
4.2.2. Yaşa Göre Denetim Odağı.....	95
4.2.3. Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı.....	96
4.2.4. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Denetim Odağı.....	99
4.2.5. Evlilik Süresine Göre Denetim Odağı	100
4.2.6. Çocuk Sayısına Göre Denetim Odağı.....	102
4.2.7. Çalışma Durumuna Göre Denetim Odağı	104
4.3. Problem Çözme Becerisinin Demografik Faktörlere Göre İncelenmesi	105
4.3.1. Cinsiyete Göre Problem Çözme Becerisi	105
4.3.2. Yaşa Göre Problem Çözme Becerisi	107
4.3.3. Eğitim Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi	108
4.3.4. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Problem Çözme Becerisi	110
4.3.5. Evlilik Süresine Göre Problem Çözme Becerisi	112
4.3.6. Çocuk Sayısına Göre Problem Çözme Becerisi.....	113
4.3.7. Çalışma Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi	115
4.4. Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki İlişki	117
BÖLÜM 5	119
TARTIŞMA ve YORUM.....	119
BÖLÜM 6	127
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	127
6.1. Sonuç	127
6.2. Öneriler	128
KAYNAKLAR	131
EKLER.....	1533

Ek 1 - Türkçe Kişisel Bilgi Formu.....	1544
Ek 2 - Farsça Kişisel Bilgi Formu.....	1556
Ek 3 - Evlilik Uyumu Ölçeği Türkçe Formu	15758
Ek 4 - Evlilik Uyumu Ölçeği Farsça Formu	1590
Ek 5 - Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği Türkçe Formu.....	1634
Ek 6 - Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği Farsça Formu.....	1667
Ek 7 - Problem Çözme Envanteri Türkçe Formu.....	16673
Ek 8 - Problem Çözme Envanteri Farsça Formu	1745

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri	74
Tablo 2. Cinsiyete Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	82
Tablo 3. Cinsiyete Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	82
Tablo 4. Yaşa Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	83
Tablo 5. Yaşa Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	83
Tablo 6. Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	84
Tablo 7. Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	85
Tablo 8. Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonuçları	86
Tablo 9. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	87
Tablo 10. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	87
Tablo 11. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Evlilik Uyumu Puanlarındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonuçları	88
Tablo 12. Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	89
Tablo 13. Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	90
Tablo 14. Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	91
Tablo 15. Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi	91
Tablo 16. Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	92
Tablo 17. Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi	93
Tablo 18. Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonuçları	93

Tablo 19. Cinsiyete Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	94
Tablo 20. Cinsiyete Göre Denetim Odağına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi.....	94
Tablo 21. Yaşa Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	95
Tablo 22. Yaşa Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	96
Tablo 23. Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	97
Tablo 24. Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	97
Tablo 25. Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonuçları	98
Tablo 26. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	99
Tablo 27. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Denetim Odağında Farklılaşma / Çift Yönlü Varyans Analizi	99
Tablo 28. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Denetim Odağı Puanlarındaki Farklılığa İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	100
Tablo 29. Evlilik Süresine Göre Denetim Odağı Puanları Betimsel İstatistikler	101
Tablo 30. Evlilik Süresine Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	102
Tablo 31. Çocuk Sayısına Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	103
Tablo 32. Çocuk Sayısına Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	103
Tablo 33. Çalışma Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	104
Tablo 34. Çalışma Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	105
Tablo 35. Cinsiyete Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	106
Tablo 36. Cinsiyete Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	106
Tablo 37. Yaşa Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	107
Tablo 38. Yaşa Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	107
Tablo 39. Eğitim Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	108
Tablo 40. Eğitim Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	109
Tablo 41. Eğitim Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarındaki Farklılığa İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	109

Tablo 42. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	111
Tablo 43. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	111
Tablo 44. Evlilik Süresine Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	112
Tablo 45. Evlilik Süresine Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi	113
Tablo 46. Çocuk Sayısına Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	114
Tablo 47. Çocuk Sayısına Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	114
Tablo 48. Çalışma Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	115
Tablo 49. Çalışma Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	116
Tablo 50. Çalışma Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarındaki Farklılığa İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	116
Tablo 51. Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki Korelasyon / Türkiye	117
Tablo 52.Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki Korelasyon / İran.....	117
Tablo 53.Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki Korelasyon / Türkiye-İran Toplam	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Evlilikte üçgen modeli.	25
<i>Şekil 2.</i> İç ve dış denetim odağı..	42

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlar sunulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Aile, tüm kültürlerde toplumun en temel ve küçük birimi olmasının yanında, birbirleri ile sosyal, psikolojik ve biyolojik ilişkiler içinde olan ve ayrı ayrı sorumluluk sahibi olan bireylerden meydana gelmektedir. Aileyi; “eşler alt sistemi, anne-baba alt sistemi ve kardeşler alt sistemi” olmak üzere üç alt sisteme ayırmak mümkündür. Bireyler arası ilişkilerden en anlamlısı, evlilikle ortaya çıkan eşler alt sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kılıç, 2009). Bir evliliğin nasıl iyi sürdürülebileceğine dair bir takım çalışmalar yapmış olan sosyal bilimciler, bu çalışmalar neticesinde evlilik doyumu, evlilik uyumu ve evliliğin niteliği gibi kavramların ön plana çıktığı sonucuna varmışlardır. Evliliğin niteliğinin belirlenmesinde doyum, uyum ve mutluluk kavramları ile çiftler tarafından yapılan öznel değerlendirmeler önemli rol oynamaktadır (Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012). Evliliğin niteliğinin en iyi uyum kavramıyla değerlendirildiği düşünüldüğünden, söz konusu çalışmalarda uyumla ilgili etmenler sıklıkla yer almaktadır (Erdoğan, 2007).

Gerçekten de birçok araştırmacı, evli kişilerin psikolojik ve fiziksel sağlıkları üzerinde önemli bir rolü olan evlilik hayatının kalitesini arttırmak adına, hem uyumu kavramsal anlamda tanımlamak hem de eşler arası uyuma dair etmenlerin ortaya çıkarılması için çalışmalar yapmışlardır. Spanier’in (1976) evlilik uyumunu ölçmek için ölçme aracı geliştirme çalışmasında eşler arasındaki uyumun sonucunun beş boyut derecesiyle belirlenen

bir süreç olarak tanımlanmış olması bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Bu boyutları(Koydemir, Selışık ve Tezer, 2004):

- Sorun ortaya çıkarabilecek eşler arası farklılıklar
- Bireyler arası gerilimler ve bireysel kaygı
- Eş doyumu
- Eşlerin uyuşması
- Eşlerin ilişkilerini etkileyecek önemli kararlarda uzlaşması şeklinde ifade etmek mümkündür.

Evlilik uyumunda, evliliğe dair istek ve beklentilerin ne kadarının karşılandığı önemlidir (Demiray, 2006). Ayrıca evlilik uyumu bir evlilikteki gönüllü ve zorunlu niteliklerin, yani her evlilikte görülen gelenek, görenek ve yasalara bağlı zorunlulukların bir dengede tutulması ile ilgilidir. Eşler arasındaki uyum ancak; eşlerin ortak değer ve amaçlara sahip olmaları, kararları birlikte ortak alabilmeleri, etkili bir iletişim içerisinde olmaları, ayrıca akrabalarıyla olan ilişkilerinde, boş zaman etkinliklerinde ve gelir idaresi gibi konularda anlaşma içinde olmaları durumlarında mümkün olabilir (Şener ve Terzioğlu, 2002).

Evlilikte uyumu ve doyumu etkileyen etmenler, gerek yurtdışında gerekse Türkiye’de yapılan çalışmalarda incelenmiştir. Evlilik uyumuna dair çalışmaların Hamilton’un (1929) klasik çalışmasına kadar uzandığı bilinmektedir (Akt. Spanier, 1976). Ancak bugüne kadar yapılmış olan çalışmalarda da evlilik uyumunun etkilendiği pek çok faktörden söz edilmektedir (Yüksel, 2013). Bu çalışmalar neticesinde bulunan evlilik uyumu ve doyumuna ilişkin faktörler; evliliğin süresi, çocuk sayısı, eşlerin arasındaki yaş farkı gibi demografik olanlar (Sener, 2002), eşitliğe dayanan ilişki (Olçay-Yasak, 1997), eşi kontrolcü ve bağımlı algılama (Gökmen, 2001), eşler arası çatışmalar ve çatışma davranışları (Kaslow ve Robinson, 1996), yapıcı iletişim biçimleri (Greef ve De Bruyne, 2000) gibi ilişkiye dair olanlar; kaygı (Addis ve Bemard, 2002), depresyon (Kastro, 1998), yalnızlık (Demir ve Fışıloğlu, 1999) ve kırgınlık (Addis ve Bemard, 2002) gibi birtakım psikolojik özellikler şeklinde sıralanabilir.

Bazı araştırmalara göre yeniden evlenenlerdeki evlilik doyumu, ilk kez evlenenlere nazaran daha yüksek görülmekte; bununla birlikte evlilikteki sorunlar ve cinsel problemler ile evliliğin süresi ve çocuk sayısı arasındaki ilişki pozitif yönde bulunmuştur (Jose ve Alfons, 2007).

Fışıloğlu(2001) tarafından akraba evliliğindeki uyumun düşük olduğu belirlenmiştir. Yine başka araştırmalarda, evlilik uyumu ile ekonomik koşullar arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırma sonucunda ekonomik durumu iyi olmayan çiftlerin daha çok psikolojik sıkıntı çekmesinden dolayı evlilik uyumunun olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (Kinnunen ve Feldt, 2004; Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012). İran’da Torabi ve Baschieri (2010) tarafından yapılan araştırmada da benzer bir sonuç elde edilmiş ve ekonomik durumu iyi olmayan çiftlerin evlilik uyumunun olumsuz yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Evlilik uyumu Davidson (1984) tarafından, denklik kuramı penceresinden açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kuramda, ilişkiye yatırım yapan kişinin yatırımı o ilişkiden elde ettiği kazançtan daha az olduğunda düşük kazanıma sahip olması, yatırımı daha fazla olduğunda da kazanımın yüksek olması söz konusudur. Eşlerdeki bu düşük ya da yüksek kazanımlar, evlilik uyumu üzerinde rol oynayabilir. İlişki doyumunun karşılıklı bir süreç olması nedeniyle partnerlerden birinin algılanan denksizliği, eşiyle aralarındaki uyumun daha az olduğunun göstergesi olabilir (Yüksel, 2013). Davidson’a (1984) göre, en iyi uyuma sahip ilişkiler, partnerlerden ikisinin de kendini diğeriyle denk olduğunu düşündüğü ilişkilerdir.

Kişilik özellikleri, eşler arası evlilik doyumu ve uyuma ilişkin sıklıkla çalışılan değişkenlerden bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır (Watson ve Hubbard, 2000). Kişilik özelliklerinden biri olan nevrotizm, eşler arasındaki uyumu önceden tahmin edilmesini sağlayan en belirgin özellik olarak dikkat çekmektedir (Botwin, Buss ve Schakelford, 1997). Eşler arasındaki uyumun kişilik özelliklerine göre önceden tahmin edilebilirliği, kadın erkek arasında farklılıklar taşıyabilir (Koydemir, Selışık ve Tezer, 2004). Örnek olarak; kadınlar için yalnızca nevrotizm ve uzlaşabilirlik söz konusu iken, erkeklerde ise bunlara ek olarak dürüstlük ve içtenlik de yordayıcı olmuştur (Bouchard, Sabourin, Lussier, Wright ve Richer, 1998).Torabi veBaschieri (2010) İran’da kadınların evlilik uyumu açısından daha zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Sporakowski ve Hughston (1978), evlilikleri 50 yıldan fazla süredir devam eden çiftlerle bir çalışma yapmışlardır, bu çalışmanın neticesinde evlilik uyumunun en fazla etkilendiği faktörün, eşlerin birbirlerine olan benzerlikleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Burgess’in(1939; Akt. Yüksel, 2013) evli çiftlerle yapmış olduğu çalışmalarda yüksek evlilik uyumunu ortaya koyan faktörler; (a) eşlerin mutlu bir biçimde evlenmiş olmaları, (b) çocuk yapma konusunda eşlerin anlaşmış olmaları, (c) eşlerin birbirlerinin aileleri ile yakın ilişkiler kurmaları, (d) eşlerin hem kendilerinin hem de ailelerinin dinsel, milliyet, eğitimsel,

dini aktiviteler, sosyal ve kültürel durumlarını da yansıtan kültürel geçmişlerinin birbirleri ile benzerlik göstermesi şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca bu benzerliklere ek olarak, kadın erkek arasındaki yaş benzerliği de evlilik uyumunu olumlu anlamda etkilemektedir (Akt. Yüksel, 2013).

Batool ve Khalid'in (2012) Pakistanlı çiftler üzerinde yapmış oldukları bir çalışma ile bir takım demografik değişkenler ve duygusal zekânın evlilik uyumunu nasıl etkilediği araştırılmıştır. Söz konusu araştırma neticesinde, yalnızca demografik bir etken olan çocuk sayısının, evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu noktada çocuk sayısındaki artışın evlilik uyumunu azalttığı sonucuna varılmıştır. Buna göre çocuk sahibi olmak; anne babayı ekonomik olarak zorlamakta, eşlerin birbirlerine sevgi, şefkat göstereceği zamanı engellemekte ve ev ortamını eşler bakımından kısıtlamasından dolayı evlilik yaşamında tatminsizliğe yol açmaktadır. Duygusal zekânın, evlilik uyumu üzerinde büyük rol oynadığı , bu çalışmanın bir diğer sonucudur. Bu bağlamda bireyin sahip olduğu beceri, empati, iyimserlik ve dürtü kontrolü gibi faktörlerin evliliğin kalitesini belirlediği görülmüştür. Aynı şekilde Gottman ve Krokoff (1989) tarafından eşlerdeki inatçılık, savunmacılık ve etkileşimden kaçınma gibi iletişim davranışlarının evlilik uyumu üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Yine buna benzer bir biçimde Tutarel-Kışlak ve Çabukça (2002) da, evlilik uyumu üzerinde empatinin önemini vurgulamışlardır. Locke'nin (1946) evli ve boşanmış çiftler üzerinde yapmış olduğu bir çalışmada, çiftlerin evlenmeden önceki tanışıklığının özellikle kadınlar açısından evlilik uyumundaki önemini vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda bir yıldan daha az olan çiftlerdeki evlilik uyumunun daha düşük olduğu saptanmıştır. Stanley, Ragan, Rhoades ve Markman (2012) tarafından ise, evlilikte uyumu sağlayan değişkenlerin, gerek evlilik öncesi uyum gerekse evlilik öncesi ilişkiden doyum olduğu belirlenmiştir. Bireyin yaşam doyumunu yalnızca evlilik uyumu ile ilişkili değil, aynı zamanda onun bir belirleyicisi konumundadır (Yüksel ve Dağ, 2015).

Tüm bunların yanında çiftlerin stresle baş etme stratejileri, evlilik ilişkisinin en çok etkilendiği unsurlardan biridir. Stresle baş etme tepkilerinin, hayatın diğer alanlarına dair sorunlara nazaran, evliliklerde daha belirleyici rol oynadığı ve birtakım belli baş etme tepkilerinin ise değişik yönlerden evliliğe ilişkin sorunları çözmede yardımcı olduğu Pearlin ve Schooler (1978) tarafından yapılmış olan çalışmada ortaya konmuştur. Pek çok çalışmada da buna paralel sonuçlar elde edilmiştir (Belanger, Sabourin ve El-Baalbaki, 2012).

Kişilerin stresle baş etme tepkilerinin oluşumunda onların iç-dış kontrol odaklı olup olmadıkları ve problem çözme becerileriyle doğru orantılıdır. Rotter'e (1966) göre bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumu onların hayatla ve/veya evlilikleriyle ne denli uyumlu olduklarının da belirleyicisidir. Buna göre bireyin kendi içindeki ya da dışındaki güçlerin (şans, kader vb.) kontrolünde olduğuna dair sahip olduğu genel beklenti ya da inancı onların stresle baş etme, evlilik ve sosyal uyum gibi değişkenlere olan tepkilerini belirleyecektir. Buna göre bireylerin kadercilikleri, şansa olan inançları gibi faktörler de evlilik uyumlarını etkilemektedir. Yine aynı şekilde bireylerin problem çözme becerileri de evlilik uyumunu etkileyen ve aynı zamanda onların stresle baş etmelerini güçleştiren veya kolaylaştıran bir etkidir (Heppner ve Petersen, 1982). Buna göre bireylerin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz veya yeterli görmeleri onların evlilikte karşılaşılabilecekleri sorunlara olan yaklaşımlarını belirleyecek ve böylece uyumlarını etkileyecektir.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde bu araştırma kapsamında Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumları, denetim odakları ve problem çözme becerilerinin bazı değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmek istenmiştir.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın amacı, Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumlarını, denetim odaklarını ve problem çözme becerilerini çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

1.3. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1. Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumları;
 - a) Cinsiyete,
 - b) Yaşa,
 - c) Eğitim düzeyine,
 - d) Sosyo-ekonomik duruma,
 - e) Evlilik süresine,
 - f) Çocuk sayısına,

- g) Çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
2. Türkiyeli ve İranlı ve evli bireylerin denetim odağı;
- a) Cinsiyete,
 - b) Yaşa,
 - c) Eğitim düzeyine,
 - d) Sosyo-ekonomik duruma,
 - e) Evlilik süresine,
 - f) Çocuk sayısına,
 - g) Çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
3. Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin problem çözme becerileri;
- a) Cinsiyete,
 - b) Yaşa,
 - c) Eğitim düzeyine,
 - d) Sosyo-ekonomik duruma,
 - e) Evlilik süresine,
 - f) Çocuk sayısına,
 - g) Çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
4. Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumları, denetim odağı ve problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Önem

Aile ve evlilik ilişkileri araştırmalarında “Evlilikte Uyum” kavramı önemli bir yere sahiptir. Düşük bir evlilik uyumu, hayat kalitesi de dâhil olmak üzere birçok kavramı derinden ve olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu bağlamda evlilikte uyum, ona aykırı olan evlilik çatışmaları, ebeveynin çocuklarıyla uyumunun azalması, boşanma ihtimalinin çoğalması ve çiftlerde depresyona yol açma gibi geniş yelpazeli problemlerle yakından ilişkilidir. Öte yandan bireyler arasındaki ilişki kalitesinin özellikle aile ilişkilerini ve sağlığı etkilediğine dair kanıtlar giderek artmaktadır. Kiecolt-Glaser ve Newton’un (2001) araştırmasının gösterdiği gibi mutsuz ve tatmin edici olmayan evlilikler, genel sağlığa zarar verecek

biçimde etki bırakmaktadır. Bu noktadan hareketle bu araştırmada evli bireylerin evlilik uyumları, denetim odakları ve problem çözme becerileri çeşitli değişkenlere göre kültürlerarası bir karşılaştırmayla ele alınıp incelenmiştir.

İran ve Türkiye her ne kadar farklı kültürel alt yapılara sahip olsalar da yıllar boyu aynı coğrafyayı bir şekilde paylaşmış ve aynı dine inanan iki toplumdur. Birbirleriyle ayrılan özellikleri olmasına rağmen, her iki toplumun benzer özellikleri oldukça fazladır. Bu benzer özelliklerden en önemlilerinden biri toplumda, evlilik kurumuna verilen önem ve özendir. Her iki toplumda da aile kutsaldır ve bu kutsallığın bozulmaması için elden gelen her şey yapılmalıdır. Aileye olan yaklaşım bu şekilde olsa da her iki toplumda da boşanma oranları giderek artmaktadır. Bu anlamda bireylerin evlilik uyumlarının araştırılması ve evlilik uyumlarını etkileyen iç-dış kontrol odaklılık ve problem çözme becerilerinin belirlenmesi her iki toplumda ortaya çıkan olumsuz durumların düzelebilmesi için katkı sağlayıcı olacaktır.

Ayrıca çalışmada İran ve Türkiye karşılaştırmalı olarak incelenerek hem kültürler arası yapılmış olan çalışmalara ve literatüre katkıda bulunulacak hem de benzer kültürler arasında yapılmış olmasından ötürü bu çalışma Müslüman toplumlarda evlilik uyumu ve bunu etkileyen faktörlerin saptanması açısından önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu noktalar aynı zamanda bu çalışmanın diğer çalışmalardan olan farkını da ortaya koymaktadır.

1.5.Sayıtlar

1. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının Türkçe ve Farsça formlarının eşdeğer olduğu kabul edilmiştir.
2. Araştırmaya katılan katılımcıların ölçme araçlarına içten ve doğru cevaplar verdikleri kabul edilmiştir.

1.6.Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma Türkiye ve İran'ın bütün bölgelerinde yapılması mümkün olmadığından, Türkiye'nin Ankara ve İran'ın Tebriz şehirleri ile sınırlıdır.

2. Araştırmada katılımcıların evlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme becerileri, bu araştırma için kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Aile: Aile, tüm kültürlerde toplumun en temel ve küçük birimidir (Tutarel-Kışlak ve Göztepe,) (2012). Kendilerine has inanç ve değerlere sahip olan bireyler tarafından oluşturulmuş, aralarında evlilik, kan bağı ve çocuk bağlarını içeren; aynı evi paylaşan ve içinde yaşadıkları toplumla iletişim ve etkileşim içinde olan en küçük toplumsal kurumdur (Dönmezer, 1999).

Evlilik Uyumu: “Eşlerin birbirlerine ve evliliğin bütünlüğüne uyum sağlayacak şekilde değişiklikleri özümstedikleri; birbirleri ile iletişim kurabildikleri; anlaşmazlıkları her ikisini de memnun edecek şekilde çözümledikleri ya da anlaşmazlıklardan uzak durdukları; böylece birbirlerinden ve evlilikten mutlu oldukları adaptasyondur” (Locke, 1968; Akt. Çakır, 2006).

Evlilik Çatışması: “Hafif bir tartışmadan fiziksel şiddete kadar uzanan bir çizgide yaşanan olumsuz ilişkileri içermektedir” (Grych ve Finchani, 1990; Akt. Şendil ve Korkut, 2008).

Problem: Birden fazla çözülme yöntemi öngörülen ve kişinin biyolojik veya zihinsel anlamda rahatını kaçıran her türlü belirsizlik durumudur (Karasar, 2013). Bingham (2004) problemi, bir kimsenin istenilen amaca ulaşmak adına topladığı hâlihazırdaki güçlerinin karşısına çıkan engel olarak ifade etmektedir. Morgan’a (1999) göre problem, kişinin bir amaca ulaşmasında engellenmeyle karşılaştığı bir çatışma durumudur.

Problem Çözme: Değişik düşünceler veya alternatif çözümler içinden tercihte bulunma hareketidir (Ramsey, 1989). Belirli bir hedefe erişmek için rastlanılan zorlukları yok etme doğrultusunda birtakım gayretleri gerekli kılan işlemler dizisidir (Bingham, 2004).

Denetim odağı: İlk olarak Phares tarafından ölçülmeye çalışılmış ancak Rotter’in “Sosyal Öğrenme Kuramı” bağlamında geliştirilmiştir. Rotter (1966) bu kavramı ödül ve cezaların birey tarafından mı ya da bireyin dışındaki bazı güçler tarafından mı denetlendiği ile ilgili beklentiler şeklinde tanımlamaktadır. Kişi kendisinin yapmış olduğu bir davranışın pozitif veya negatif pekiştiriciyle nihayete erdiğini algıladığı zaman, bu davranışı ileride de yapacağına dair bir beklenti içine girecektir. Diğer bir deyişle, bireyin pekiştiricileri ‘izler’ veya ‘izlemez’ şeklinde algıladıkları ifade edilmektedir. Dolayısıyla da bunların

engellenebilmesi mümkün olmaktadır. Bireyin gelişim sürecinde, her alanda yaşamış olduğu bu pekiştirici algısının yaşanmışlıklarının neticesinde, genellenen bir pekiştirici beklentisi oluşturabildiği söylenmektedir. Bu bağlamda, bireyin pekiştiricilerin kendisi veya kendisi dışındaki güçlerin ya da şans veya kaderin kontrolünde olduğu ile ilgili genel bir beklenti (inanç) içinde olabildiği bir gerçektir. İlk durum kişinin ‘iç’ denetim odağı, ikinci durum ise ‘dış’ denetim odağı inancını ifade etmektedir (Küçükkaragöz, Akay ve Canbulat, 2013).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde evlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme becerisi ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiş ve bu konularla ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara ilişkin bilgiler sunulmuştur.

2.1. Evlilik Uyumu

Çalışmanın bu bölümünde evlilik uyumu kavramı derinlemesine incelenecektir. Bu kapsamda; öncelikle aile kavramı, sınıflandırılması, önemi, işlevi ve toplumdaki rolünden bahsedilecektir. Daha sonra aile kuramları ele alınacak ve evlilik uyumu kavramı açıklanacaktır. Evlilik uyumu incelenirken de, kavramın tanımından, teorilerden, evlilik ile ilgili yaklaşımlardan ve literatürde daha önce evlilik uyumu üzerine yapılmış olan çalışmalardan ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

2.1.1. Aile Kavramı ve Sınıflandırılması

Aile, birimindeki üye sayısı kaç ve ne turden olursa olsun (yani çocuksuz, tek ebeveynli, çekirdek, geniş, hiç evlenmemiş vs.aile biçimlerinde olduğu gibi) yakın ilişkiyi ve etkili ilişkilerin kalıcılığı ölçüsüne bağlı olarak içine almaktadır. (Gülerce, 1996). Başka bir ifadeyle aile, belli biçimlerde insan türünün ürettiği; sosyal hayata hazırlanma sürecinde ilk ve etkili olan; cinsel ilişkinin belli bir şekilde düzenlenmiş olduğu; eşler, ebeveynler ve aile içindeki diğer yakınlar arasında ilişkilerin belli bir oranda içten, samimi ve güven verici olduğu; içinde yaşanılan toplumun düzenindeki etkileşimlerin az veya çok ölçüde var olduğu toplumsal bir kurumdur (Ozankaya, 1991).

Toplumsal bir kurum olarak değerdendirilen ailenin sağılığı ve mutluluğıyla toplumun sağılıklı olması arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Bunun belli başlı birkaç nedeni bulunmaktadır. Örneğın, bireylerin duygusal gereksinimleri aile tarafından karşılanmaktadır. Yine aynı şekilde dış dünyaya karşı daha güvenli ve güçlü olabilmek adına aile bireyleri birbirlerini destekler, dayanışma içinde olurlar, maddi ve manevi koruyup ve yardımlaşırlar (Saygılı, 1990). Aile bu özelliklerinden dolayı toplumsal kurumlar arasında ilk sırada yerini almaktadır ve toplum için çok önemlidir (Gökçe, 1996).

Dünyada aile kavramı ise günümüzde kalıcılık ölçütüne bağılı olarak çok çeşitli kombinasyonları olan, yakın ve etkili ilişkilere sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda farklı anlayış ve yaklaşım biçimleri açısından yüzlerce aile tipinden bahsetmek mümkündür. Tipoloji ölçütleri de aile tipleri kadar çeşitlilik arz eder. Buna göre evlilik bağı, büyüklüğü ve işlevine göre farklı aile yapıları söz konusudur (Gülerce, 1996). Bunları çekirdek, çocuksuz, geniş veya geleneksel, tekrar evlenmiş ebeveynli, tek ebeveynli aile tipleri olarak sınıflandırabilmek mümkündür. Çekirdek aile, geniş aile ve tek ebeveynli aile sınıflandırması ise en yaygın kullanılan tanımlamalarda kullanılmaktadır. Örneğın anne, baba ve çocuktan oluşan aile yapısı çekirdek aile olarak adlandırılmakta, birkaç çekirdek ailenin oluşturduğu aile yapısına ise geniş aile adı verilmektedir. Buna karşılık ölüm, terk etme ve boşanma gibi durumlarda anne veya babanın çocuklarla oluşturdukları aile yapısına ise tek ebeveynli aile denmektedir (Özgüven, 2001).

2.1.2. Ailenin Önemi ve İşlevi

Toplum için ailenin önemine az da olsa yukarıda değinilmiştir. Bu bölümde ailenin işlev ve önemi hakkında daha detaylı bilgi verilecektir. En basit anlamıyla aile nesillerin devamını sağılayan toplumun en küçük birimidir. Ancak, sadece doğurganlık ve neslin devamı işlevleri açısından aile kavramını önemini ve işlevini değerdendirmek doğru değildir. Bunlara ek olarak ailenin bir diğerd işlevi çocuğın toplumsallaşma sürecinde yaşadığı ve yaşayabileceğı tüm sorunlar, ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgilidir. (Özağı, 2007).

Gerçekten de ailenin sosyal hayatın en önemli ve en küçük birimi olmasından dolayı esas işlevi çocukların fiziksel, sosyal ve duygusal anlamlarda ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle sağılıklı bireyler yetiştirmek olacaktır. Birbirlerini etkileyen ve birbirlerinden etkilenen karı-koca, ebeveyn-çocuk ve kardeşler alt sistemleri aileyi meydana getirmektedir. Anne ve babanın çocuklarıyla olan ilişkilerinin yanında, anne ve babanın birbirleriyle olan ilişkileri

de çocuklar üzerinde fazlaca etkili olmaktadır. Bu nedenledir ki yıkıcı çatışmaların yaşanmadığı ve alt sistemlerin aralarındaki ilişkilerinin sağlıklı olduğu aile yapılarında, çocukların psikolojik anlamda uyum içinde olmaları beklenmektedir (Nomura, Wickramaratne, Warner, Mufson ve Weissman, 2002).

Ailelerin etkisi doğumdan önce başlar. İlk gelişim yıllarını da içine alarak hayat boyunca devam eder. Bu anlamda aile, bireylerin kendi gereksinimlerini karşılayabilecekleri doğal bir yerdir. Bireylerin psikolojik gelişim ve davranışları, aile tarafından hem ekonomik hem fizyolojik hem de sosyal anlamda şekillendirilip yönlendirilmektedir. Çocuk açısından aile, sadece eğitimsel işleve sahip olmakla kalmaz. Bu anlamda aile etkin bir sosyalleşmenin de olduğu yerdir (Özağı, 2007). Bu nedenle bireylerin aile çevresi, bireylerin hayatlarında doyum sağlamaları, işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirmeleri ve içinde bulundukları toplumsal hayata uygun bir insan olarak yetişmelerinde önemli bir rol oynamaktadır (Nazlı, 2000).

Araştırmacılar, çocuklardaki davranış bozukluklarını ebeveynlerin tutumları dışındaki kalıtım, zekâ düzeyi, çocukların doğum sırası iç salgı bezleri ve kötü arkadaşlıklar vb. aramışlardır. Ancak, bu etkenlerden hiçbirisinin ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişki kadar önem taşımadığına kanaat getirmişlerdir (Çağdaş, 2002).

İnsanlar, doğum ve ölüm arasındaki süre zarfında devamlı gelişim göstermektedirler. Bu gelişimin etkilendiği birçok faktör mevcuttur. Söz konusu etkenleri, kalıtsal ve çevresel olarak iki grupta incelemek mümkündür. Çocuğa ebeveynlerinden geçen genetik unsurları, kalıtsal etkenleri oluşturmakta, çocuğun yakın çevresi olan aile, toplum ve içinde bulunulan doğal ortamı ise çevresel etkenler olarak değerlendirilmektedir. Çocukların gelişiminde bütün bu etkenler ayrı ayrı rol oynarken, bununla birlikte bir bütünü de meydana getirmektedirler. Aile çevresi, çevresel etmenler içinde çocuğu en çok etkileyen etmen olarak ifade edilmektedir. Çocukların geleceklerini şekillendirmesinde ve kişiliklerini geliştirmelerinde, ailelerinin onlara karşı olan tutum ve davranışlarının önemi büyüktür (Bilir ve Dabanlı, 1990).

Ailenin çocukların birlikte yaşadıkları, onların sağlıklı bir biçimde gelişmelerine yardımcı olan, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı temel bir kurum olduğu düşünüldüğünde, sağlıklı bir aile yapısına sahip çocukların sağlıklı bireyler olacağı varsayımından yola çıkmak mümkündür. Bu anlamda toplumun ruh sağlığının esas koşulunun aile kurumunun sağlıklı bir yapıya sahip olması gerekliliğidir, denilebilir. Bu

açından çocuklarının birlikte yaşadıkları insanların sağlıklı hayat tarzına sahip olmaları çocukların da sağlıklı bir ruh yapısıyla gelişmesini beraberinde getirmektedir. Sadece ebeveynlerin bireysel anlamda sağlıklı insanlar olmaları değil bunun yanında kendi aralarında ve ailenin diğer üyeleriyle iletişimlerinde sağlıklı bir yapı oluşturmuş olmaları gerekmektedir (Karakuş, 2003).

Aile içinde çocuğun kendini geliştirmesi ve başarılı olmasının, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlı olduğu söylenmektedir (Aslan, 1996). Çağdaş (2002) tarafından ise ebeveynlerle çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde yürüyebilmesi adına öncelikle ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişkinin sağlıklı olması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bunun yanında çocuğun kişilik gelişiminin sağlıklı olabilmesi ve bulunduğu ortama uyum sağlaması için ebeveynlerle çocuk arasındaki ilişkinin öneminin de her geçen gün daha iyi anlaşıldığı vurgulanmıştır (Çağdaş, 2002).

Bu anlamda ailenin görevleri arasında; çocuğa yol göstermek, çocuğun kurallara uyumunu sağlamak, davranışlarına yön vermek, ona yol göstermek, çocuğun sevilerek bir güven ortamında sağlıklı yetişmesi ve kişiliğinin gelişiminde yer alan basamakları doğru çıkmasına yardımcı olmak bulunmaktadır. Ozankaya (1991) ise bu görevleri şu şekilde sıralamıştır; bireylerdeki cinsel davranışların düzenlenmesi, neslin sürdürülmesinin sağlanması, çocukların bakımının ve toplumsal çevreye ilk hazırlıklarının sağlanması, samimi ve sevgiye dayanan ilişkiler kurulması, hem çocuğun gelişimi için en uygun ortamı sağlanması hem de anne ve babasından edineceği alışkanlıkların oluşturulması. Bunun yanı sıra temel sevgi ve ilgi gereksinimlerinin karşılanması da ailenin en önemli görevlerinden biri olarak ortaya konmuştur.

Bunlara ek olarak ailenin zor durumlarda çocuğunun yanında olması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu anlamda aile çocuğu desteklemeli ve gerektiğinde denetlemeyi unutmamalıdır. Aile ortamı içinde çocuk kişiliğini geliştirirken, kendi cinsel kimliğini de kazanır. Yine çocuk, ev ortamında insan ilişkilerini belirleyen uzlaşma, anlaşma, bağlılık ve işbirliği gibi olumlu özellikleri öğrenir. Çocuğun olumsuz durumlarda takınacağı tutumlardan olan anlaşmazlık, çatışma ve çekişme de evde öğrenilen özelliklerdendir (Bulut, 1990).

Ailenin çocuğun uyum sağlaması üzerinde de olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu açıdan, eğer çocuk kendini ailenin veya kendinden çok daha büyük bir bütünün vazgeçilmez bir parçası gibi görürse, bu onun kendini değerli hissetmesine yol açacaktır. Çocuğa küçükken aile

tarafından ‘ben değerliyim’ duygusu aşılanmaktadır. Çocuk ailesinde kabul görüp yargılanmadığında, kendini doğal hissetmekte ve kabul etmektedir. Aile ortamında güven duygusunun oluşması, aile bireylerinin birbirlerini olduğu gibi kabul etmelerine bağlıdır. Güven duygusu ailelerde olduğu zaman aile bireylerinin kendine güvenlerinden, kendilerine ve başkalarına sevgi duymalarından, kimlik kazanmalarından, kişilik ve sosyal becerilerinin gelişmesinden ve topluma uyumlu hale gelmelerinden bahsetmek mümkün olmaktadır (Cüceloğlu, 2002).

Tüm bu anlatılanlar ışığında aile tarafından yerine getirilmesi beklenen görevleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Nazlı, 2000):

1- Kimlik Gelişimi: Aile bireylerinin kimlik gelişimde, her aile yardımcı olmalıdır. Bunları; aile bireylerini sosyalleştirme, cinsiyet gibi konular, cinsellik ve aile konularına anlam verme olarak sıralamak mümkündür.

2- Sınırları Düzenleme: Aile bireyleriyle dış dünya arasında etkileşim stratejilerinin kurulması, aile üyelerinin özerkliğinin ve bireyselliğinin korunması şeklinde, içsel sınırlamaların yanında üyelerin özerkliği adına fiziksel çevrenin yönlendirmesi gibi dışsal sınırlamalar da aileler tarafından gerçekleştirilmektedir.

3- Ailenin Duygusal Atmosferini Yönetme: Aile içinde bireylere destek gördükleri, bakıldıkları ve işbirliği içinde olunduğunu gösteren duyguları hissettirebilmektir.

4- Aile Yapısında Oluşan Değişimleri Yönetme: Aile kurumunda zaman içinde oluşabilecek değişim ve stresli yaşam olguları hakkında ailenin dengeyi sağlamak gibi bir görevi bulunmaktadır.

5- Ev Halkının Devamlılığını Sağlama: Ailenin devamlılığını korumak adına besin, barınma, eğitim gibi temel gereksinimlerin karşılanması ailenin sorumlulukları arasındadır.

Sonuç olarak aileyi insanların sosyal, duygusal ve ekonomik gereksinimlerini karşılayan, insan türünün sürekliliğini ve toplum düzenini sağlayan, toplumsal yaşamı düzenleyen bir mekanizma olarak tanımlamak mümkündür. Çocukların kişilik oluşumları ilk olarak aile içinde olduğundan dolayı, kişilik gelişiminde ilk yıllarının ne kadar önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, aile kavramının insan yaşamındaki yeri öne çıkmaktadır. Bu bağlamda aile kurumunun çocukların yetiştirilmesi, eğitimleri ve psikolojik gelişimlerinin sağlıklı bir biçimde tamamlamaları ve sosyalleşmeleri hususunda öneminin büyük olduğunu ifade edilebilir.

Yeni oluşturulan kurumlar sosyal ve ekonomik birçok değişimin etkisiyle ailenin yerine getirdiği işlevleri devralmışlardır. Fakat ailenin çocuk yapma ve yetiştirme yoluyla toplumun devamlılığının sağlanması gibi bir toplumsal görevi sağlıklı bir biçimde yerine getirmesi mümkün değildir. Buradan yola çıkarak ailenin yerine getirdiği en önemli işlevinin çocukları yetiştirmek ve onu toplumsal hayata hazırlamak olduğu söylenebilir (Gentür, 2006).

İnsanların gereksinimlerinin karşılanmaması, madde kullanımı ve suç işleme oranının artması gibi sosyal yıkımlara yol açmaktadır. Bütün toplumlarda ki buna ailenin en fazla tehdit altında olduğu düşünülen Amerika Birleşik Devletleri'nde bile aile kavramı idealleştirilir ve devlet eliyle korunması söz konusudur. T.C Anayasasına göre “Aile, Türk toplumunun temelini oluşturur” (Gülerce, 1990). Her ülkenin kanununa ve aile yapısına göre bu oranlar değişiklik göstermekle beraber, aile her toplumda farklı tanımlanabilmektedir

2.1.3. Ailenin Toplumdaki Rolü

Çocukların ve gençlerin doğumdan ergenliğe uzanan süreçte başarılı olabilmesi için çevrelerinde bir dizi öğrenim destekleri olması gerektiğine inanılmaktadır (Aytar ve Çetin, 2012). Bu öğrenim destekleri, aileler, erken çocukluk programları, okullar, okul dışı zaman programları ve aktiviteleri, yükseköğrenim, sağlık ve sosyal hizmet kurumları, işletmeler, kütüphaneler, müzeler ve diğer topluma dayalı kuruluşlar tarafından verilmektedir (Maccoby, 2002).

Bu destekler tamamlayıcı öğrenim olarak adlandırmaktadır. Tamamlayıcı öğrenim, çocuklar için sürekli öğrenme ve gelişimsel sonuçlar yaratılmasını destekleyecek bağlantılar ile nitelenmektedir (Öztürk, Sevindik ve Yaman, 2006). Bu bağlantılar, doğumdan itibaren tüm ergenlik boyunca olmakla birlikte, hangi öğelerden oluştuğu ve işlevleri çocuklar büyüdükçe, zaman içinde değişime uğramaktadır (Aytar ve Çetin, 2012).

Müdahale değerlendirmeleri göstermektedir ki, bu süreçte ailenin katılımının küçük yaştaki çocuklar ve onların okula hazırlanması konusundaki olumlu sonuçlarla güçlendirilebilir (Çivitci, Çivitci ve Fiyakalı, 2009). Bu sonuçlara ulaşabilmek için çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını karşılayabilmek önemlidir. Bunun yanı sıra, ebeveynlerin tutumları ve uygulamaları ile erken çocukluk programlarının aile katılımına ilişkin beklentileri ve desteklerine ihtiyaç vardır.

Günümüzde, üç tür aile katılım süreci olduğu görülmektedir (Maccoby, 2002). Bunlar; çocuk yetiştirme, okul-aile ilişkileri ve öğrenim sonuçları için sorumluluk alma olarak ifade edilmektedir. Çocuk yetiştirme, ebeveynlerin küçük çocukları büyütürken sahip oldukları tutumlar, değerler ve uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Erken çocukluk dönemi, doğumdan beş yaşına kadar geçen dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde dikkate değer değişimler meydana gelir. Yeni doğan bebek temel reflekslere sahiptir ve zaman içinde konuşabilen, yürüyebilen ve taklit edebilen, aktif ve meraklı bir çocuğa dönüşür (Weiss, Caspe ve Lopez,2006).

Çocukların kelime hazinesi çok hızlı bir büyüyerek hatırlama, ilgiyi sürdürme, sayma ve harfleri tanıma yeteneklerini kazanırlar. Küçük çocuklar, yaşlıları ve büyüklerle olan etkileşimleri sayesinde benlik ve kendine değer verme kavramlarını geliştirir, duygusal olarak kendine hâkim olmaya başlarlar ve ilk arkadaşlıklarını geliştirirler (Aytar ve Çetin, 2012). Kısaca ifade etmek gerekirse, erken yaşlar çok önemlidir, çünkü bu dönemde çocuklar, ileriki öğrenimlerinin temelini oluşturan ana yeteneklerini kazanırlar. Bunun yanı sıra, bu yıllar ebeveynlerin de çocuklarının yeteneklerine ilişkin inançlarının şekillendiği ve çocukların kendi akademik benlik kavramı oluşmaya başladığı yıllardır (Özmert, 2006).

Çocuk yetiştirme küçük çocukları yetiştirmekte ebeveynlerin tutumları, değerleri ve uygulamaları ile ilgili süreçleri içerir (Weiss, Casper ve Lopez, 2006). Besleyici, çocuk merkezli aktivitelerde sıcak ve duyarlı ebeveyn-çocuk ilişkileri ve ebeveyn katılımı erken çocukluk döneminde olumlu öğrenim sonuçları ortaya çıkarır (Öngider, 2013). Besleyici ilişkiler, çocuklar için sağlıklı bir mutluluk, kendine saygı ve aidiyet duygusu yaratan duygusal bir sığınak sunar.

Ebeveynler çocuklarının duygularına karşı duyarlı olurlarsa çocukların da sosyal olarak daha yetenekli olma ve daha iyi iletişim kabiliyetleri geliştirmeleri ihtimali daha yüksek olur (Weiss vd., 2006). Sıcak ve karşılıklı ebeveyn-çocuk etkileşimleri ve ev ortamında daha az sayıda stres kaynağı olması, çocukların sosyal davranışlarını ve konsantre olma yeteneğini gelişmesini kolaylaştırır (Özbey, 2012).

Çocuk merkezli aktivitelere özellikle, oyunlara katılım çocukların sosyal ve duygusal gelişimi açısından önemlidir (Öngider, 2013). Evde kendi kendileriyle ve ebeveynleriyle oyun oynamanın çocuk gelişimindeki önemi büyüktür. Bunun farkında olan çocukların sınıfta sosyal ve özgür davranışlar sergileme ihtimali yüksektir (Özbey, 2012).

Bunlara ek olarak, ebeveynlerin çocuklarının sanat ve el işi aktivitelerine katılımı çocukların dil gelişimi açısından önemlidir (Öngider, 2013). Bununla beraber çocuk yetiştirme, çocuk yetiştirme tarzlarını etkileyen sosyal ve kültürel bağlamlar içine yerleştirilmiştir. Yoksunluk, sosyal çocuk yetiştirme desteğine yetersiz ulaşımı ifade eder. Bu da anne tarafında depresyona ve daha az besleyici ebeveyn davranışına sebep olur. Okul-aile ilişkileri ise aile ve eğitim ortamı arasındaki resmi ve resmi olmayan ilişkilere işaret etmektedir. Öğrenim sonuçları için sorumluluk alma ise çocuk yetiştirmenin bir ögesidir. Aynı zamanda toplum ve evde küçük çocukların öğrenme yetilerini destekleyecek aktivitelere vurgu yapar.

2.1.4. Bazı Aile Kuramları

Aile kuramları kapsamında bağlanma kuramı ve aile sistem teorisiyle ilgili olarak aşağıda bilgiler verilmiştir.

2.1.4.1. Bağlanma Kuramı

Bağlanma, doğumla başlayıp asıl olarak 0-3 yaş arasında belirlenen bir süreç olarak görülmektedir. Her ne kadar henüz kanıtlanmamış olsa da doğum öncesi süreci de kapsadığı düşünülmektedir. Bowlby (1969, 1973; Akt. Öngider 2013) tarafından, bu kuram çerçevesinde türe has davranış biçimleri ve hayat boyu duygusal gelişim süreci açıklanmaya çalışılmıştır. Bu süreç temelde yeni doğmuş bir insan yavrusunun yaşama şansını artırma güdüsüyle biçimlenir. Çocukla onu yetiştirenler arasındaki ilişki bu dinamikle açıklanır. Söz konusu kuram, duygusal gelişimle kişilik gelişimi ve bu süreçlere dayanan kişisel farklılıkların anlaşılması için zengin kuramsal bir çerçeve sunar. Bowlby'e (1969, 1973. Akt. Öngider, 2013) göre, anne veya temel bakımı veren kişi ve çocuk arasındaki bağlanmanın oluşmasında bazı temel etmenler mevcuttur. Bunlar; a) İnsanların ve hareket eden nesnelerin tercihinine yönelme b) Diğerlerine nazaran daha sık gördüklerini ayırt etme c) Tanıdık olanlara yakın davranma ve tanıdık olmayanlara uzak durma d) Diğer davranışlardan istenilenin yapıldığı davranışları ayırt etme ve davranışları artırma.

Bowlby'nin (1969, 1973; Akt. Öngider, 2013) bağlanma kuramını temel alan Ainsworth, Blehar ve Waters (1978; Akt. Öngider, 2013) üç farklı tip bağlanma örüntüsü öne sürmüşlerdir. Güvenli bağlanma örüntüsü bunlardan ilkidir. Bu durumda bebeğin temel ihtiyaçlarının zamanında karşılayan bir bakıcının varlığı bebeğin oyun oynamak veya keşfe

çıkmaq için kendini güvende hissetmesine yol açmaktadır. Bu tür güvenli bir bağlanma örüntüsünde temel bakım veren kişiyle kurulan ilişki bebeğin uyumunu meydana getirmektedir. Kaygılı/kararsız bağlanma örüntüsü ise ikinci tip bağlanmadır. Bu durum için eğer, temel bakımı veren kişi bebekten gelen tepkilere tutarsız davranır veya zamanında karşılık vermezse bebekte kaygılı/kararsız bağlanma örüntüsünden bahsedilebilir. Kaygılı/kaçıncı tarz ise üçüncü bağlanma örüntüsüdür. Burada bakım veren kişi bebeğin ihtiyaçlarına tutarlı olarak tepki vermediği durumlarda bebek bakıcısına kaygılı/kaçıncı tarzda bağlanmaktadır.

Anne ve çocuk arasındaki ilişki temel bağlanma sürecinde ele alınmaktadır ancak bu süreçte babanın da rolünün öneminin de yadsınması mümkün değildir. Babanın etkisi bu süreçte hem dolaylı hem de dolaysız olmaktadır. Babanın bebekle kurduğu ilişki doğrudan etki, anne-baba ilişkisinin anneyi etkilemesi suretiyle bu durumun bebeğiyle kurduğu ilişkiye yansıtmasıyla dolaylı bir etki olarak açıklanmaktadır. Bowlby'e (1969, 1973; Akt. Öngider, 2013) göre, anneyle duygusal bir ilişki kuran bir küçük çocuğun ondan ayrı kalması durumunda bunun çocuğun kişilik gelişimine fazlasıyla zarar vermesi söz konusudur. Buna sebep olarak da bu ayrılığın yoğun bir libido talebine ve bir nefret duygusuna yol açmasının olduğunu ifade etmiştir.

2.1.4.2. Aile Sistem Teorisi

Aile sistem teorisinde aileyi; aile içindeki bireylerin birbirlerinin yanı sıra aile içi kurallara da saygılı oldukları bir sistem olarak değerlendirmek mümkündür. Söz konusu sistemde alt sistemlerin oluşturduğu üç ilişki, nitelik açısından önem arz etmektedir. Bu ilişkiler; anne babanın birbirleriyle olan ilişkisi, onların çocukla olan ilişkisi ve kardeşler arasındaki ilişki olarak ifade edilmektedir. Diğer alt sistemler, alt sistemlerden birisindeki duygu ve davranışların niteliğinden etkilenmektedir. Anne ve babanın çocukla olan iletişimi, anne baba alt sistemindeki ilişkinin pozitif veya negatif olmasından, evlilik uyumunun niteliğinden aynı yönde etkilenebilmektedir.

Evlilik uyumu, eşlerin bedensel sağlığının yanında ruh sağlığının da üzerinde önemli bir etki yapmaktadır. Evlilik uyumunun önemli faktörleri, bireyler arasında ilişkinin algılanış şekli ve eşlerin sorun çözmedeki yetenekleri olarak düşünülmektedir (Erdoğan, 2007).

Evlilik uyumu, çocukların davranışları üzerinde dolaylı veya dolaysız etkili olmaktadır. Bandura (1979) sosyal öğrenme teorisinde, çocukların uyumlu olmayan davranışları gözlem yoluyla öğrendiğini ifade etmektedir. Evlilik içindeki uyumsuzluğun anne ve babanın olumsuz davranış örnekleri sergilemesine yol açması mümkün olmakta ve anne babanın psikolojik sorunları daha da artabilmektedir. Anne ve babanın çocuklarıyla olan iletişimi bu durumdan olumsuz olarak etkilenmekte ve aynı zamanda bu durum çocukların sorunlu davranış geliştirmesine ve olumsuz davranışları kendilerine model seçmelerine neden olabilmektedir (Özbey, 2009).

Anne ve babanın çocukla olan ilişkisinde evliliğin rolü oldukça etkili olmaktadır. Evlilik içindeki uyum nitelik açısından, ailenin yaşam kalitesinin ortaya konmasında etkili olmaktadır. Anne ve babanın birbirleriyle olumsuz ilişki içinde olmaları bireylerin farklı birçok olumsuz davranış göstermelerine neden olabilmektedir. Hem çocukların hem de eşlerin evlilik uyumunun bozulmasından dolayı travmalar yaşamaları mümkündür (Fidanoğlu, 2007). Eşler arasındaki uyumsuzluk, anne ve babanın bu rollerinin de negatif yönde etkilenmesine sebep olmaktadır. Eşler arasındaki çatışmalar; anne ve babanın çocukları üzerindeki disiplinin azalmasına, davranışlarının tutarsızlaşmasına veya anne ve babanın çocuklarından uzaklaşmalarına yol açmaktadır. Bu durum çocuğun uyum problemleri yaşamasıyla sonuçlanmaktadır. Ayrıca eşlerin arasındaki uyumun azalması bazı durumlarda anne ve babanın çocukları üzerindeki psikolojik ve duygusal kontrolü artırmalarına neden olduğundan çocukların kaygılı ve içe yönelim problem davranışları sergilemeleri söz konusu olabilmektedir. Çocukların uyum problemlerinin çözülmesi adına, anne ve baba hem çocuklarıyla hem de birbirleriyle olan etkileşimlerinin niteliğini artırmak durumundadırlar. Bugüne kadar yapılan araştırmalar ışığında; çocukların sorunlu davranışların altında aile yapılarının niteliği ve evlilik içinde oluşan problemlerin yattığı ve çocuklardaki sorunlu davranışlarla aile uyumu arasında negatif yönlü bir etkileşim olduğu tespit edilmiştir (Savi, 2008).

Amato (2005) tarafından, boşanmış ailelerinin çocuklarının hem sosyal hem de duygusal açıdan olumsuz etkilendiği ancak bu çocuklara nazaran devamlı surette problemlerin yaşandığı ailelerin çocuklarının daha çok sorunlu davranışlar içinde oldukları belirtilmektedir. Bu yüzdendir ki aileye ait özelliklerin çocuğun duygusal ve zihinsel gelişimini ne yönde etkilediği günümüze gelene kadar araştırmacılar tarafından hala üzerinde durulan konulardan biri olmuştur.

Çocuklar tutarlı ve kararlı bir aile ortamında büyüdüklerinde, çocukların anne ve babalarıyla olan iletişimlerinin daha nitelikli olduğu ve evliliklerde meydana gelecek stres ve üzüntü durumlarının ortaya çıkaracağı olumsuz etkilerden uzak, çok sağlıklı bir ortamda yetişmelerinin sağlanacağı ifade edilmektedir. Çocukların uyum becerilerinin gelişmesi evlilikteki uyuma bağlı olurken; anne ve babanın ailedeki memnuniyetsizlik durumu çocukların umudunun azalmasına, hayata bakış açılarının da negatif olarak etkilenmesine neden olmaktadır (Donma & Donma, 2006). Ailenin yapısı, eşlerin evleniş şekli ve evliliklerinin süresi anne ve babanın evlilik uyumunu yakalamalarını etkileyebilmektedir. Geniş ailelerde, kayınpederin ve kayınvalidenin evlilik üzerinde sorun teşkil ettiği görülebilmektedir. Evlilik süresinin uzaması bu etkinin azalmasına sebep olmaktadır. Bu yapıdaki ailelerde, aile büyükleri anne ve babaların bu görevlerini gereği gibi yerine getirmelerine engel olabilmektedirler. Bu durum da çocukların sorunlu davranış geliştirmelerine yol açmaktadır (Savi, 2008).

Anne ve babanın evlilik uyumları, birçok faktörden etkilenmektedir. Bununla birlikte evlilik uyumunda anne ve babanın sosyal destek kaynaklarının önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. Sosyal desteği tanımlarken; bireylerde stres yaratan durumların negatif sonuçlarını azalttığı, değerlerin ve duyguların paylaşımında yardımcı olduğu, sosyal rollerin ve hayatın getirdiği yenilik ve rollere uyum sağlama becerisini destekleyen bir sistem olduğu ifade edilmektedir. Bir akraba, bireye yakın bir kişi veya aile bu sistem içinde yer almaktadır. Söz konusu sistem sayesinde anne babanın ve çocukların davranışları etkilenmekte ve yeterlilikleri güçlenmektedir. Sistem bu yönüyle eğitici bir işlev de üstlenmektedir.

Ayrıca sosyal destek, fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar üzerinde iyileştirici bir rol oynamaktadır. Anne ve babalar gerek gördüklerinde bu sistemden yardım almakta ve sistem stresli ortamlarda bireyler arasındaki ilişkileri düzenlemek suretiyle stresin bireyler üzerindeki etkisini de azaltmaktadır (Kaner, 2010). Okanlı, Tortumluoğlu ve Kırpınar'a (2003) göre anneler eşlerinden sosyal destek gördüklerinde problem çözme becerilerini geliştirmektedirler. Çocuğun gelişimi üzerinde ailenin komşuluk ilişkilerinin gelişmesinin de önemli bir rol oynadığını belirtilmektedir (Donma & Donma, 2006). Çocukların içinde bulundukları en yakın ve uzak çevre onların davranışlarının şekillenmesinde önemlidir. Bu durum ekolojik sistem yaklaşımıyla açıklanmaktadır.

Bundan dolayı, çocukların ebeveyn gibi yakınındakilerine ek olarak aile tarafından etkileşim içinde bulunulan sosyal çevreden de dolaylı manada etkilendiğini söylemek mümkündür (Artzaba-Poria & Pike, 2005).

Anne ve babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerinde evlilik uyumlarının ve sosyal destek kaynaklarının niteliğinin dolaylı veya dolaysız bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir. Bireyler mutlu olduklarında ve pozitif destek algılarına sahip olduklarında bunu çevresindekilerle olan iletişimlerine yansıtabilmektedir. Bu durumun çocukları pozitif veya negatif yönde etkilemesi de kaçınılmazdır.

2.1.5. Evlilik Uyum Kavramı

İnsan hayatının önemli dönüm noktalarından biri olduğu düşünülen evliliğin, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişi olduğu ifade edilmektedir (Kalkan & Ersanlı, 2008). Evliliğin getirmiş olduğu sosyal ve duygusal desteğin bireylerin fiziksel, ruhsal ve sosyal iyilik hallerine katkı sağladığı da bir gerçektir. Modern manada mutlu ve uyumlu bir evlilik için, iki ayrı kişinin birbirini bütünlemesi, diğer bir ifadeyle bütüncül uyum gerekmektedir. Farklı boyutlarda eşlerin karşılıklı uyum göstermesi kadın ve erkeğin bütüncül uyumunu ifade etmektedir. İnsanlar arası ilişki kurma, toplum ilişkileri, ruhsal yaşantı, cinsel davranış, birbirini tanımlama ve tamamlama konularında gösterilen uyum, ailenin mutluluğunu doğrudan ilgilendirmektedir (Özügurlu, 1990).

Spanier'a (1976) göre evlilikte uyum, kadın ve erkeğin gündelik hayata ve yaşam içinde değişen koşullara uyum sağlaması ve belli bir sürede birbirlerine uygun olarak değişmesidir. Sabatelli'ye (1988) göre ise uyumlu evlilik; kadınla erkeğin birbirleri ile iletişim kurabildiği, evliliğin temel alanlarında çok fazla anlaşmazlık görülmeyen, yaşanan anlaşmazlıkların tarafların mutlu olacağı şekilde çözümlendiği bir evliliktir.

Bradbury ve Fincham'ın (1990) evlilikteki uyumluluğa ilişkin tanımı, eşlerin bir uyum içinde var olma kapasitesi şeklindedir. Eşlerin özel veya genel alanlardaki kimi konularda uyum göstermesi kimi konularda da uyum içinde olmamaları mümkündür. Uyumun, evliliğin sürekliliği açısından kritik bir önem taşıdığı ifade edilmektedir. Bradbury ve Fincham (1990) taraflar arasındaki yakınlığın her daim uyumluluk anlamına gelmediğini ve uyumluluğun her daim iyi olmadığını ileri sürmektedir.

İnsanlar arası ilişkilerin başlama, geliştirme, sürdürme ve sonlandırma olmak üzere dört aşama da gerçekleştiğini ifade eden Nelson-Jones'a (1986) göre, uyumlu evlilikte sonlandırma aşaması ancak eşlerden birisinin ölümü ile mümkün olabilmektedir. Evlilikteki yüksek uyum, sürdürme aşamasını mümkün kılmaktadır (Şener ve Terzioğlu, 2002). Başarılı bir aile hayatı, yani uyumlu bir evlilik için eşlerin yaşamlarını akıllıca planlamaları ve beraberliklerini çabaları neticesinde kazanıp korumaları gerekmektedir. Bu beraberlikte uyuma, paylaşma, bireylerin görev ve sorumluluklarını olgunca kabullenmeleri söz konusu olmaktadır. Aile içinde birlik ve beraberliğin oluşabilmesi noktasında eşlerin finansal, yönetsel ve psiko-sosyal konularla ilgili anlaşmaya varması ve uyumlu olması önemlidir. Aksi halde ailenin işleyişi; birlik ve beraberliğin sağlanması konusunda aksaklıklar görülmesi ve aile içinde anlaşmazlık, duygusal yıkım ve çözümler meydana gelmesi mümkündür (Bilen, 1983).

Mutlu bir evliliğin, öncelikle sevgi, saygı ve kabulün yaşandığı birlikteliğin yaratmış olduğu güven ve paylaşımı içermesi sebebiyle eşlerin, ruh sağlığının da önemli bir belirleyicisi olduğu görülmektedir (Williams, 1988). Yapılan araştırmalar neticesinde, evlilik uyumsuzluğu yüksek olan eşlerin ruhsal ve bedensel sağlık durumlarının, uyumlu evliliğe sahip eşlere oranla daha kötü olduğu, evlilik ilişkilerindeki uyumsuzlukla nörotik depresyon ve intihar eğilimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kalkan & Ersanlı, 2008). Evlilik yaşamlarında uyumsuzluk olan eşlerin çocuklarıyla ilgili yapılan araştırmalarda da, bu çocukların davranış problemleri yaşadıkları ve diğer çocuklara nazaran daha uyumsuz oldukları ortaya konmuştur (Kim, 2001).

Sosyal uyumun temelini meydana getiren ön koşullardan biri de, evlilik ilişkilerinin uyumlu ve dengeli bir şekilde sürdürülmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kalkan & Ersanlı, 2008). Her ne kadar bu ilişkileri en baştan itibaren düzenleme gayretlerinin, kimi tehlikeleri tamamıyla ortadan kaldıramasa da en düşük seviyeye indirmeye yardımcı olduğu bilinmektedir (Bilen, 2004). Dolayısıyla olumsuz neticeler yaşanmadan ilişkinin sürmesi ve geliştirilmesi noktasında eşler arasında görülen çatışmalar ve uyumsuzluklarla baş etme yolları, sorunlar artmadan önlem alınması, eşlere gelecekteki muhtemel sorunlar konusunda hazırlanmaları ve bu sorunlar anlamlı duruma gelmeden çözme becerileri öğretilmelidir.

Buna bağlı olarak “evlilik eğitimi”, “aile yaşam eğitimi”, “evlilik geliştirme”, “ilişki geliştirme”, “beceri eğitimi” olarak da adlandırılan önleme programlarının önemi ortaya

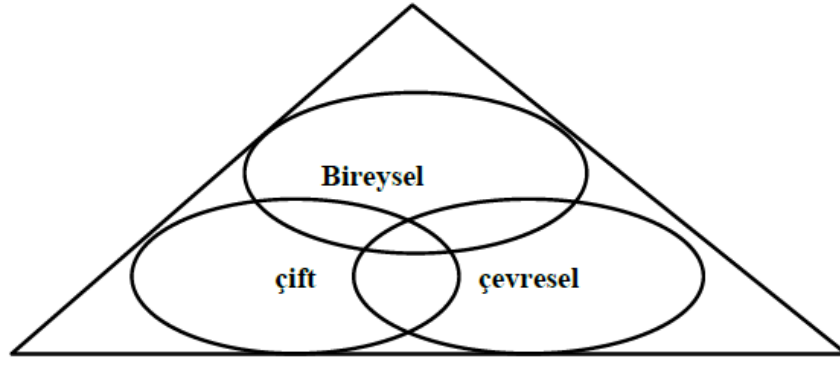
çıkılmaktadır. Bu programlar tedavi edici değil, önleyici programlardır (Kalkan & Ersanlı, 2008).

Kimi ülkeler, boşanma ve ayrılıklarla gelen bireysel, toplumsal ve finansal maliyetleri azaltmanın ve evlilik ilişkilerini geliştirmede önemli bir unsur olarak görülen evlilik eğitimlerini desteklemektedirler (Halford & Simons, 2005). Birçok araştırmada değişik yaklaşımlara dayanarak geliştirilen evlilik eğitimi ile ilişki geliştirme programlarının, eşlerin ilişki kurma becerilerinin, evlilik uyumunun ve doyumlarının arttırılması noktasında etkili olduğu saptanmıştır (Jakubowski, Milne, Brunner & Miller, 2004). Türkiye’de konuyla ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri Sevim’in (1996) Transaksiyonel Analize dayanan bir eğitim programının, evli çiftlerin ego durumları ve evlilik hayatıyla ilgili bir takım değişkenler üzerindeki etkisi konusunda yapmış olduğu araştırmadır. Çalışma neticesinde, deney grubunda yer alan eşlerin “yetişkin ego durumu”nda olumlu yönde değişiklikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kalkan (2002) tarafından geliştirmiş olan iletişim ve çatışma çözme becerilerine dayanan evlilik ilişkisi programı, evli çiftlerin evlilikteki uyum düzeylerini arttırıcı etki yapmıştır. Ersanlı’nın (2007) araştırmasında ise zihinsel davranışçı yaklaşıma dayanan evlilik ilişkisi geliştirme programının, evli çiftlerin rasyonel olmayan inançları ile başa çıkma yöntemlerini anlamlı düzeyde arttırdığı saptanmıştır. Zihinsel-davranışçı yaklaşıma dayanan önleme programları ile evlilik eğitimleri, eşlere yardımcı olma konusunda en popüler ve hızla yaygınlaşan yaklaşımlara iyi örnek teşkil etmektedir (Kalkan & Ersanlı, 2008). Evlilik ve aile araştırmacılarının başarısız evliliklerin nedenleri üzerine yapmış oldukları araştırmalar sonucunda, eşlerin evlilik ilişkileri hakkındaki inançlarının ve işlevsel olmayan fikirlerinin evlilik hayatındaki uyumsuzluklara işaret ettiği bulunmuştur.

2.1.6. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilik uyumu, birçok değişkene bağlıdır. Uyumlu bir evliliğin birincil şartı, eşlerin birbirine saygı ve sevgi duymasıdır. Bunu, karı kocanın birbirinin ne hissedip ne düşündüğünün ayrımında olması, dinleyip konuşarak sağlıklı iletişim kurabilmesi takip etmektedir (Küçükçelik, 2015). Larson’un “Evlilikte Üçgen Modeli”nde evlilik uyumunu şekillendiren şartlar, üç gruba ayrılmaktadır.

Şekil 1.Evlilikte üçgen modeli. Küçükçelik, Z. M. (2015).

Bireysel ölçekte evlilik uyumunu farklılaştırabilen faktörler şunlardır: problemler, gerilimin üstesinden gelebilme kabiliyeti, yararsız düşünceler, normalin üstünde öfke duyma ve reaksiyon gösterme, çekingenlik, saldırganlık, süregelen depresyon. Olumlu faktörler ise; aşk, kendine çok güvenme, içe dönük olmama, katı olmama ve kendini bırakma olarak sıralanabilmektedir. Evlilikte uyum, bireysel faktörlerin yanı sıra çift karakteristiklerinden de etkilenmektedir. Çift karakteristikleri; problemler, olumsuz ilişki biçimleri veya iletişim kurma yeteneği, problemlerin üstesinden gelme potansiyeli, samimiyet, güç dengesi ve ortada buluşmadır (Akar, 2005).

Çift uyumu, bireysel şartların yanı sıra, ailelerin kökenleri, aile kavramına bakış açısı, büyüklerin evliliği, büyüklerin ve arkadaşların destek olup olmayışı, aileye bağlı kalıp kalmama, anne ve baba olmayla gelen sorumluluklar, çalışma hayatının getirdiği gerilim, bütçe yönetimi, dış çevredeki stres kaynakları gibi çevresel etkenlere göre de değişkenlik gösterebilmektedir (Akar, 2005).

Eşlerin evlilik öncesinde iki ayrı hayatı olan bireyler olduklarının ve evlilikle birlikte farklı bir hayata sahip olduklarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Sözü edilen büyük değişimin ardından evliliğin mutluluk, başarı ve nihayetinde sağlam bir aile hayatı getirebilmesi için çiftin birbirini tamamlaması önemlidir (Küçükçelik, 2015).

Evlilik uyumu ve evlilikten duyulan tatmin üzerine yapılan çalışmalarda bunları etkileyen değişkenler üzerine yoğunlaşmıştır. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir (Koydemir ,Selşik ve Tezer 2004).

- Kaç çocuk sahibi olunduğu, evliliğin kaç yıllık olduğu, eşlerin yaş uyumu, aile yaşam siklusu gibi demografik değişkenler

- Karı kocaların yaşadığı çatışmalar ve çatışma sürecindeki davranış biçimleri
- Yapıcı iletişim biçimleri
- Eşi bağımlı ve kontrolcü algılama gibi ilişkiye yönelik değişkenler,
- Endişe ve öfke gibi bazı psikolojik değişkenler.

Eşlerin karakteristik nitelikleri, evlilik uyumu ve tatmini üzerine yapılan araştırmalarda ele alınan önemli konulardandır. Nevrotizm, karı koca arasındaki uyumu tahmin edilip anlaşılmasını sağlayan karakteristik niteliklerin başında gelmektedir (Botwin, Buss ve Shackelford, 1997). Evlilik uyumunun tahmin edilmesine yarayan karakteristik nitelikler cinsiyete göre değişmektedir. Nevrotizm ve uzlaşmaya açıklık, iki cinsiyet açısından da önemli bir değişken olmakla beraber; erkekler açısından bu niteliklere samimiyet ve dürüstlük gibi nitelikler de eklenmektedir (Bouchard, Lussier & Saboudn, 1999).

Ingolsby, Horlacher, Schvaneveldt ve Matthews'nin (2005) yaptığı araştırmaya göre, duyguların ifade edilip edilmemesi, evlilik uyumunu önemli ölçüde değiştiren bir etmendir. Ayrıca bu değişkenin etkisi, cinsiyetlere göre farklılaşmamaktadır. Yapılan çalışmalar, duyguların dışavurulmaması ile psikolojik ve fiziksel birçok hastalığın doğru orantılı olduğunu göstermektedir (Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012). Bu hastalıklara; kardiyolojik bozukluklar, kanser vakaları bunalım, çoklu kişilik bozukluğu ve anksiyete bozukluğu örnek verilmektedir. Guerrero, La Valley ve Farinelli'ye (2008) göre, evlilikten duyulan tatminde, öfke duygusunun dışavurumu şeklinin büyük ölçüde etkisi vardır. Diyaloglardaki agresiflik seviyesi arttıkça, evlilik kalitesi düşmektedir. Partnerlerin hisleriyle ilgili özbilinci, hislerin dışavurulma şekilleri ve evlilik uyumu bağıni biçimlendirmektedir (Civan, 2011).

Evlilik uyumunda etkili olan bir diğer değişken, partnerlerin karakterlerinin birbirine yakın olup olmadığıdır. Örneğin; dürüstlüğün partnerlerin ortak özelliği olup olmayışı evlilik uyumunu önemli ölçüde etkilemektedir (Nemeczek ve Olson, 1999). Karakteristik bir nitelik olarak mükemmeliyetçilik, evlilik uyumu üzerine yapılan son dönem çalışmalarında önem verilen bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır (Haring, Hewitt ve Flett, 2003). Eşlerin sosyo-demografik nitelikleri, evlilik uyumunu belirleyen önemli kıstaslardan biridir (Yalçın, 2014). Birçok çalışmaya göre yaş, kazanç ve eğitim düzeyleri evlilikten duyulan tatmini büyük oranda etkilemektedir (Çelik, 2006).

Halford, Kelly ve Markman'na (1997) göre evlilik uyumu pozitif bir çerçevede; ortak ilgi alanları olan, birbiriyle ilgili hisleri ve düşünceleri olumlu, güçlü bir iletişim içinde ve

problemlerin üstesinden gelebilme kabiliyeti olan eşler arasında gerçekleşmektedir. Evlilik tatmininde etkili olan diğer unsurlar, uyum ve bağlılık gösteren davranışlar, ihtiyaçların giderilmesi ve duygusal tutkunluktur. Eşler arasındaki yakınlık, evlilikten duyulan tatmini direkt etkilemektedir. Yakınlık ilerledikçe tatmin oranı da yükselmektedir (Grych, Seid ve Fincham, 1992).

Benzer karakterde olmak, zıt kişiliklere sahip olanlara göre eşleşme açısından daha cezbedicidir. Bu durum birçok çalışmada da kanıtlanmıştır (Yıldırım, 2004). Evlilikten umulanlar, kazanımlar ve evlilik tatmini gibi partnerlerin bakış açısına ve evliliğe dair yapılan araştırmalar, her şeyden önce aile kavramıyla doğrudan bağlantılı olduğu için değerlidir. Aile birimi, toplumun merkezinde yer almaktadır. Dolayısıyla evliliğin nasıl kaliteli ve tatmin edici olabileceği üzerine yapılan araştırmalar, sosyal fayda getirmektedir (Yalçın, 2014).

Mutlu bir evlilik paydaşlık, sosyallik ve sevilen faaliyetlerin deneyimlenme oranıyla doğrudan bağlantılıdır. Yine de tüm evliliklerde pozitif ve negatif süreçlerden geçilebileceği ve bunların ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği göz önünde tutulmalıdır. Mutsuzluk, daha çok iniş çıkışlarda bir denge tutturulamayan evliliklerde söz konusu olmaktadır (Yalçın, 2014). Bir evlilik birbirine yakın dünya görüşüne sahip olma, aşık olma ve tatmin edici cinsellik yaşayabilme gibi birçok değişkenin toplamı sayesinde mutluluk getirebilmektedir. Pek çok çalışmada evlilik uyumunun bilişsel uyumla da doğru orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çevresine yönelik algısı ve düşüncelerini düzenleme biçimi birbirine yakın olan kişilerin evliliklerinden daha çok tatmin duyduğu görülmektedir (Spainer, Lewis ve Cole, 1995).

Partnerlerin eşit olması, fıkırsel ve fiziksel bağ kurabilmeleri, evlilik uyumunu da beraberinde getirmektedir. Yükselen mutluluk ve düşen çatışma oranı, evlilikten hoşnut olmak demek olan evlilik uyumunu sağlamaktadır (O'Grady ve Tucker, 1990). Mutlu olup olmama, cinsel tatmin, pozitif diyalog ve ikinci bir şans olsa aynı kişiyle evlenilip evlenilmeyeceği gibi kriterlerden evlilik uyumunu değerlendirmede yararlanılmaktadır. Kimi araştırmalara göre kısırlık, evliliği sağlamlaştırmakta ve partnerlerin dayanışmasını arttırmaktadır (Bodur, Coşar ve Erdem, 2013). Birlikte yaşanan acı duyguların eşleri daha uyumlu kıldığı ve evliliği güçlendirdiği sonucu ortaya çıkmaktadır (Holter, Anderheim, Bergh ve Möller, 2006).

Cinsiyete bağılı araştırmalar, kadınların evlilik uyumu ve memnuniyet açısından daha az tatmin olduğunu göstermektedir. Erkek katılımcılar ele alındığında, stres düzeylerinin düşük olduğu bunun yanı sıra evlilik, cinsel tatmin ve özgüven oranlarının ise kadınlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir (Monga, Alexandrescu, Katz, Stein ve Ganiats, 2004). Ancak bu sonuçların aksine, evlilik doyumunun kadınlarda daha fazla olduğunu ve kısırlılığın evliliğı güçlendirdiğini ortaya koyan araştırmalar da vardır (Schmidt, Holstein, Christensen ve Boivin, 2005).

Eşlerin zorlayıcı süreçlerin üstesinden gelme biçimleri, evliliğın kalitesini en çok belirleyen değışkendir (Yüksel ve Dağ, 2015). Pearlin ve Schooler'ın (1978) araştırmasında strese gösterilen reaksiyonun hayatta en çok evlilik ilişkisi üzerinde fark yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu daha sonra birçok farklı araştırmayla da doğrulanmıştır (Belanger ,Sabourin ve El-Baalbaki, 2012).

Eşlerin zorlayıcı durumların üstesinden gelme yollarının verimliliğı, evlilik problemlerinin ruhsal sağlık üzerinde yarattığı etki açısından oldukça önemlidir ve bu durum araştırmada tespit edilmiştir (Li, Di Guiseppe ve Froh, 2006). Mitchell, Cronkite ve Moos'un (1983) yaptığı araştırmaya göre, depresyondaki eşler, bunun üstesinden gelmeye çalışırken sorunların kendisine yoğunlaşmak yerine depresyonun getirdiğı duygulara yoğunlaşmaktadır. Ayrıca iyileşmek adına aileden gerektiğı kadar yararlanamamaktadır. Guinta ve Compass'a (1993) göre ise, evli kadınların eğilim gösterdiğı kaçma-kaçınma yöntemi, eşlerin her ikisi için de psikolojik bir göstergeye işaret etmektedir.

2.1.7. Evlilik Uyumu Teorileri

Evlilikte uyum problemlerine ilişkin iki teorik perspektiften ilki, bireyler arası perspektiftir. Kimi araştırmacılar tarafından bireylerin ne şekilde çatışmayı çözdükleri veya diğeriyle ilgili hislerin dışavurumu gibi bireyler arası (interpersonal) dinamikler konusuna odaklanılmıştır. Bu görüşü çoğunlukla, davranış oryantasyonlu terapistler kabul etmektedir. İkinci teorik perspektif olan intrapersonal model ise daha çok psikanalistler arasında kabul görmüştür. Bu teoride evli çiftin kişilik karakteristiklerinin eşleri karşılıklı olarak doyumlu ve stabil veya memnuniyetsiz ve dengesiz yaptığı ileri sürölmektedir. Her bir eşin ilişkiye kişisel anlamda getirdiğı devamlı hale gelen düşünce, duygu ve davranış biçimlerinin intrapsişik faktörleri ifade ettiğı belirtilmektedir (Robins, Caspi ve Moffitt, 2002).

Kimilerinin tüm ilişkilerinde mutlu görünmelerine karşılık, kimilerinin ise kronik olarak mutsuz oldukları bir gerçektir. Kişilikte var olan stabil kişisel farklılıklar doğrultusunda, kişinin ilişkilerinde genel anlamda doyumlu veya doyumsuz olduğunun söylenmesi mümkündür (Akar, 2005). Bu bağlamda ilişkinin devam edip etmemesi hususunda, hem kişinin kiminle birlikte olduğu, hem de kişinin kendisinin kim olduğu önem arz etmektedir. Nörotisizm unsuru, evlilik hayatında dengesizliğin kaynağı olarak en sıklıkla karşılaşılan kişilik faktörüdür. Terman ve Buttenweiser'a göre çiftlerin nörotisizm seviyesinin yüksek olması durumunda, evlilik mutluluklarının yüksek düzeyde olmasını beklemek güçtür (Akt. Akar, 2005). Konu edilen iki perspektifin birbirlerini tamamiyle dışlamadıkları görülmektedir. Aslında interpersonal perspektif, intrapersonal perspektin yönettiği sürecin bir görüngüsü şekilde tanımlanabilmektedir. Eşlerden birinin veya her ikisinin yüksek nörotisizm düzeyine sahip olması işlevsel olmayan davranış değişikliklerine neden olabilmektedir (Akar, 2005).

Endişeli olmayanlara nazaran daha zorlayıcı kontrol teknikler kullanan endişeli çiftlerin, temel iletişimlerde daha çok hatalı yorumlarda bulundukları görülmektedir. Eşlerden birinin veya her ikisinin evlilik hayatındaki yüksek nörotisizmleri sonucunda, çatışmalı psikolojik bağlantı yer etmekte ve dolayısıyla işlevsel olmayan zihinsel ve davranışsal kalıplar kurulmaktadır (Akar, 2005).

2.1.8. Evlilik ile İlgili Yaklaşımlar

Evlilik ile ilgili yaklaşımlar çerçevesinde; sistem yaklaşımı, bilişsel yaklaşım, gelişimsel yaklaşım ve yaşantısal aile yaklaşımı detaylı olarak incelenmektedir.

2.1.8.1. Sistem Yaklaşımı

Evliliğe dair yapılan araştırmalarda teorik temellendirme, sistem yaklaşımıyla yapılmaktadır. Sistem, açık ve çevresel etmenlerle iki taraflı bir bağı kapsamaktadır. Dolayısıyla aile, kapalı bir yapı örneğidir (Yeşiltepe, 2011).

Oysa aile bireyleri, ebeveynler, yakın akrabalar, aile dostları vs. gibi ailenin içine aldığı öğeler ve toplum, ekonomi, yaşam koşulları vs. gibi dış etmenler iki yönlü bir ilişki içindedir. Bu ilişki karı koca sistemindeki evlilik uyumunu şekillendirmektedir (Çelik, 2006).

Framo (1992) ruhsal hastalıklar, çocuklarda problemler, evlilik içi anlaşmazlıklar ve evlilikten tatmin olmama gibi benzeri durumlarla aile sistemi içindeki aksaklıkların ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla karı kocanın birbirini nasıl gördüğü, evlilik uyumunu tahmin etmede yararlanılacak en önemli meseledir.

Jones'a (1994) göre aile sistemi anne, baba, çocuk ve bunların birbiriyle ilişkileri gibi kapsamına aldığı alt sistemlerden bağımsız değerlendirilmemelidir. Bunun nedeni, sistemdeki bir öğede görülen bozulmanın tüm sistemi ilgilendirecek oluşudur. Belirli işlevler, aile sisteminin yürümesi adına aile bireyleri tarafından yerine getirilmek durumundadır. Zorunlu ödevler; aile bireylerinin gereksinimlerini karşılamak, evin düzenini sağlamak, diyalog tarzı ve tonu oluşturmak, aile içi sağlıklı iletişimden emin olmak ve aile üyelerinin birbirini dinlemesini sağlamak, toplumsal, kültürel ve cinsiyete bağlı örnek tutumlar geliştirmek, sevgi verebilmek, saygı ve ilgi göstermek şeklinde örneklendirilebilmektedir (Jones, 1994).

Sistem teorisi, karı kocanın karşılıklı olarak karakter ve mizaçlarını kabul etmesinin ve ayrı düşülen noktalarda uzlaşmacı bir tutum sergilemesinin evlilikten duyulan tatmini arttıran bir etmen olarak değerlendirmektedir. Bu yüzden sistem yaklaşımı, kişilerin kendilerine yakın karakterde partnerleri seçmesi gerektiğini savunmaktadır (Yeşiltepe, 2011).

2.1.8.2. Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşıma bağlı olarak akılcı-duygusal yaklaşım ele alınmaktadır. Akılcı-duygusal yaklaşıma göre, aile bireylerinin rasyonel olmayan kanılarının duygusal bozukluklara yol açtığını fark etmesini sağlamak önemlidir (Nichols ve Schwartz, 2002). Bilişsel yaklaşım özünde, eşlerin duygusal problemlerinin ve tatminsizliğinin yaşanan durumlardan değil, bu durumlara ilişkin irrasyonel inanışlardan kaynaklandığını savunmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşımın savunucuları, evli bireylerin kimi inançlarındaki irrasyonelliği ayırt edebilmesi ve bunların üstesinden gelebilmesine destek olmayı amaç edinmektedir.

Bu yanlış inançlardan kurtulan eşler, bireysel düzeyde çatışma yaşamadan ailelerine ilgi gösterme yollarını öğrenebilecektir (Dattilio ve Bevilacqua, 2000). Bu yaklaşımda evlilik uyumunda bozulma, eşlerin birbiriyle ilgili realist sayılamayacak fikir, duygu ve tutumlarından ileri gelmekte; bilişsel anlamda rasyonel bir yaklaşım benimsemenin, evlilikte tatmini getireceği belirtilmektedir.

2.1.8.3. Gelişimsel Yaklaşım

Evlilik literatürüne bakıldığında demografik özellikler ve evlilik tatmini arasındaki sıkı bağ dikkat çekmektedir (Yeşiltepe, 2011). Evli bireylerin yükümlü olduğu sorumluluklar demografik özelliklerin ilkidir. Gerson (1995) bunları aşağıdaki şekilde listelemektedir:

- Sevgi, ilgi, şefkat ve saygı gösterebilmek,
- Güçlü bir iletişim kurabilmek,
- Sosyal ve yasal sorumlulukları üstlenebilmek, çevresel ilişkileri geliştirebilmek,
- Evde yeterli konforu kurabilmek,
- Gereksinimlerin sağlanacağından emin olabilmek için devamlı bir işte çalışmak,
- Beraberliğin sınırlarını kişisel özgürlüğü de göz önünde tutarak belirlemek,
- Aile hayatının yükümlülüklerini iki tarafın da üstlenmesi ve bunun bir düzene oturtulması,
- Dışarıdan harcanan vaktin planlanması,
- Ortaklaşa kararlar alabilme, hedefler belirleyebilme ve değer sistemi yaratabilme kabiliyetini güçlendirmek,
- Karı kocanın birbirine destek olması ve çocukların geleceği için uyumlu hareket edebilmesi.

Sonuç olarak bu yaklaşım, aile kavramına bağlı olan evlilik sistemini, kendi içinde kapsadığı sistemler dahilinde değerlendirmektedir.

2.1.8.4. Yaşantısal Aile Yaklaşımı

Virginia Satir ve Carl Whitaker, hümanistik ve fenomenolojik yaklaşımlara dayanan yaşantısal aile yaklaşımının ilk savunucularıdır. Buna göre önemli olan, aile bireylerinin öz bilincinin artmasıdır. Karı kocanın önceden yaşananlara saplanmamasının ve problemleri “şimdi ve burada” yaklaşımıyla gidermesinin evlilik tatminini de beraberinde getirdiğine inanılmaktadır. Yaşantısal aile yaklaşımı, aile olgusunun evlilikle başladığını söylemektedir. Tüm aile bireylerinin duygu, düşünce ve tutumlarının hayatta karşılığını bulması gerekmektedir. Bu yaklaşımın hedefi, duyguların sözel ya da sözsüz olmayan yollarla dışavurularak aile bireylerinin özbilincinin gelişmesidir (Yeşiltepe, 2011).

Yaşantısal aile yaklaşımı için bireylerin potansiyeli fark yaratmaktadır. Kişinin öz potansiyelinin ve kabiliyetlerinin bilincinde olmaması, ailede tamamlanmamışlık hissine yol

açmaktadır. Dolayısıyla, aile bireylerinin önce kendi yeteneklerini anlaması, ardından yeteneklerini “şimdi ve burada” prensibiyle eyleme dökmesi evlilik uyumu, tatmini ve mutlu bir aile hayatını da beraberinde getirmektedir (Goldenberg ve Goldenberg,1996).

2.1.9. Evlilik Uyumu Üzerine Yapılmış Olan Araştırmalar

Literatüre bakıldığında evlilik uyumunu inceleyen çok sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Aşağıda evlilik uyumu ile ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmalar kronolojik sırayagöre incelenmiştir:

O’Leary, 1987, Psikolojik destek almak isteyen her yüz kişiden kırkında evlilik hayatının problemli sürdüğü görülmüş ve boşanmanın kişiye çok büyük bir gerilim yüklediği anlaşılmıştır. Ayrıca, uyumsuz evlilikleri olanların, diğerlerine kıyasla daha çok bedensel hastalık geçirdiği tespit edilmiştir (Akt. Çakır, 2006).

Evlilik uyumunu belirleyen birçok unsur olduğu, yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalarda da tespit edilmiştir. Bunlar, yeni evlenmiş bireylerde erkek partnerin ebeveynlerine tâbi davranışının (Haws ve Mallinckrodt, 1998); eşlerden birinin veya her ikisinin güçlü sinirsel veya psikotik semptomlar göstermesinin (Kitamura ve Feldt, 2004); cinsel sorunların (Rust 1988) evlilik uyumunu zorlaştırdığı olarak sıralanabilmektedir (Akt. Sardoğan ve Karahan, 2005). Bunlara ek olarak, kadın partnerin çalışmıyor oluşunun da evlilik uyumunu zorlaştırdığı dikkat çekmektedir (Nathavat ve Mathur, 1992). Yurt dışında gerçekleştirilen incelemeler, pek çok değişik etmenin evlilik uyumu üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Daha çok demografik unsurların, ruhsal niteliklerin ve karakteristik niteliklerin etkilerinin tetkik edildiği gözlenmektedir.

Türkiye’de evlilik uyumu üzerine yapılan araştırmaların başlangıcı 1990’lı yıllara rastlamaktadır. Fışiloğlu (1992), State University of New York at Buffola’da yüksek lisans düzeyinde eğitimine devam eden 70 evli (24’ü erkek, 46’sı kadın) öğrenci ile çalışmıştır. Bu araştırmada cinsiyet, yaş, evlilik yaşı, eğitim tipi, eğitim düzeyi, ebeveyn olup olmama, meslek grubu, daha önce evlilik yapıp yapılmadığı ve inanç gibi değişkenlerin etkisi üzerinde durulmuştur. Sonuçlara göre, tam zamanlı öğrenciler yarı zamanlı öğrencilere göre daha fazla uyum sergilemiş; partnerin eğitim seviyesi evlilik uyumunu oldukça etkilemiş; eşlerin öğrenim seviyelerinin benzerliği evlilik uyumunu arttırmış; yaş, evlilik yaşı, master

yapmış olma, ebeveyn olup olmama ve çocuk sayısı, meslek ve inanç gibi değişkenler evlilik uyumunu ayırt edilir derecede etkilememiştir.

Yıldırım (1993), çeşitli toplumsal katmanlardan 1100 kişinin evlilik uyumlarını sorgulamıştır. Yapılan analize göre; sosyo-ekonomik düzeyin kişilerin evlilik uyumlarını önemli ölçüde belirlediği; sosyo-ekonomik düzey arttıkça kişilerin de daha fazla evlilik uyumu gösterdiği; üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadın ve erkeklerin alttakilere göre, alt sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara göre ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların üst sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklere göre daha fazla evlilik uyumu gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Kastro (1998) tarafından yürütülen araştırma, depresyon ile evlilik uyumunu ilişkilendirmiştir. Çalışmada depresyon teşhisli 30 evli çift incelenmiş ve tedavi görmeyen 30 evli çift de kontrol grubunu oluşturmuştur. Sonuçlara göre, depresyon evlilik uyumunu büyük ölçüde etkilemektedir. Bunun dışında, genel olarak kadınlar, evlilik uyum seviyelerini eşlerine nazaran daha karamsar belirlemiş ve terapi almayan çiftlerden kadınlarda erkeklere göre daha az seviyede evlilik uyumu görülmüştür.

Blum ve Mehrabian'ın (1999) 20 ve 85 yaş aralığında 166 çiftin evliliğe gösterdikleri uyumlarını araştıran çalışması, Mehrabian'ın "Pleasantness-Arousal-Dominance" kişilik skalasını kullanmış ve mutlu ve dominant tabiatlı insanların evliliklerinde de mutlu olmaya meylettiklerini, diğer yandan mutsuz ve ağırbaşlı insanların ise evliliklerindeki uyuma zarar verdiklerini göstermiştir.

Tutarel-Kışlak (1999) tarafından yapılan çalışma, evli bireylerin partnerlerinin negatif davranışlarına ilişkin, sebep gösterme ve sorumluluk atfetme ile depresyon dereceleri bağlantısını araştırmıştır. Çalışmaya katılan 224 evli bireyin yarısı kadın, yarısı erkektir. Araştırma göstermektedir ki, yüksek oranda sorumluluk atfeden bireyler, eşleriyle daha yüksek oranda uyumsuzluk sergilemiştir. Öte yandan; düşük depresyon puanı ve yüksek uyum puanı gerçekleştiğinde, eşlerden birinin negatif davranışına dahi diğerinin pozitif tepki verdiği ve olumsuzlukların devam ettirilmediği gözlemlenmiştir.

Günay (2000), çalışmasında düşünme kalıpları ve evlilik uyum seviyeleri arasındaki bağı araştırmış ve 66 çift ile birlikte çalışmıştır. Vardığı sonuç ise, evliliklerini uyumsuz gören eşlerin, uyumlu gören eşlere göre daha az seviyede düşünce birliği, duygu dışavurumu, bağlılık ve evlilik tatmini gösterdikleri olmuştur.

Malkoç (2001), çiftlerin iletişim biçimleri ve evlilik uyumlarını ilişkilendirdiği araştırmasında, klinik geçmişi olmayan, evli 200 katılımcıya yer vermiştir. Yapılan çalışma neticesinde; yapıcı olmaktan çok yıkıcı iletişim biçimlerine başvuran bireylerin evlilik uyumunun düşük olduğu; cinsiyetin ise iletişim biçimlerinde rol oynamadığı tespit edilmiştir.

Tutarel-Kışlak ve Çabukça'nın (2002) araştırmasında demografik unsurlar ile evlilik uyum düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. 150 evli kişinin yer aldığı çalışmada incelenen unsurlar, empatik eğilim seviyesi, yaş, cinsiyet, ev işi sorumlulukları, evliliğin kaçınıcı senesinde olduğu, çocuk sayısı, meslek ve öğrenim düzeyidir. Bu çalışma, empatinin evlilik uyumunu manalı bir düzeyde kolaylaştırdığını; diğer demografik unsurların ise evlilik uyumunu kolaylaştırmadığını göstermiştir.

Dehle ve Weiss (2002), 45 evli çift ile çalışarak, anksiyete ve evlilik uyumu bağımlı incelemişlerdir. Çalışmaları neticesinde; erkeklerin evlilik uyumunun anksiyeteden negatif yönde etkilendiğini; evli kadınların evlilik uyumunun ise anksiyeteden kayda değer bir şekilde etkilendiğini ortaya koymuşlardır.

McGovern ve Meyers (2002), 85 evli çift ile yaptıkları çalışmada, cinsiyet ve ev işi görev dağılımının evlilik uyumu üzerindeki etkilerini sorgulamışlardır. Bu çalışmaya göre; çağdaş erkek eşler, geleneklere bağlı erkek eşlerden daha fazla evlilik uyumu sergilemişlerdir. Bununla birlikte geleneklere bağlı çiftlerde, alışlagelmiş erkek ev içi vazifelerini erkeklerin ve alışlagelmiş kadın ev içi vazifelerini de kadınların yaptığı gözlenmiştir. Erkek ev içi görevlerinin erkek eş tarafından gerçekleştirildiği çiftlerde, evlilik uyumunun daha fazla olduğu da çalışmanın sonuçları arasındadır.

Sabatelli ve Bartle-Haring (2003), kişilerin ailelerinden gelen karakteristikler ve evlilik uyumları hakkında yaptıkları araştırmalarında 125 çift ile çalışmışlar ve araştırma verilerinin çözümlenmesinden sonra iki önemli sonuca ulaşmışlardır. Bu sonuçlardan birincisine göre; her iki cinsiyetteki eşlerin ailelerinden aldıkları karakteristikler ve tecrübeler, evlilik uyumunu fark edilir derecede etkilemektedir. İkincisine göre ise; kadının ailesinden aldığı ve evliliği içinde sürdürdüğü karakteristikler, her iki eşin de evlilik uyumunu belirlemektedir. Fakat, erkek eşin ailesinden aldığı karakteristikler, evlilik uyumunu ayırt edici bir şekilde belirlememektedir (Gürsoy, 2004).

Toros, Solak ve Metin'in (2005) çalışması dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklara sahip 50 anne ile ruhsal açıdan sağlıklı çocuklara sahip 50 annenin depresyon

seviyeleri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Analizin sonuçlarına göre, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu sergileyen çocuklu annelerin daha büyük seviyede depresyon belirtileri gösterdikleri; ümitsizlik ve tükenmişlik duygusunun da bu annelerde sıklıkla görüldüğü ve evlilik uyumlarını olumsuz yönde etkilediği kaydedilmiştir.

Schumacher ve Kenneth (2005), sözel ve fiziksel saldırganlık ile evlilik uyumu arasındaki bağı gözden geçirdikleri araştırmalarında, evlilik için müracaatta bulunan 634 çiftin evliliklerinin ilk iki yılı boyunca gelişen dilsel ve fiziksel saldırganlığı gözlemlemişlerdir. Üç aşamada gerçekleştirilen araştırma; çiftlerin evlenmesi, birinci ve ikinci yılı olarak aşamalandırılmıştır. İncelemenin bulgularına göre çiftler tarafından; eski dilsel ve fiziksel saldırganlık, fiziksel saldırganlığın uzun vadeli göstergeleri olarak değerlendirilirken; evlilik sırasındaki uyumu etkileyen fiziksel saldırganlık, tek başına bir gösterge sayılmamıştır. Bu sonuçlar geçmiş çalışmaların aksine, fiziksel saldırganlığın evlilik uyumunun yegane göstergesi olduğu kanısını güçlendirmemiştir.

Tezer, Selışık ve Koydemir (2005), 50 evli çifti incelemiş ve mükemmeliyetçilik ile evlilik uyumu arasındaki bağı analiz etmişlerdir. Sonuç olarak, mükemmeliyetçilik ile evlilik uyumu arasında herhangi bir korelasyon bulunamamış ve ikisi arasında manalı bir ilişki olmadığı vurgulanmıştır.

Işıloğlu (2006), anksiyete ve depresyon tanısı konulmuş ve klinik takip altındaki 100 evli kadının evliliklerinde şiddetin olup olmadığı, sosyo-demografik nitelikleri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi; kadınların hastalıklarının seviyesi de göz önünde bulundurarak incelemiştir. Bulunan sonuçlar; ekonomik durumun kötülüğü, birinci dereceden akraba yanında yetişmeme, yetişme sürecinde sözlü veya fiziki şiddet görme, sosyal hayattan hoşnut olmama, evlilik öncesinde sevgili olunmaması, aile baskısı sonucu eşi tanımadan evlenme, eşin ailesiyle yaşanan problemler, eşin alkolik veya madde bağımlısı olması, eşin psikiyatrik rahatsızlık geçmişi, evlilikten memnuniyetsizlik gibi etmenlerin aile içi şiddeti tetiklediğidir. Şiddeti tetikleyen etmenler, evlilik uyumuna zarar vererek, kişinin anksiyete ve ona bağlı hastalıklar ile major depresyona olan eğilimini yükseltmekte, bunun sonucunda da eşler daha çok zıtlaşmakta, bu da eşler arasında daha fazla şiddet ve uyumsuzluğa yol açmaktadır.

Fidanoğlu (2006) tarafından yapılan çalışma, 225 evli çiftin mizah anlayışı ve endişe seviyesi sonucu gösterdikleri evlilik uyumunu analiz etmiştir. Araştırmaya göre; eşlerin

mizah anlayışlarının gelişmiş olması evlilik uyumuna pozitif etki ederken; mizah anlayışı yoksunluğunun evlilik uyumuna negatif etki etmediği bulunmuştur.

Polat (2006) 204 kişinin katıldığı araştırmasında, aldatmaya ve çatışmaya meyilli olmanın evlilik uyumu ve diğer değişkenler ile arasındaki bağları incelemiştir. Analiz bulgularına göre; hem kadınlarda hem erkeklerde düşük çatışma oranının yüksek evlilik uyumu getirdiği; kadınların yüksek gelir seviyelerinin çatışma eğilimlerini düşürüp uyumlarını yükseltmekte olduğu; aldatmaya meyilli olmayan kadın ve erkeklerin evlilik uyumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Özen (2006), 140 evli çift ile yaptığı çalışmada, eşlerin değer uyumları ve çatışma durumunda çözüm tarzlarının evlilik uyumu ile ilgili bağı araştırmıştır. Sonuçlara göre, eşler arasında görülen geleneklere bağlılık, hedonizm, uyarılım ve güç değer seviyelerinin yakın olmasının, kadınların evlilik uyumunu pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Ancak eşlerin değer benzerliklerinin evli erkeklerin evlilik uyumuna belirgin bir katkı sağlamadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte evli erkeklerin uyguladıkları çatışma giderme tarzlarının eşlerinin evlilik uyumunu belirlediği, fakat evli kadınların uyguladıkları çatışma giderme tarzlarının eşlerinin evlilik uyumunu etkilemediği ifade edilmiştir. Ayrıca evli erkeklerin negatif çatışma çözüm tarzlarına gitmeleri, kadınların evlilik uyumunu zedelemektedir. Çift olarak evlilik uyumu ele alındığında ise; cinsiyet farkı olmaksızın eşlerin pozitif çatışma giderme tarzlarının evlilik uyumunu güçlendirdiği, negatif çatışma giderme tarzlarının ise evlilik uyumunu zedelediği bulunmuştur.

Hashemi, Khurshidi ve Hassani'nin (2007) yaptığı bir çalışmada çalışan ve çalışmayan evli bayanların evlilik uyumlarında ki depresyon ve stresin etkilerini incelemiştir. Örneklem Pakistanın İslamabad şehrinde toplam 150 evli, çalışan ve çalışmayan bayarlardan oluşmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre, evlilik uyumu ile stres ve depresyon arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Evli ve çalışan bayanlar evli ve çalışmayan bayanlara göre daha çok sorunla ve zorluklarla karşılaşmakta ve bununla birlikte depresyon ve stres düzeyleri çalışmayan evli bayanlara göre daha yüksektir. Ek olarak araştırmacılara göre, çalışmak evlilik hayatında bayanlara pozitif yönde bir katkı sağlamamaktadır. Çünkü evliliklerine daha az zaman ayırdıkları için stres ve depresyon düzeyleri artmaktadır.

Chen, Tanaka, Uji, Hiramura ve Shikai (2007) 66 Japon evli çift üzerinde yaptıkları incelemede, Locke ve Wallace'ın "Evlilikte Uyum Ölçeği" ve "Eysenck Kişilik Anketi"ni uygulayarak, kişiliğin evlilik uyumuna olan etkisini araştırmışlardır. Yapısal eşitlik

modeline göre; erkeklerin sinirsel puanları, eşlerin evlilik memnuniyeti ve çiftin düşünce birliğiyle alakalıyken; daha az ölçüde de olsa kadınların dışadönüklük puanları, erkek eşlerin evlilik memnuniyetiyle alakalandırılmıştır. Kısaca, çiftlerin evlilik memnuniyeti, eşlerin birbirleriyle ilgilidir. Bu araştırma, eşlerden birinin kişilik özelliğinin bireyin evlilik uyumunu, ilerisi için kararlaştırabilmekte olduğunu göstermiştir.

Şener ve Terzioğlu (2008), sosyo-demografik özelliklerin evli bireylerin evlilik uyumlarına olan etkilerini araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, kadınların evlilik uyumu toplam puanları erkeklerinkine göre daha düşük çıkmıştır. Bununla birlikte, hem erkek hem de kadınlarda ekonomik gelir seviyesi, öğrenim seviyesi, 35 yaşına kadar evlenme durumu, sağlıklı iletişim kurabilme ve iletişimde memnuniyet seviyeleri arttıkça evlilik uyumu toplam puanlarının da arttığı gözlemlenmiştir. Evli öğretmenlerin evlilik uyumları ile denetim odağı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Çelik (2006), çalışması sonucunda bağlanma stiline göre evlilik uyumunun anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Bağlanma ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide, çiftlerin birbirlerine karşı olan negatif etkileşimlerinin hangi derecede etkili olduğunu araştıran Turanlı (2010), çalışması neticesinde negatif etkileşimin güvensiz bağlanma ve evlilikte doyumsuzluk arasındaki ilişkiyi desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Çavuşoğlu (2011) ise özellikle çocuğun anne-baba ile birlikte olduğu evliliğin ilk yıllarında evlilik uyumlarının düşük seviyelerde olduğunu; çocukların evden ayrıldıktan sonra çiftler arasındaki uyumun arttığını ancak sonrasında yeniden düştüğünü ortaya çıkarmıştır.

Salami, Mohsenzadeh ve Nazari (2014) aile dayanışması, karar verme ve problem çözme becerisi ve başa çıkma becerilerine göre evlilik uyumunu incelemişlerdir. Araştırma İran'ın Karaj şehrinde 2013- 2014 yılı kapsamında evli ilköğretim öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Morgan tablo yöntemiyle 358 kişi rastgele küme örnekleme yöntemiyle seçilmişlerdir. Verileri toplamak amacıyla, Spanier Çiftler Uyum Ölçeği (DAS 1976) kullanılmış ve aile dayanışmasını, karar verme becerisi, problem çözme ve başa çıkma becerilerini ölçmek için Aile Süreci ölçeği kullanılmıştır. Veriler Pearson korelasyonu ve aşamalı regresyon yoluyla analiz edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, öğretmenlerin aile dayanışması, karar verme ve problem çözme becerisi ve başa çıkma becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre aile dayanışması, karar verme ve problem çözme becerisi ve başa çıkma becerileri; evlilik uyumunu yordalamaktadır.

Zarei, Ahmadi ve Sarkooni (2013) adaptasyon ve esneklik eğitiminin evlilik uyumu ve yakınlık derecesiyle ilişkisini incelemek amacıyla İran ve Irak savaşında gazi olan bireylerin üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma İran'ın Bandarabbas şehrinde toplam 30 gazi eşi ile yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda uyum eğitimi etkisi, evlilik uyumu ve yakınlık derecesini eşler arasında arttırmaktadır (pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır). Khoshfar ve İlvari (2014) tarafından İran'ın Gorgan şehrindeki evli 360 kişi üzerinde dindarlık eğilimi ile evlilik uyumunun ilişkisini inceleyen bir çalışmanın sonucuna göre, evlilik uyumu ile dindarlık eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ek olarak dini faaliyetlere (mescit, mevlüt vs.) katılmanın evlilik uyumu üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğuna rastlanmıştır.

Evlilik uyumu üzerine yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, evlilik uyumunu belirleyen demografik unsurlar, ruhsal ve karakteristik nitelikler gibi birçok farklı unsurun olduğu tespit edilmiştir. Örneğin birçok araştırma neticesinde; sosyo-ekonomik düzeyin ve eğitim seviyesinin kişilerin evlilik uyumlarını önemli ölçüde belirlediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca depresyonun evlilik uyumunu büyük ölçüde etkilediği, uyumsuz evlilikleri olan bireylerin diğerlerine kıyasla daha çok bedensel hastalıklar yaşadığı da bulunan diğer sonuçlar arasındadır. Düşük çatışma oranının yüksek evlilik uyumunu getirdiği; yapıcı olmaktan çok yıkıcı iletişim biçimlerine başvuran bireylerin evlilik uyumlarının düşük olduğu; mutlu ve dominant tabiatlı insanların evliliklerinde de mutlu olmaya çalıştıkları, aksine mutsuz ve ağırbaşlı insanların ise evliliklerindeki uyuma zarar verdikleri gözlenmiştir.

2.2. Denetim Odağı

Çalışmanın bu bölümünde denetim odağı kavramı ele alınmıştır. Bu bağlamda, kavramın tanımı ve çeşitleri açıklanmış literatürde yer alan denetim odağı ile ilgili araştırmalar incelenmiştir.

2.2.1. Denetim Odağı Kavramı

Bu kavramın bireyin hayatının kontrolünü nerede algıladığına ilişkin kişisel özellikleri içerdiği ifade edilmektedir (Pektaş, Mırsal, Kalyoncu, Tan ve Beyazyürek, 2003). İlk kez Phares'in (1957, Akt. Sardoğan, Kaygusuz ve Karahan, 2006) yaptığı deneysel çalışmalarda

ortaya atılan denetim odağı kavramı, kişinin iyi veya kötü anlamda etkilendiği durumları, kendi kabiliyetlerini, niteliklerini, kaderini veya güçlü olan diğer insanlar gibi faktörlere bağlama eğilimini kapsamaktadır.

Rotter'in (1966) "Sosyal Öğrenme Kuramı" içinde tanımladığı "denetim odağı (locus of control)" kavramı, bir kişilik boyutu olarak ölçülüp değerlendirile bilmektedir. Denetim odağı kavramının; kişinin iyi veya kötü olarak kendisini etkileyen olayları; kendi becerileri, nitelikleri, kaderi veya güçlü olan diğer insanlar gibi çeşitli değişkenlere bağlama eğilimi şeklinde tanımlanması mümkündür (Yalçın, Tetik ve Açıkgöz, 2010).

Her bireyin davranışlarının neticesinde karşılaştığı pekiştireçleri has biçimde algıladığı, yorumladığı ve farklı şekillerde tepkiler gösterdiği ifade edilmektedir. Bireyin pekiştiriciyi kendi davranışları bağlamında mı, yoksa davranışlarından bağımsız, diğer bir deyişle kendisi dışındaki güçler anlamında mı algıladığı konusu onun tepkisini ortaya koyan faktörlerden en önemlisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani, kişinin davranışının ardından gelen pekiştiricinin etkisi, kendi davranışıyla pekiştirici arasında sebep sonuç ilişkisi görüp görmemesi ile ilişkilidir (Yalçın, Tetik ve Açıkgöz, 2010).

Kişinin içinde yetişmiş olduğu aile ortamı, onun kendisi ve çevresi ile ilgili algıları üzerinde etkilidir. Kişinin denetim odağını gösteren en önemli unsur; onun kendi yaşamına dair kontrolünü algılama şekli ve kendi tercihini ortaya koyacak güce ve çevresini etkileyebilme yeteneğinin olup olmadığı algısı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İç-dış olarak adlandırılan 2 tip denetim odağı kavramlarını ilk kez Rotter tanımlamıştır. Kişisel bir özelliği ifade eden bu kavramın, bireyin kendi çabaları ile karşılaştığı durumları değiştirebileceğine, etkileyebileceğine ve sonuçlarına müdahale edebileceğine olan inancı şeklinde tanımlanması mümkündür. Kişinin iyi veya kötü anlamda kendisini etkileyen olayları kendi becerileri, nitelikleri, kaderi veya güç sahibi olan diğer bireyler gibi değişkenlere bağlama eğilimidir. Hayatlarının, daha çok kendi denetimlerinde olduğu inancına sahip olan insanlar iç denetim odaklı bireyler şeklinde değerlendirilmektedir. Buna karşılık kendilerini etkileyen olayların daha çok kendileri dışındaki güçlerin denetiminde olduğu inancında olan insanlar ise dış denetim odaklı bireyler şeklinde ifade edilmektedir (Dil ve Bulantekin, 2011).

Diğer kişilik özelliklerinde olduğu gibi denetim odağı sonuçlarının da insanlarda zaman içinde kararlılık gösterdiği, fakat alınan eğitim ya da hayat tarzlarındaki gelişmeler doğrultusunda değişime uğrayabildiği görülmektedir (Burger, 2006). Rotter tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda insanların denetim odağının çocukluktan başlamak üzere

ebeveynin ya da çocuğu yetiştiren kişilerin çocuğa davranış biçimlerinden öğrenildiği; iç denetim odaklı ebeveynlerin daha destekleyici, başarının ödüllendirilmesinde cömert, disiplin uygulamalarında tutarlı ve tavırlarında otoriter olmayan bir tutuma eğilimli oldukları ortaya konmuştur (Schultz ve Schultz, 2002).

Sosyal öğrenme; bugün “eğitim psikolojisi”, “ahlak gelişimi”, “değerler eğitimi” ve benzeri sahalarda önemsenen bir olgudur. Bu kavram, kuramsal anlamda “Sosyal Öğrenme Kuramı”nın temelini oluşturmaktadır. Bandura’ya (1979) göre, kimi zaman “Sosyal Bilişsel Kuram (Social Cognitive Theory)” adını da alan bu teorinin ana fikri, kişinin her çeşit öğrenme sürecinin kişisel, çevreye ait ve davranışa ilişkin etkenlerin birbirlerine olan etkilerinin tümü neticesinde ortaya çıktığıdır (Ergün, 2004). Bu teoriye göre, kişinin toplumsal bir yaratık olması sebebiyle toplum içinde kişilerin diğer kişilerin hareketlerini örnek alması ve izlemesi neticesinde de öğrenme süreci realize edilebilmektedir (Bayrakçı, 2007). Bu bakımdan sosyal öğrenme kuramı, kişinin hareketlerini deneye başvurarak ve belli ilkelerle betimleyen davranışçı teorilerden farklıdır (Gürel, 2014).

Sosyal öğrenme kuramı, kişilerin; yaşamlarının ilerleyişine etkin bir biçimde katıldıklarını, çevrede oluşan olayların yönettiği akıl sistemlerini, yalnızca izlemekle kalmayan yaratıklar olduklarını savunmaktadır. Duyuşsal, motor ve beyinle ilişkili mekanizmalar, kişilerin yaşamına yön ve anlam katan hedeflere ulaşabilmek için başvurdukları araçlardır (Bandura, 1999).Düşünme eyleminin biyolojik temeli ve fonksiyonel özellikleri birbirinden itina ile ayrılmalıdır. Bilişsel süreçler, yalnızca beyinsel etkinliklerde rol oynamakla kalmamakta; bununla birlikte karar alma süreçlerinde de aktif rol oynamaktadırlar (Bayrakçı, 2007).

Bellek, yalnızca “reaktif” değil, aynı zamanda “üretici”, “yaratıcı”, “proaktif” ve “kendini yansıtıcı” özelliklere sahiptir. Kişiler, karar alma fonksiyonları olan fikirlerin yaratıcılarıdır. Kişiler, nitelik değiştiren hallere adapte olmak için ilerideki davranışlarını programlamakta, davranışlarının fonksiyonel taraflarını tartmakta, taktiksel anlamda yapılan seçimleri düzenlemekte ve sergileyecekleri davranışların olası neticeleri hakkında yargılara varmaktadırlar. Bu bağlamda sosyal öğrenme kuramının başlıca ilkeleri aşağıdaki gibi listelenebilmektedir (Bayrakçı, 2007):

1. Kişiler diğerlerinin hareketlerini ve bunların neticelerini gözlemleyerek öğrenebilmektedirler.
2. Öğrenme edimi hareketlerde bir değişiklik meydana gelmeksizin vuku bulabilmektedir. Davranışçılara göre öğrenme ediminin hareketlerde sürekli bir değişime yol açması

zorunludur. Sosyal öğrenme kuramını destekleyenlere göre ise, kişiler yalnızca izleyerek öğrenebildiklerinden, öğrenme ediminin hareketlerde (performansta) değişiklik yaratması zorumlu değildir.

3. Algının öğrenme sürecine kritik bir katkısı vardır. Son 30 yıldır sosyal öğrenme kuramı, kişinin öğrenme sürecini, giderek ağırlık kazanan bir biçimde “algısal (bilişsel)” olarak ele almıştır. İlerideki pekiştirici ya da cezaların bilincinde olma ve bunlar hakkında gerçekleşmesi beklenen şeyler, kişinin hareketlerine önemli bir şekilde etki etmektedir.

4. Sosyal öğrenme kuramının davranışçı ve bilişsel öğrenme kuramları arasında bulunan bir bağlantı ya da geçiş olduğu ifade edilmektedir.

Kişilerin bire bir etkilenme neticesi birbirlerinden öğrenmelerine, diğerlerinin hareketlerini izleme ile örnek almalarına dair ilk beyanlar Plato ve Aristo’ya kadar uzanmaktadır. Plato ve Aristo, eğitimin kişilere izleme ve örnek alma olanağının verilmesi, bu yönde en iyi örneklerin tercih edilerek kişilere takdim edilmesi olduğunu ileri sürmektedir. John Dewey ise, kişilerin diğerlerinden öğrenmesi konusunda daha sistematik fikirleri öne süren ilk düşünce adamıdır. Dewey’e göre; bilinç ve bilincin tezahürü, sosyal bir süreçtir ve okul, sosyal çevrenin aynı özellikleri gösteren bir parçasıdır (Gürel, 2014).

Dewey, öğrencinin okul içinde bir toplumun üyesi gibi hareket etmesi ve diğer öğrencilerle çalışma ortaklığı çerçevesinde alakalarını yöneltmeye isteklendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. İleriki zamanlarda öğrenme, toplumsal çevrede öğrenen kişinin alakasıyla değişen ve öğreten kişilerin kılavuzluğunda meydana gelen bir aktivite şeklinde Rus psikolog Vygotsky tarafından tanımlanmıştır (Korkmaz, 2003). Julian Rotter ise, 1947 yılında ilk defa toplumsal öğrenme sürecini bir teori biçimine sokmuştur (Bayrakçı, 2007).

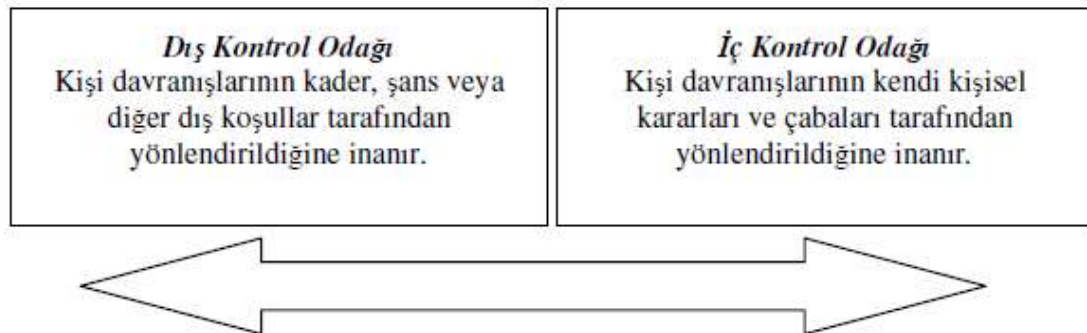
Bugünün dünyasında ise, sosyal öğrenme kuramı alanında dikkat çeken kişi Albert Bandura olmaktadır. Bir psikolog olan Bandura (1999), özellikle sosyal psikoloji bilim dalındaki diğer pek çok psikoloğa paralel olarak mental gelişimle birlikte etik gelişimi de bir sosyal öğrenme sorunu olarak nitelemiştir. Bandura (1999), etik hareketler ve yargılar normatif oldukları için kişinin bu hareketleri ne şekilde öğrenip kabullendiği ile birlikte etik normların ve davranışların değişikliğe uğraması ve biçimlenmesinin hangi ana etkenler doğrultusunda açıklanabileceğini ortaya çıkarmaya çalışmıştır (Akt; Güngör, 2000). Öğrenme olgusuna kattığı “sosyal-davranışçı” bakış açısıyla Bandura (1999), kişilerin etik yargıları nasıl kavradıklarını izah etmek için sosyal öğrenme kuramını daha fazla ilerletmiş; “düşünme, hafıza, dil ve davranışların sonuçlarını tahmin etme ve değerlendirme” gibi süreçleri de

kapsayacak biçimde büyültmüştür (Akt; Malone, 2002). Değişik deney ve araştırmalar yapan Bandura; toplumsal öğrenme, toplumsal pekiştirici ve örnek hareketlerinin, küçük yaştakilerin etik değerlerinin biçimlendirilmesindeki etkisini analiz ederek etik değer ve yargıların öğrenilmesi konularını bir toplumsal öğrenme sorunu olarak irdelemiştir (Gürel, 2014).

2.2.2. Denetim Odağı Çeşitleri

Kişinin kendi davranışlarının sonucunda kişisel sorumluluğunu kabul etme derecesini ifade eden bu kavram, kişinin davranışlarının sebebiyet vereceği neticelere ilişkin beklentileridir. Beklentileri, inanç olarak nitelendiren Rotter'e göre denetim odağı, hayattaki olumlu veya olumsuz sonuçları (ceza ve ödülleri) belirleyen güçlerin yoğunlaştığı yerdir. Dolayısıyla denetim odağının, kişilerin kendilerini etkileyen olayları kontrol edebilecekleri konusundaki inançlarının sınırını temsil ettiğinin söylenmesi mümkündür (Dağ, 1991). Bireyin yaşamış olduğu olayların olumlu (ödülleri) veya olumsuz (cezalar) kaynağına ilişkin iki genel eğilimden biri ağırlık kazanmaktadır. Ödül ve cezaları, bireyin dışındaki diğer güçlerin yönettiği ve denetlediği, ödüllere ulaşmada ve cezalardan kaçınmada ise bireysel gayretlerin etkili olmadığına yönelik genel bir beklenti, bahsi geçen eğilimlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğer eğilim ise ödül ve cezalar konusunda önemli oranda kişinin kendi davranışlarının etkili olacağına yönelik beklentiye karşılık gelmektedir. İlk eğilimde yer alan grup “dış denetim odağına sahip kişiler”, ikincisi grup ise “iç denetim odağına sahip kişiler” şeklinde adlandırılmaktadır (Akbolat, Işık ve Uğurluoğlu, 2011). Fakat denetim odağının, pekiştirme yaşamlarının belirli bir tipte ağırlık kazanmadığında iki uç arasındaki bir noktada yer alabildiği belirtilmektedir.

Şekil 2. İç ve dış denetim odağı. Akbolat, M., Işık, O., & Uğurluoğlu, Ö. (2011).

Yaşamlarının, daha çok kendi denetimlerinde olduğu inancına sahip olanlar, içten denetimli bireyler olarak adlandırılmaktadır. Buna karşılık, kendilerini etkileyen olayların daha çok kendi denetimlerinden ziyade kendileri dışındaki güçlerin denetiminde olduğu inancına sahip olanlar ise, dıştan denetimli bireyler olarak değerlendirilmektedir (Rotter, 1966).

Denetim odağı yönelimlerinin belirlenmesi noktasında, bireyin kendi davranışlarının neticeleri bağlamında davranması halinde iç denetim yönelimli; şayet dış dünyadaki olaylara ve insanlara yönelik davranması halinde ise dış denetim yönelimli olduğu belirtilmektedir (Yeşilyaprak, 2005). Kendi hayatlarının daha çok kendileri tarafından kontrol edilebileceği inancına sahip olan içten denetimli bireylerin, bugünkü ve gelecekteki davranışları üzerinde daha etkili oldukları görülmektedir. Bahsi geçen bireylerin başarı ve başarısızlıklarının sebeplerini kendi niteliklerine yükledikleri, çevre ile ilişkilerini geliştirmek adına daha çok girişimde bulundukları ve genel anlamda kendi beceri ve başarıları ile daha çok ilgili oldukları da bir gerçektir. Dış denetimli bireylerin ise pekiştirmenin dışsal güçlerle ilişkili olduğunu düşünmek suretiyle, sahip oldukları beceri ve davranışları ile çok az şeyi iyileştirme noktasında ya hiç gayret göstermedikleri veya çok az çaba sarf ettikleri ifade edilmektedir (Yeşilyaprak, 2005).

Bu tarz insanların temel özellikleri; depresif karaktere sahip, kendine olan güveni ve yeterlilik seviyesi düşük, çaresizlik gibi duygular barındıran ve genel anlamda daha az beklentiye sahip olma şeklinde sıralanabilmektedir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar neticesinde genel olarak iç denetim odağına sahip olmanın “olumlu bir kişilik özelliği” olduğu; dış-denetim odağına sahip olmanın ise “olumsuz bir durumu ve kişilik özelliklerini” betimlediği sonucuna ulaşılmıştır (Yalçın vd., 2010).

İç Denetim Odağı (internal locus of control): Denetim odağı kavramının, kişinin yapmış olduğu davranışların kendisinin veya kendisi dışındaki odakların kontrolünde olmasına ilişkin olan inancı ifade ettiği düşünülmektedir (Çoban, 2005). Bu durumda, içsel kontrollük kavramının insanların yaşadıkları olay veya etkilendikleri durumlara ilişkin denetimin kendilerinde olduğuna inanma eğiliminde olmaları şeklinde tanımlanması mümkündür. Kimilerinin önem verilen pekiştiricilerin (ceza ve ödüllerin) elde edilmesinin kendi sorumlulukları ile ilgili olduğuna dair bir inançları vardır. Phares, 1976 bireylerin kötü veya iyi, başlarına gelenlerden sorumlu olduklarına ilişkin düşüncelerinin iç denetim odağı şeklinde ifade edildiği görülmektedir. (Akt, Akbolat, Işık ve Uğurluoğlu, 2011). İçsel

denetim odağı kavramı, gelecekteki sonuçlarla ilgili kontrolün her şeyden önce bireyin kendisine bağlı olduğu inancının anlatılması noktasında kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle; içsel denetim odağı olan bireylerde davranışların neticelerinin, kader, şans veya diğerlerinden çok kendi eylemlerinden kaynaklandığına dair bir inanç söz konusu olmaktadır. Ayrıca bu kişiler kendi deneyimlerinin kendi yetenek ve gayretleri tarafından kontrol edildiğini düşünmektedirler.

İç denetim odağına sahip, başka bir deyişle kendi hayatlarının çoğunlukla kendilerinin kontrolü altında olduğuna inanan bireylerin, şu andaki ve gelecekteki davranışlarında daha etkin bir rol oynadıkları ifade edilmektedir (Sardoğan, Kaygusuz ve Karahan; 2006). Çevresel şartları değiştirmede daha istekli davranan ve başarı ya da başarısızlıklarına daha çok önem veren bu tip kişiler, entelektüel toplumsal ve akademik etkinliklerde daha aktif olmaktadır. Başarılı, etkili, atılgan, girişimci, güvenli ve bağımsız kişiler olan iç denetim odaklı bireylerin, özsaygı algılarının da yüksek olduğu belirtilmektedir (Yeşilyaprak, 2000).

Dış Denetim Odağı (external locus of control): Dışsal kontrollük kavramının ise bireyin, yaşadıkları olay ve durumlarda denetimin kendilerinin dışındaki diğer güçlerde olduğuna inanarak, onlar tarafından gerçekleştirildiğine, bireysel gayretlerin etkisiz olacağı ile ilgili genel bir beklenti içinde olmaları şeklinde tanımlanması mümkündür (Gültekin ve Baran, 2005).

Dışsal denetim odağına sahip kişiler, genel anlamda kişilerarası ilişkiler açısından bir değerlendirme yapıldığında, sosyal beceriler yönünden daha yetersizdirler. Ancak bu değerlendirme kapsamında içsel denetim odağına sahip bireyler ise daha başarılı ve sosyal olarak daha güçlüdürler (Martin, Thomas, Charles, Epitropaki ve McNamara, 2005).

Bu kişilerin etraflarında gelişen olayları değiştiremeyeceklerine dair bir inançları vardır. Ayrıca bu kişiler başlarına gelen olayları kendi yetenek, özellik ve davranışlarının sonucundan çok; şans, kader ya da güçlü diğer faktörler gibi kendileri dışındaki güçlere bağlama eğilimindedirler (Rotter, 1990; Akt. Akbolat vd., 2011). Dolayısıyla dış denetim odağı; ödüllere ulaşmada ve cezadan kaçınmada bireysel gayretin etkin olamayacağına ilişkin inancı ifade etmektedir. Genel olarak kendilerini yetersiz hisseden bu kişiler edilgen, kuşkucu ve dogmatiktirler ve dolayısıyla da bu kişilerdeki anksiyete, stres ve depresyon seviyeleri de oldukça yüksektir (Yeşilyaprak, 2000).

Bireylerin sahip oldukları denetim odakları doğrultusunda yapılan bu ayrım ışığında; kendi gayretlerine önem veren iç denetim odağına sahip bireylerin, yaşantılarını daha iyileştirmek ve bireysel gelişimlerini gerçekleştirmek noktasında çalışma ve sorumluluk alma eğiliminde oldukları belirtilmektedir. Bunun tersi olarak dış denetim odağına sahip bireylerin ise çoğunlukla kadenci bir anlayışla yaşamlarını kendi kontrolleri altında tutmaktan uzak oldukları ifade edilmektedir (Kaya, 2016).

Söz konusu inanç farklılıklarının kişilerin davranışları üzerinde değişik etkileri mevcuttur. Rotter yeni bir durumda, gelecekle ilgili beklenti içinde olunabilecek herhangi bir bilgi olmadığı için, bu gibi durumlarda olayları etkileme yeteneğine dönük inançlara başvurulacağını ileri sürmektedir. Belli bir davranışın gösterilme olasılığı, bu davranışın bir etkisinin olup olmadığına yönelik algı ile ilgilidir. Dolayısıyla birçok durumu kontrol edebileceğine inanan bireylerin, kontrol edebileceğine inanmayanlara oranla farklı davranışlar gösterebilmeleri mümkündür (Burger, 2006). Davranışlarının sorumluluklarını daha çok üstlenen iç denetim odaklı bireylere karşılık, dış denetim odaklı bireylerin olayları dış faktörlerin kontrol ettiği, yapılan şeyle gerçekleşen şey arasında ilişkinin çok az olduğu, diğer bir ifade ile “ne yaparsam yapayım istediğim sonucu elde edemeyeceğim” kaygısı içinde oldukları söylenebilmektedir. Birçok araştırmada içten kontrollü kişilerin daha başarılı, entelektüel, toplumsal olaylarda aktif ve daha girişimci, etkili, öz saygısı ve güveni yüksek, bağımsız bir kişilik yapısı gösterdikleri, daha uyumlu davranışlara sahip oldukları belirtilmektedir.

Bunun yanı sıra dıştan kontrollü bireylerin ise çevre üzerinde kontrollerinin olmadığına inandıkları, olayları denetleyemeyecekleri, sonuçları etkileyemeyecekleri kanısından dolayı kaygılı, kuşkucu ve dogmatik oldukları, gerek kendilerine gerekse de diğerlerine daha az güvenip, kendini tanımadaki yetersiz kaldıkları, saldırgan tutum sergilemek suretiyle daha çok savunma mekanizmaları kullandıkları saptanmıştır (Coşkun, 2013). Bu sonuçlara göre, içten kontrollü olmak olumlu bir kişilik yapısını, tersi bir durum olarak sergilenen dıştan kontrollü olmak ise insanlar için yaşamda engelleyici bir durumu ifade etmektedir (Yeşilyaprak, 1993).

2.2.3. Denetim Odağı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Literatüre bakıldığında denetim odağını ele alan, birçok araştırmaya rastalanmıştır. Aşağıda denetim odağı ile ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmalar kronolojik sıraya göre incelenmiştir:

Doherty'nin (1981) çalışmasında dışsal kontrole sahip olan eşlerin daha başarı yönelimli olduklarına ve bilgi toplamada daha etkin olduklarına dikkat çekilmektedir. Bu çalışma neticesinde, bu eşlerin evlilik hayatlarında daha atılgan oldukları ve evlilikle ilgili sorunların çözümüne ilişkin daha göreve yönelik yöntemler uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu araştırma bulguları, dışsal kontrole sahip bireylerin ise evlilikte karşılaştıkları sorunlara karşı daha pasif veya tepkisel/saldırgan şekilde davrandıklarını göstermektedir.

Morrow'un (1985) yapmış olduğu iki çalışma neticesinde içsellik/dışsallığın, aktiflik/pasiflik boyutları ile birlikte tepki eğilimlerini etkileyebileceği, aynı zamanda hayatlarındaki olaylar üzerinde daha yüksek bir kontrol duygusuna sahip kişilerin sorun halinde aktif şekilde davranmaya yönelik daha büyük eğilimler gösterdikleri saptanmıştır. Daha kapsamlı bir ifadeyle Morrow'a (1985) göre içsel denetim odağına sahip bireyler aktif şekilde tepki verme eğilimi gösterebilmektedir. Öte yandan dışsal denetim odağına sahip kişilerin ise doyumsuzluk halinde daha pasif tepkiler vermeleri beklenmektedir. Ancak bahsi geçen araştırmanın bulgularının sınırlı bir destek gördüğünün belirtilmesi gerekmektedir. Yukarıda belirtilen iki çalışmadan biri, içsel denetim odağının ilişki doyumsuzluklarını aktif şekilde dile getirme ile pozitif, ilişkiye sadık kalma ile negatif korelasyona sahip olduğunu öngörmektedir.

Miller, Lefcourt, Holmes, Ware ve Saleh'in (1986) çalışmasında içsel denetim odağına sahip partnerlerin evlilik hayatında doyum açısından dışsal denetim odağı olan partnerlere göre daha aktif çaba gösterdikleri ve problem çözme davranışı sergiledikleri saptanmıştır. Bu araştırmayla ayrıca içsel denetim odağına sahip bireylerin, iletişim kurma ve istedikleri amaçlara ulaşma noktasında daha etkili oldukları da bulunmuştur. İçsel kontrole sahip olan bireyler değişime daha açıktırlar ve hâlihazırdaki olumsuz şartları değiştirmeyi daha çok isterler (Dağ, 1991).

Yunan aileler üzerinde çalışma yapan Konstantareas ve Lampropoulou (1995) araştırmalarının sonunda iç denetim odaklı babaların engelli çocuklarıyla daha iyi iletişim kurdukları ve böylece daha iyi bir aile uyumu yakaladıkları sonucuna varmışlardır.

Evlilikte mutluluk araştırması yapan Myers ve Diener'a (1995) göre içten denetim kavramı evlilik uyumu ve mutluluğuyla çok yakından ilişkilidir. Bu noktadan hareketle öznel iyi oluş da denetim odaklılık ile oldukça yakından ilişkili olarak addedilmiştir (Aşkın, 1981). Bu bağlamda öznel olarak iyi olan bireylerin evlilik uyumlarının da iyi olacağı düşünülebilmektedir (Gülaçtı, 1999).

Pek çok araştırma iç ve dış denetim odağı inancını kişilik özelliği olarak ele alıp incelemiştir. Bu araştırmalar neticesinde; iç denetim odağı inancının kişilik üzerindeki etkilerinin, dış denetim odağı inancına göre daha pozitif sonuçlar doğurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dış denetim yönelimli olmanın ise daha çok, düşük benlik saygısı, depresyon, baş ağrıları, diğer psiko-fizyolojik semptomları ve psikopatolojiyle ilgisi olduğu görülmektedir (Küçükkaragöz, 1998). Strickland'a 1989,(Akt; Küçükkaragöz, 1998) göre olayların davranışları ile ilgili olduğuna inanan bireyler, hoş olmayan olayları değiştirme konusunda daha ısrarcı, şans veya kader gibi kendisi dışındaki güçlere inanan kişiler ise daha az girişimci ve mücadelecidirler.

Zarabiyan, Mahcub ve Heydariye (1999) İran'ın Hamedan şehrinde Sağlık Bilimleri Fakültesindeki öğrencilerinin denetim odağı ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmanın sonucuna göre 386 kişinin %28'i dış kontrol, %72'si ise iç kontrol denetim odaklıdır. Depresyon düzeyi iç kontrol odağına sahip bireylerde daha az görülmektedir. Ek olarak dış kontrol odakları yüksek olan bireylerde intihar düşüncesi ve gelecekle ilgili ümitsizliğe kapılma hissi anlamlı olarak yüksek bulunmaktadır.

Kikuchi ve Snell (2002; Akt. Büyükşahin, 2005) tarafından ilişkilerinde dışsal kontrole sahip kişilerin ailelerini daha az içten ve duygusal algıladıkları bulunmuştur. Yine bu çalışma, dışsal kontrollü olmakla aile üyeleri arasında çatışma yaşanması arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Büyükşahin'in (2005) ülkemizde yapmış olduğu bir çalışma neticesinde, içsel denetim ve ilişki doyumu arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Büyükşahin ve Hovardaoğlu'nun (2007) çalışmasında ilişki içinde olan kişilerin içsel kontrollerinin yüksek olması ve muhtemel diğer ilişkilerin daha pozitif değerlendirilmesi arasında olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur. Tüm bu bulgular ışığında; içsel kontrolün yükselmesi kişinin ilişki doyumsuzluklarına olumlu yaklaşmasının yanında, gerektiği zaman diğer bir ilişkiye başlama düşüncesine de pozitif yaklaşabileceğini düşünmek mümkündür. Yani denetim odağı bir yandan dile getirme diğer yandan da terk etme davranışı üzerinde etkili olabilmektedir. Literatürde ise duygusal ilişkilerde görülen tepki eğilimlerinde denetim odağının etkileri ile ilgili çok az sayıda çalışma mevcuttur.

Kimi insanların, başlarından geçen her türlü olayı, başarı veya başarısızlıklarını kendilerinin kontrol edebildiklerini düşündükleri; kimilerinin ise şans ve kaderin hayatlarındaki temel

belirleyici olduğuna inandıkları belirtilmektedir. Bu yaklaşım farklılığı nedeniyle davranışlar değişirken, çoğunlukla olayları kontrol edebildiğine inananlar başarıya ulaşmakta, şans veya kadere bağlayanlar ise başarısızlık ve psikolojik problemler yaşamaktadır (Basım ve Şeşen, 2007).

Nezhat ve Rajai (2008) İran’da yaptığı bir araştırmada; okul yönetiminin, iş stres düzeyi ile iç-dış kontrol odağının ilişkisini incelemek amacıyla Torbate Jam şehrindeki tüm okullardan seçilen 120 okul yönetimindeki bireylerle bir çalışma yapmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre okul yönetimlerinin iş stress düzeyleriyle iç ve dış kontrol odağı arasında önemli bir fark yoktur ve bu iki faktörün yani cinsiyet ve okul yönetiminin, iş stresindeki kontrol odağının birbirleriyle hiçbir bağlantısı yoktur. Ama çalıştıkları yıl sayısı ile stress düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.

Türkiye’de yapılmış olan bir diğer çalışma, bireyler arası çatışma süreçleri içinde içsel denetim odağına sahip insanların yüzleşme davranışlarını, dışsal denetim odağı olanların ise kaçınma davranışlarını tercih ettiklerini ortaya koymuştur (Hisli Şahin, Basım ve Çetin, 2009). Bu çalışmada, kişilerin denetim odağı yönelimleriyle aktif ve pasif çatışma çözme davranışları arasında bir etkileşimin varlığı saptanmıştır. Romantik ilişkiler bağlamında içsel kontrolü olanların ilişkilerinde yaşadıkları doyumsuzlukları, kendi davranışlarının muhtemel bir sonucu olarak gördükleri ve yapıcı çözümler aradıkları; dışsal kontrole sahip olanların ise daha yıkıcı davranışlar gösterdikleri ifade edilmektedir.

Doğan (2010), içsel ve dışsal denetim odağına sahip olan anne veya babaların engelli çocukları ile kurdukları iletişimde, her kültür için, özellikle de Türkiye kültürü için farklılaşabileceğini belirtmektedir. Bunun sebebi Türkiye’de genel aile yapısının geleneksel olmasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda geleneksel ailelerde babalar engelli çocuğa sahip olmayı annelerin suçu olarak görmekte ve bu nedenle anneleri suçlamaktadırlar. Bu durum aile uyumunu da bozmaktadır.

Literatürde yer alan kimi araştırmalarda, içsel denetim odağı ile evlilikteki yüksek doyum arasında bir ilişki olduğu ifade edilmektedir (Çırakoğlu ve Tezer, 2010). Bireyin, gelişim süreci içinde gösterdiği davranışların nasıl neticeler doğuracağını, bu neticelerden hangilerinin kendi davranışlarıyla ilgili, hangilerinin ise kendi davranışlarından bağımsız olduğu hususunda geliştirdiği beklentiler, bireyin yaşamayı ümit ettiği olumlu veya olumsuz olaylar neticesindeki ödül ya da cezaları ifade etmektedir (Küçükkaragöz, Akay ve Canbulak, 2013). Bireylerin sahip olduğu, yaşadıkları olayların sorumluluğuna veya

nedenlerine dair inançların, gerek sosyal gerekse de çalışma yaşamında önemli sonuçları söz konusudur.

Gerçekleştiren araştırmalar kişinin hayat problemlerini çözme konusunda kullandığı yöntemlerle genel anlamda davranışlarının denetim odağı bağlamında değişebildiğini, denetim odağının kişilik ile bağlantısının, denetim odağının bireyin yaşamındaki önemini açıkça ortaya koyduğunu göstermektedir (Küçükkaragöz, 2013).

Denetim odağı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; birçok araştırmanın iç ve dış denetim odağı inancını, kişilik özelliği olarak ele alıp araştırdığı görülmüştür. İçsel kontrole sahip olan bireylerin değişime daha açık oldukları, hâlihazırdaki olumsuz şartları değiştirmeyi daha çok istedikleri, daha az depresyon semptomları taşıdıkları; dış denetim yönelimine sahip olan bireylerin ise daha çok düşük benlik saygısına, depresyon, baş ağrıları ve diğer psiko-fizyolojik semptomlarına da sahip oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca, içsel denetim odağı ile evlilikteki yüksek doyum arasında anlamlı bir ilişki olduğu da ulaşılan diğer bir sonuçtur. İçsel denetim odağına sahip çiftlerin evlilik hayatında doyum açısından, dışsal denetim odağına sahip olan çiftlere göre daha aktif çaba gösterdikleri ve problem çözme davranışı sergiledikleri; dışsal kontrole sahip bireylerin ise evlilikte karşılaştıkları sorunlara karşı daha pasif veya tepkisel/saldırgan şekilde davrandıkları bulunmuştur. Bununla birlikte dışsal kontrollü olmakla aile üyeleri arasında çatışma yaşanması arasında olumlu bir ilişki olduğunu, dışsal kontrole sahip kişilerin ailelerini daha az içten ve duygusal algıladıkları sonuçlarına da ulaşılmıştır.

2.3. Problem Çözme Becerisi

Çalışmanın bu bölümünde problem çözme becerisi ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda, öncelikle problem kavramı ele alınmış ve problemin tanımı ve türleri açıklanmıştır. Sonrasında, problem çözme kavramı açıklanmış ve problem çözme süreci ile problem çözme becerisini etkileyen faktörler ele alınmıştır. Son olarak ise, problem çözme becerisi ile ilgili olarak literatürde yer alan araştırmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Problem Kavramı

Problem sözcüğü, günlük hayatta çok sık yaşanan kompleks, rahatsız edici ve arzu edilmeyen halleri belirten bir kavramdır. Erişilmek istenen bir hedefin ve bu hedefe

ulaşılmasına engel olan şeylerin varlığı şeklinde tanımlanmaktadır. Kelime Grekçe’de “öne çıkan engel” anlamına gelen “proballo” sözcüğünden türetilen “problema” kelimesinden gelmektedir (Sungur, 1992). Bireyin hem fiziksel hem de düşünsel yönden rahatsız olmasına neden olan kararsızlık ve birçok çözüm yolu ihtimali görünen her duruma problem adı verilmektedir (Karasar, 2013).

Kavramının değişik kişiler tarafından değişik biçimlerde tanımlandığı görölmektedir. Bingham (2004) problemi, bir kimsenin istenilen amaca ulaşmak adına topladığı hâlihazırdaki güçlerinin karşısına çıkan engel olarak ifade etmektedir. Morgan’a (1999) göre problem, kişinin bir amaca ulaşmasında engellenmeyle karşılaştığı bir çatışma durumudur. Cüceloğlu’na (2002) göre problem, kişinin amaca ulaşmasını engelleyen ve muhakeme yoluyla analiz edilmesi lüzumlu olan durumdur. Yıldırım, Hacıhasanoğlu, Karakurt ve Türkleş (2011) problemin, kimi şeylerin gereği gibi yürümemesi ve tedirginlik oluşturması olduğunu ifade etmektedir.

Yine Bingham (2004) problemi, kişinin bir amaca varmasında bir araya getirdiği hazırda bulunan kuvvetlerini kısıtlayan engel olarak tanımlamaktadır. Problemlerin paylaştığı üç nitelik bulunmaktadır: Birinci nitelik, kişinin tayin ettiği bir hedefin varlığı; ikinci nitelik, tayin edilen hedefe ulaşmada bir engelin ortaya çıkması; üçüncü nitelik ise, hedefe ulaşmak için motive eden içsel bir gerilimdir. Dewey’e (1997) göre ise problem, insanın zihnini bulandıran ve ona meydan okuyan her şeydir. Düşünmenin; problem durumu ve problemin çözümünden meydana geldiğini, diğer bir deyişle düşünmenin problemle başlayıp çözümle sonlandığı ileri süren Dewey (1997), problem çözmenin yaşanan güçlükle başladığını ifade etmektedir.

Problemin tanımlanmasıyla başlayan süreç muhtemel çözüm öneren hipotezlerin getirilmesi, uygun delillerin toplanması, hipotezlerin test edilmesi ve problemin çözülmesiyle devam etmekte ve neticelerin rapor haline getirilmesiyle sonlanmaktadır. Bu bağlamda düşünme ve problem çözme süreçlerinin birbirleriyle iç içe olduğunun söylenmesi mümkündür. Dewey (1997) tarafından gerçekleştirilen çalışma, problem temelli öğrenmenin temelini oluşturmaktadır.

2.3.2. Problem Türleri

Problemlerin özellikleri doğrultusunda çeşitli sınıflamalar mevcuttur. Gerektdikleri tepkiler ya da performanslar doğrultusunda üç gruba ayrılmış olan problemler şunlardır (Güçlü, 2003):

- Mevcut istekler ya da krizler karşısında ertelenebilir tepkileri gerektiren problemler,
- Alışılmış karşısında karmaşık tepkileri gerektiren problemler,
- Tek bir problem karşısında çok yönlü tepkileri gerektiren problemler.

Problemin zorluk düzeyinin esas alındığı bir diğer sınıflandırma ise; kolay problemler ve zor problemler şeklindedir. Problemin doğasında var olan zorluk düzeyini, problemi çözmek konusunda zorluk çeken kişilerin sayısı ve problemi çözmeye uğraşan bireyin öznel olarak algıladığı zorluk belirlemektedir (Güçlü, 2003). Heppner ve Krauskopf'a (1987) göre problemin zorluğu, nesnel olarak zorluk ve öznel algılanan zorluk olmak üzere iki ölçüte bağlıdır. Problemleri gerçek yaşantı içindeki bireysel problemler ve kuramsal problemler olarak sınıflandırmış olan Heppner'in (1978) bu sınıflandırması problemin yaşanabilirliği temellidir. Hayatta karşı karşıya kalınan sosyal veya maddesel problemler, bireysel problemlere; bir dizi verilenin olduğu istenenin farklı formüller ile bulunduğu problemler ise, kurumsal problemlere işaret etmektedir.

2.3.3. Problem Çözme Kavramı

Kişiler, olağan ve iş hayatlarında, devamlı bir şekilde problemlerle yüz yüze kalmaktadırlar. Bir problemin mevcudiyetinde, kişi bu problemi çözmeyi arzulamaktadır. Problem gibi, problem çözenin de pek çok tanımı bulunmaktadır. Problem çözme, belli bir hedefe ulaşmada rastlanılan zorlukların üstesinden gelmedeki olay ve hareketler dizisidir.

Problem çözme, bilgi ile birlikte yaratma yeteneği ve sorunun çözülmesiyle ilgili metotlardan faydalanma işlemini gerekli kılmaktadır (Yalçın, Tetik ve Açıkgöz 2010). Bingham (2004) problem çözenin, belirli bir hedefe erişmek için rastlanılan zorlukları yok etme doğrultusunda birtakım gayretleri gerekli kılan işlemler dizisi olduğunu söylemektedir.

Frey, Hirschstein ve Guzzo'na (2000) göre problem çözme işi, toplum ve duygularla ilgili bir yetkinliktir. Psikologların kimi, verimli problem çözme yöntemlerinin belirli problem sahalarına has olduğunu iddia ederken; kimisi de çeşitli sahalarda kullanılabilecek birtakım

problemlerin büyük bir bölümüne uygun düşen problem çözme becerileri olduğunu iddia etmektedirler (Woolfolk, 1993).

Problem çözme, bir meseleyi çözümlmek üzere geçmiş deneyimler vasıtasıyla öğrenilmiş ilkelerin karmaşık olmayan bir şekilde kullanılmasından daha ileriye geçerek, daha önce denenmemiş çözüm yöntemlerine ulaşabilme şeklinde de tasvir edilebilmektedir. Problemlerle karşılaşıldığında kişiler değişen reaksiyonlar verebilmektedir. Probleme uygun bir çözüm yöntemi aramanın ya da karar almaya çalışmanın yerini almak üzere, problemi yok sayma, problemin kendi kendine ortadan kalkmasını veya çözülmesini bekleme, diğerlerinden problemi çözmelerini talep etme, karar almayı sonraya bırakma, mesuliyeti diğerlerine yükleme vb. usullerin sınındığı görülmektedir. Fakat birçok problem, kendisinin muhatabı olan kişi çözüme dönük bir şekilde işe koyulmadan ortadan kalkmamaktadır (Korkut, 2002).

Problem çözme, bilişsel yeteneklerle beraber duyuşsal ve davranışsal yetenekleri de kapsayan hayli karışık bir işlemler dizisidir. Bunun yanı sıra problem çözme, kişinin ruhsal adaptasyonu (Bepner ve Anderson, 1985), özgüveni (Erden ve Akman, 1995), iletişimasyon yeteneğinin etkili olma durumu ve karar alma tarzı (Hunsaker ve Alessandra, 1980), bilimsel ve toplumsal anlamda kendine saygısı (McCobe vd., 1999) ile yakın etkileşim içindedir (Akt. Korkut, 2002).

Ayrıca, toplumsal problem çözme becerilerindeki aksaklıklar; genç insanlarda saldırgan tavırlara (Dodge ve Feldman, 1990), davranışsal uyumsuzluklara (Joffe vd., 1990) ve madde bağımlılığına (Platt vd., 1973) neden olabilmektedir (Akt. Korkut, 2002).

Problem çözme, problem kavramı ile ilişkili olarak, kişinin ne yapması gerektiğini bilmediği hallerde yapacağı şeyi bilmesi olarak betimlenebilir. Dolayısıyla problem çözme işlemler dizisi, açık bir biçimde planlanan fakat çabucak erişilemeyen bir amaca ulaşmak için denetlemeli faaliyetlerle incelemeler yapmayı kapsamaktadır (Altun, 2000).

Problem çözme bunlardan başka, öğrenen kişilerin problemlere kişisel bakış açılarını oluşturdukları, kendi yöntemlerini tercih ettikleri ve programlarının ilerleyişini takip ettikleri olağanüstü bir faaliyet olarak açıklanmaktadır. Olağanüstü problemlerin üstesinden gelmenin önemli bir unsuru uygulanması olası taktiklerden meydana gelen deneyimler içinden tercih yapabilme ve bu taktikleri ihtiyaç halinde belli bir probleme uyarlayabilme becerisini oluşturmaktır (Mertoğlu ve Öztuna, 2004).

Heppner Ve Peterson.'nın (1982), tanımına göre problem çözme, hakiki şahıslar arasında ve kişinin kendi aklında ortaya çıkan meselelere bilişsel, davranışsal ve kişinin kendisini doğru yargılaması reaksiyonlarının bir amaca doğrultulmasıdır. (Akt; Yıldız, 2009)

Problem çözme, problemin çeşidi ve kompleks olma durumu doğrultusunda değişmektedir. Problemlerin bir kısmı doğru düşünme sanatıyla, bir kısmı duygulardaki yetkinlikle, bir kısmı da daha öncekilerden farklı olan yaklaşımlarla çözüme götürülebilir. Fakat bütün problemlerdeki ortak özellik, hedefe varmayı güçleştiren engeli yok etmektir (Cüceloğlu, 2002).

Heppner ve Peterson (1982) problem çözenin, problemlerin üstesinden gelme olgusuyla aynı anlamda olduğunu belirtmektedir. Problem çözme, reel dünyada şahsi problemleri çözme, içeriden ve dışarıdan gelen arzulara adapte olmak maksadıyla davranışsal reaksiyonlar göstermek için zihinsel ve duygusal işlem dizilerini bir amaca iletme olarak nitelenmektedir (Yalçın, 2010).

Problem çözme; kişinin bir bilgiyi elde etmesini, çeşitli işlemler dizisinden geçirmesini ve bu bilgiden yararlanmasını zorunlu kılmaktadır. Kritik düşüncede gereken bilgi, tavır ve yetenekleri açıklayan Watson ve Glaser, her şeyden önce kritik düşünen kişinin problemlerin çözülmesi ihtiyacını hissedip bu problemlere yaklaşmakta istekli davranmasının, daha sonra bu mevzuda bilgi toplamasının ve son aşamada da topladığı bilgilerden problem çözme sürecinde faydalanabilecek yeteneklerinin olmasının zorunluluğuna dikkat çekmektedirler (Abaan ve Altıntoprak, 2005).

Baumgardner, Heppner ve Arkin'e (1978) göre, problem çözme öz değerlendirmesi farklı davranış şekilleri ile ilişkilidir. Kendisini etkin problem çözebilir olarak algılayanların; iç denetim yoğunluklu, karar verirken kendine güvenen, başkalarından ve çevreden gelen istekleri yerli yerince yanıtlayabilen bireyler oldukları ifade edilmektedir.

Bu bireylerin, bunlardan başka, kendilerini negatif etkileyen öğeler için mesuliyet duydukları ve şahsi kararlarının sağlıklarına tesir ettiğine inandıkları söylenmektedir. Etkinsiz problem çözenlerin ise dış yoğunluklu oldukları ve vaziyete el koyamadıkları belirtilmektedir. Pek çok çalışma, problem çözme yeteneği öz değerlendirmelerinin, kişinin hem kişisel hayatını organize etmede hem de iş hayatında rastladığı çeşitli hallerle mücadele ederken sergilediği davranışlarla bağlantısının olduğunu öne sürmüştür. Farklı nitelikleri olan kişiler ile yapılan bu araştırmalara göre, kendisini etkin problem çözebilir olarak

görenler, problemlerle yüzleştiklerinde daha pozitif davranışlar sergilemektedirler ve gerilimli hallerle baş etmede daha yetkin olmaktadırlar (Abaan ve Altıntoprak, 2005).

Problem çözme, bilişsel niteliklerle birlikte duyuşsal ve davranışsal nitelikleri de kapsayan kompleks bir prosestir ve mental bir yetenek olduğundan direkt olarak izlenememektedir (Korkut, 2002). Problem çözme süreci, bir halin problem şeklinde sezinlenmesiyle başlamaktadır ve güdülen gayeye erişmek için çeşitli alternatifler arasından yerinde olanın tercih edilmesini ve kullanılmasını kapsamaktadır (Dağlı, 2004). Problem çözme yollarının eğitimde uygulanmasının faydalarını müdafaa eden John Dewey; problem çözme sürecinin “deneme-yanılma”, “içgörü kazanma” ve “neden-sonuç ilişkilerini bulma” gibi aktiviteleri içerdiğini belirtmektedir (Sönmez, 2008).

Etkin problem çözme yöntemlerini olağan hayatta öğrenmek, daima imkânlar dâhilinde olmayabilir. Bu şartlar altında problem çözme becerilerini uzmanlardan sistematik bir şekilde öğrenme ihtiyacı doğmaktadır (Myrick, 1993). Etkin problem çözme konusunda yeteneklerin öğretilebileceği ve etkinleştirilebileceği hakkında birçok araştırma yapılmıştır (Korkut, 2002). Örneklendirmek gerekirse; Ikeda, (1996) tarafından oluşturulan “Problem Çözme Konsültasyon Modeli”; Watson ve Robinson (1996) tarafından oluşturulan “Doğrudan Davranışsal Konsültasyon Modeli”; Sharma, Petosa ve Heaney (1999) tarafından oluşturulan ve etkinliği çalışmalar ile kanıtlanmış olan “Sosyal Bilişsel Kuram”a dayalı müdahaleden söz edilebilmektedir. Bu bağlamda birey, rastladığı problemleri süratli ve güçlü bir biçimde çözebilmek için farklı metot ve taktikler uygulamalıdır (Posamentier, 1998). Kendini problem çözmede yetkin görenlerin, kişisel bağlantılarda daha aktif olmaları ve daha pozitif kişilik idraklerinin olmasıyla birlikte, bilimsel açıdan daha yerinde çalışma metotları ve halleri gösterdikleri tespit edilmiştir (Akt; Şahin, Şahin ve Heppner, 1993).

Problemin üstesinden gelmede bireyin problemi çözme becerisi, kendisini zihinsel olarak yargılamasına ve önemli oranda probleme konsantre olmasına dayanmaktadır.

Kişiler, etkin ve etkin olmayan problem çözme yöntemlerini hayat tecrübeleri neticesinde öğrenmektedir. Etkin problem çözme; problem tanımının doğru yapılması, alakalı verilerin bir araya getirilmesi, çözüm alternatiflerinin tespit edilmesi ve en yerinde alternatifin tercih edilerek kullanılması sonucunda oluşmaktadır (Kuzgun, 1992). Bazı bilim adamları, problem çözme/karar verme yeteneklerini 8 aşamada incelemektedir. Bu aşamalar aşağıda sıralanan şekilde olmaktadır (Elias ve Weissberg, 2000):

- Kişinin kendisinin ve başkalarının duygularını idrak etmesi,

- Problemi veya meseleyi betimlemesi,
- Amaçları tespit ve tercih etmesi,
- Muhtemel çözümleri tartması,
- Muhtemel sonuçları değerlendirmesi,
- Bulduğu en iyi çözümü tercih etmesi,
- Davranış programı ve aksaklıklar için son kez denetleme yapması,
- Ne olduğunun bilincine varması ve ileride problem çözmek/karar vermek üzere bu verileri saklaması

Miller ve Nunn'a (2001) göre kişiler, problem çözmeyi küçük yaşlardan itibaren öğrenmekte ve okul süresince geliştirmektedir. Bu şartlarda ve çevrede öğrenen kişiler; problemin tanımlanması, olası çözümlerin tespit edilmesi, çözümlerin nitelik ve niceliğinin belirlenmesi, karar alınması ve uygulamaya başlama süreçlerinin her evresinde yeteneklerini iletmelidirler. Bu kişiler yönünden şahsi başarı, olağan yaşamda rastlanılan problemlere yenilmeden problemin rasyonel olarak incelenmesi ve onu oluşturan sebeplerin realist bir biçimde tespit edilip çözümü ile pozitif ilişkilidir (Yalçın, 2010). Problem çözme becerisi, kişilerin ve toplulukların içinde oldukları ortama etkin bir şekilde adapte olmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu yüzden, insanların tamamının içinde bulundukları ortama etkin bir şekilde adapte olabilmeleri için problem çözme becerisini geliştirmeleri lazımdır.

Bir kısım problemler “doğru cevaplar”a ya da “kesin çözümler”e sahipken, bir kısım problemler bunlara sahip değildir. Kesin çözümü olmayan bu problemleri çözmek için bilim dalları arasındaki bilgiye ve yaratma gücüne ihtiyaç vardır (Senemoğlu, 1997).

Kişinin hem olağan hayatında hem de okul veya iş hayatında rastladığı problemlerle mücadele edebilmesi için, aynı bilimle ilgili süreçlerdeki gibi bazı aşamaları takip ederek çözüme varması gereği vurgulanmaktadır. Problem çözmenin bir eğitim metodu olarak uygulandığı hallerde bu aşamalar açıkça tanımlanmıştır. Dewey'in problem çözme modelinin bir eğitim metodu olarak kullanılması sırasında takip edilecek aşamalar aşağıda özetlenmiştir (Turgut, Baker, Cunningham ve Piburn, 1997):

- Problem durumu bireyi tedirgin eden bir “şüphe” ya da “belirsizlik”ten kaynaklanmaktadır.

- Birey “basitleştirme”, “idealleştirme”, “sınırlama” gibi aşamalar ile problemi tanımlamaktadır.
- Birey tanımladığı problem için muhtemel çözümleri araştırmakta, ihtimali en yüksek olanı tercih ederek çözüme dair hipotezler geliştirmektedir.
- Birey ihtimali en yüksek olan çözüm yolunu sınamaktadır.
- Sınama, doğru çözümü doğurursa, varsayım doğru çıktığı için bir genelleme olarak bireyin bilgi hazinesine koyulmaktadır.
- Sınama doğru çözümü doğurmazsa, problem durumu sürmektedir. Uyumlu bir birey geriye dönmekte ve problemi, muhtemel çözüm metotlarını, sınama metodunu değerlendirerek tercih ettiği başka bir varsayımı yeniden sınamaktadır.

Dewey’in bahsedilen aşamalarını uygulamayla birlikte yaratma gücü ve karar alma aşamalarının de oldukça mühim olduğu hatırlanmalıdır. En etkin çözüme erişebilmek için gereken yetenek, kişinin bu niteliklerine dayanmaktadır. Problem çözme “bilişsel”, “duyuşsal” ve “psiko-motor” etkinlikleri kapsayan bir süreç olduğu için, bu sürecin işlemesi ve kişilerin bu yetenekleri edinmesinin sağlanması muhtemeldir (Kalaycı, 2001).

Kişinin problem çözme becerisine; gelişimi ve olgunluk seviyesi, beceri seviyesindeki imtiyazlar, motivasyon, sosyal ve kültürel ortam, eğitim ve öğretim seviyesi etki etmektedir.

2.3.4. Problem Çözme Becerisini Etkileyen Faktörler

Problem çözme becerisi, insanı çözüme ulaştıracak kuralların edinilmesi ve kullanıma hazır kılınabilecek ölçüde birleştirilmesi suretiyle bir problemin çözümü konusunda kullanılabilmesi düzeyi şeklinde tanımlanmaktadır (Bilen, 2006).

Romiszowski (1968, Akt. Bilen, 2006) problem çözme becerisinin edinilebilmesi noktasında, bireyin öncelikle kavramları, sonrasında da kavramların zincirleme bir bileşkesi gibi görülen kuralları, ardından da bu kuralların sentezini oluşturması gerektiğini ifade etmektedir. Problem çözme becerisi üzerinde etkili olan değişkenlerin neler olduğuyla ilgili pek çok görüş mevcuttur. Kimi araştırmacılar tarafından problem çözme sürecinde en önemli unsur olarak kişinin geçmişi incelenmiştir. Kimileri de problemlerin çözümü konusunda en önemli değişkenin kişinin karşılaştığı durumu algılama şekli olduğu görüşünü savunmaktadır. Problem çözme becerisi üzerinde etkili olan unsurların sıralamasına ilişkin görüş ayrılıkları olmasına rağmen, bu becerinin geliştirilmesinde eğitimin etkili olduğu

hususunda görüş birliği bulunmaktadır. Enç'e (1982, Akt., Çınar, Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2009) göre problem çözme becerisi üzerinde etkili olan değişkenler şunlardır:

- Kişinin gelişimi ve olgunlaşma seviyesi
- Kişilerin beceri düzeylerinde var olan farklılıklar
- Güdülenme
- İçinde bulunulan sosyo-kültürel ortam
- Alınan eğitim ve öğretim

Meijerss'e (1978, Akt; Güçlü, 2003) göre problem çözme becerisi, insan psikolojisi bakımından önemli bir unsurdur. Kişinin problem çözme becerisinde; hadiselerle yüzleşmesindeki tavrı, hayatı sezme kuvveti, şahsi nitelikleri ve yargıları önem taşımaktadır. Kişinin hayat tecrübelerinin bütünü, onun şu anki şahsiyetini oluşturmaktadır. Bir bireyin "bilgisi, değerleri, inançları, duyguları, kullandığı kelimeler, hareketleri ve yaptığı işler" gibi belli nitelikleri, o bireyin önceden yaşadığı tecrübelerinin neticesidir. Bireyin probleme karşı tavrı, o bireyin yargılama düzeniyle belirlenmektedir. Kişinin kendine güveni, zekâ seviyesi, kişisel farklılıkları, mesuliyet duygusu, problemle alakalı bilgisi, duyguları, önceki hayatı, tecrübeleri ve başka toplumsal öğrenmeleri problem çözme becerisini şekillendiren etkenlerdendir (Bingham, 2004).

2.3.5. Problem Çözme Süreci

Problem çözme sürecinin tek ve homojen bir süreç şeklinde değerlendirilmesinin mümkün olmasına rağmen, söz konusu sürecin gerçekte çeşitli etkinliklerin tamamı olduğunu ortaya koyan bir takım delillerinden bahsedilmektedir. Bu noktada bireyin problem çözme becerilerinde kişilik özelliklerinin ve hayat koşullarının da önemli bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz (Uysal, 2010).

Bireyler problem çözme becerilerini kullanırken birtakım zorluklarla karşılaşabilirler ve bu sırada karşılaşılan yetersizlikler bireyin hayatında olumsuz sonuçlara, kaygıya, depresyona neden olmaktadır. D'Zurilla ve Goldfried'a (1971) göre problem çözme sürecinin, tanımlanabilen aşamaları şunlardır:

- Genel anlayış
- Problemi tanımlamak

- Seçenekleri yaratmak
- Karar vermek
- Değerlendirmek

Sullivan ve Decker (2005) bu süreç aşamalarını yedi olarak belirlemiştir ve Heppner'e (1987) göre her bir aşama farklı süreçlerden oluşmaktadır.

1) Genel Anlayış

Genel yaklaşımı ifade eden genel ölçekte ele alma evresinde; kişinin belli bir çözümü kabullenmesine veya belli bir çözüme itiraz etmesine yol açan, savunucu veya önleyici özellikler taşıyabilen ve kişiyi belirli bir şekilde hareket etmeye yönlendiren mental bir meyildir. Mevcut problemin tanımlanmasından önce gelen evredir. Kişinin problemin mevcudiyetini idrak ettiği ve onu benimsediği evredir.

2) Problemin Tanımlanması

Problemi tanımlama, problem çözmenin en mühim basamaklarından biridir. Doğru bir tanımlama yapılmazsa, diğer altı basamakta sarf edilen gayret ve çalışma hedefine varamamaktadır. Bu basamakta problemin sebeplerini değil, kendisini tanımlamak mühimdir. Üzerinde durulması lazım olan diğer bir unsur ise, problemi yansız ve peşin hükümlerden uzak bir şekilde tanımlamaktır (Sullivan ve Decker, 2005).

Araştırmalarda başarılı sorun çözücülerin problemle ilgili çok bilgi sahibi oldukları, problemin özünü anlamayı başardıkları ve atılan ilk adımın bütün bilgi ve gerçekleri toplamak olduğu görülmektedir (Yıldız, 2009). Bireyin bir problemi uygun bir biçimde tanımlayabilmesi adına en az üç alana ilişkin unsurları inceleyebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle problemin tanımlanmasında pek çok spesifik beceri gerekmektedir (Bezci, 2010). Bunlar:

- Kendisini, davranışlarını, bilgisini, heyecanlarını ve problem durumla ilgili hislerini değerlendirmesi
- Kişinin problemlili duruma ilişkin çevresini değerlendirmesi
- Problemlili durumun açığa kavuşturulması, hedeflerin, beklenti ve çatışmaların farkında olunması.

İlk aşamada, kişinin belli bir çözümü benimsemesini veya reddetmesini sağlayan, destekleyici veya engelleyici özelliği olabilen ve kişiyi belli bir şekilde davranmaya iten bilişsel bir eğilim söz konusudur. Araştırmada yetilerine güvenen ve çevrelerinin çeşitli yönlerini denetleyebileceğine inanan kişilerin daha iyi problem çözücü oldukları saptanmıştır. Yine bu araştırmayla iyi problem çözücülerin dürtüsel davranmadıkları ve pek çok sorun çözme davranışıyla sistematik ilgilendikleri ortaya konmuştur. Problematik durumları belirleyerek bunları o biçimleriyle kabul etme yaklaşımı da bir diğer etkili yaklaşımdır. Kişinin problematik duruma karşı yaklaşma veya kaçınma tarzı, kontrol edip edememesi ve yeteneklerine güvenip güvenmemesi gibi genel bir yaklaşım içinde olması, onun sorunları başarıyla çözüme kavuşturma ve başa etme stratejisi üzerinde etkilidir.

Freud'un problemi tanımlama yönteminde, danışmanın ihtiyaç ve çatışmalarını yönlendirmek için geçmiş yaşamdaki bilinçdışı süreçlerin analizi ve ardından da danışanın getirmiş olduğu içeriğin farkına varması söz konusudur. Aynı şekilde terapistler tarafından "bitirilmemiş işlerle" ilişki kurulması adına (sözel olmayan işaretler, duygular, heyecanlar, durumlar gibi) şu andaki ve buradaki olaylara dikkat çekilmektedir. Araştırmalar farklı problem tanıma tekniklerinin göreliliğini değerlendirmesi noktasında önemlidir. Arnkoff ve Stewart'ın (1975, Akt.; Pakkal, 2007) araştırması, kişiye daha çok bilgi sağlamada model almanın ve seçmenin önemine; kişinin edinmiş olduğu bilgiyi ayrıştırmak amacıyla videokasete alınan geri bildirimlerin etkililiğine dikkat çekmektedir.

3) Verileri Toplama

Problemi tanımlama basamağından sonra problem hakkında elde edilen veri miktarı arttıkça, problemin çözümü kolay hale gelmektedir. Problem çözümünde kişiyi aradığı gerçeğe ulaştırabilecek işaretler bir araya getirilmeli ve problem çözmeye koyulmalıdır. Bu basamakta özen isteyen unsur ise lüzumsuz bilgilerden kaçınmaktır (Sullivan ve Decker, 2005).

4) Verileri Analiz Etme

Açık ve bariz olanları da içermek üzere elde edilen tüm bilgiler, üzerinde düşünülerek not edilmelidir. Bilgiler incelenirken sınıflandırılırlarsa, sıralama görevi kolay bir hale gelecektir. Bilgilerin "güvenirlilik, önemlilik, oluş sırası, neden sonuç ilişkisi, bireysel ya da

örgütsel olması ve devamlılık” açısından ele alınması, detaylı ve geniş kapsamlı olarak ölçülmelerine yol açacaktır (Sullivan ve Decker, 2005).

5) Seçeneklerin Oluşturulması

Bu basamakta hatıra gelen tüm çözümler listelenmektedir. Çözümler yaratılırken eleştirel bir çevrenin olmaması önemlidir. Sadece uygulama kolaylığı olanlar değil, tüm çözüm tavsiyeleri listelenmelidir. Çözüm oluşturma esnasında önceki tecrübelerden, literatür taramasından, alakalı seminerlerden, fikir alışverişinden ve başkalarının önceki tecrübelerinden faydalanılabilmektedir (Öğülmüş, 2006).

Ortaya konan seçenek sayılarının kişisel sorunların duygusal öğeler taşımasından dolayı az olması mümkündür. Bazı araştırmalarda engellenmişlik duygusunun eylemlerdeki akıcılığı azalttığı ve başarısızlıkların genellikle problem çözme stratejileri üzerinde negatif etki yaptığı saptanmıştır. Seçenek sayılarının artırılması açısından Osborn’un “Brainstorming (beyin fırtınası)” yönteminde dört kural bulmaktadır (Bezci, 2010). Bunlar;

- Seçenekler oluşturulurken değerlendirme yapılmasından kaçınılması
- Kısıtlamaksızın, özgür bilişsel aktiviteye önem verilmesi
- Ortaya koyulan fikirlerin sayısının fazlalığı
- Getirilen seçeneklerden birleşimler oluşturma veya bunların geliştirilmeye çalışılması.

Gestalt yaklaşımında kişinin “farkında olma” sistemini değiştirmek suretiyle danışanlarının kendileriyle ilgili sahip oldukları bilgi miktarını artırmak ve benzer olayları ayırt etme yollarını öğretmeyi denemek söz konusudur. Danışanın hisleri, onları kabul etmesi ve bilhassa içsel değerlendirme odağını destekleme üzerinde yoğunlaştığı Rogerian yaklaşımda, danışanın dünya algısı değişmektedir. Araştırmalarda başarılı problem çözümlerinin sıklıkla problemlerini geçici olarak bir kenara bıraktıkları ve sonrasında bunlara yeniden geri döndükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Mantıken bireyin sorununu daha sonra ona dönmek üzere bir süreliğine bir tarafa koyması, duygusal ve diğer engelleyici uyarıcıların etkilerini kaybetme olasılığını gündeme getirmektedir (Bezci, 2010).

6) Karar Verme

Seçme evresi, fiile dönük birkaç alternatif içinden belli birine karar verme iidir. Kuzgun (2005), karar vermenin bir zorluğu ortadan kaldırmak için rastgele bir alternatifini hedef alma olduğunu ve problem çözmenin en kritik evresi olduğunu ifade etmektedir. Karar verme sürecinin hedefi, kişinin kararından hoşnut olma ihtimalini güçlendirecek bir sürece koyulmasını kolaylaştırabilmektir. Karar verme süreci ile ilgili çalışmalar, karar verme halini şekillendiren iki öğenin bulunduğunu iddia etmektedir. Bu öğeler, kararın yararı ve muhtemel neticeleridir. Kişinin yararı yüksek ve muhtemel neticeleri pozitif olan kararları, bu sürece yardım etmektedir. Bu vaziyet problem çözme işlemler dizisini de etkilemektedir. Karar vermedeki yetkinliğin birtakım yeteneklere dayandığı tespit edilmiştir. Bu yetenekler; mevzu hakkındaki bilgi, ihtimalleri doğru ölçme, kararların faydalı taraflarından yararlanma ve farklı alternatiflerin neticelerini ölçmeden oluşmaktadır. Bu yüzden karar verme ihtimalleri, neticeleri önceden sezmek gibi karakteristik hareketleri içinde bulundurmaktadır. Tüm problemler iki temel unsurdan meydana gelmektedir. Bu unsurların ilki, problem çözme ihtiyacının hissedilmesidir. İkinci unsur ise, çözüm alternatiflerinden biri üzerinde karara varılmasıdır (Evans, 1997). Bunlar göz önünde tutulduğunda, karar verme yeteneğinin problem çözme becerisi üstündeki tesirinin ehemmiyeti kavranmaktadır.

Değişik özüm usulleri tespit edildikten sonra “nedensel çözümlemeler, gerekli birleştirmeler ve sentezlemeler” aşamasına sıra gelmektedir. Uygulanması zor ve istenmeyen neticeler doğuracak olan çözüm tavsiyeleri seçilmemelidir. Diğer özüm tavsiyeleri arasından uygulanabilir, hedefe çevrili ve hissedarlar bulunuyorsa, onlarca da kabul edilmiş olanlar seçilmelidir. Karar vermeyi belirleyen diğer unsurlar ise, kişinin şahsi özellikleri ve karar verme tarzıdır (Öğölmüş, 2006). Kuzgun (2000), eyleme dönük bir dizi seçenek arasından belli bir tanesini tercih etmek olarak tanımlanan bu sürecin, bir güçlüğün giderilmesinde herhangi bir seçeneğe yönelmek ve problem çözme sürecinin en önemli aşamasını oluşturmak olduğunu ifade etmektedir. Bu süreç kişinin kararından memnun olma ihtimalini arttıracak bir dizi eyleme girmesini sağlayabilmeyi amaçlamakta ve eyleme yönelik bir dizi seçenek arasından belirli bir tanesini seçmek olarak tanımlanabilmektedir. Bu süreçle ilgili araştırmalarda karar vermeye etki eden iki faktörün varlığı ön plana çıkmaktadır.

- Objektif veya sübjektif olabilen fayda değeri
- Yine objektif veya sübjektif olabilen sonuçlar

D’Zurilla ve Goldfried’in (1971) geliştirmiş oldukları karar verme prosedüründe yer alan fayda ve olasılık teorisini, neticeleri yönünden eğitime çok önem veren şekilde birleştirmiştir. Bu sayede programda fayda ve olasılık tahminlerinin yanında danışmanlık hizmetinden yararlananlara her bir seçeceğın ortaya çıkarabileceğı bireysel, sosyal, uzun ve kısa süreli neticeleri değerlendirebilecekleri fırsatların verilmesi mümkün olmuştur.

Psikolojik danışmanın karar verme sürecindeki amacı bir dizi davranışla baş eden danışana yardım etmektir. Danışma süreci içinde karar vermeye ilişkin yapılan araştırmalarla başarılı karar vermenin bir takım becerilerle ilgili olduğu ortaya konmuştur. Bu beceriler şunlardır (D’Zurilla ve Goldfried, 1971):

- Bilgi
- İhtimallerin iyi değerlendirilmesi
- Kararların faydalı yönlerinin değerlendirilmesi
- Farklı seçeneklerin sonuçlarının değerlendirilmesi.

Bu nedenle karar vermenin, ihtimalleri değerlendirmek ile sonuçları tartmak gibi spesifik davranışlar içerdėđi söylenebilmektedir.

Seçilen en uygun alternatife bağlı olarak kararı uygulama aşamasına geçilmektedir. Bu aşamada bazı meseleler ortaya çıkarsa bunlar ölçölüp biçilmelidir. Kararı uygularken kusursuz bir karar olmadėđı gerçeğı anımsanmalıdır (Sullivan ve Decker, 2005).

7) Değerlendirme

Değerlendirme evresi, tasarımın hayata geçirilip neticenin belirli bir ölçütle kıyaslanmasını kapsamaktadır. Kişi yaptıklarını kıyasladıktan ve yaptıklarının verilen standartlar ile uyumlu olduğunu tespit ettikten sonra, bu aksiyonlarından daha önce rastlamadėđı neticeler çıkartabilir veya problem çözme sürecini sürdürebilir. Aksi halde yaptıklarının standartlar ile uyumsuz olduğunu tespit ettiğı takdirde, kişi problem çözmenin ilk evrelerine dönmek zorundadır.

Değerlendirme sürecinin iki biçimde sona erme ihtimali bulunmaktadır. İlk ihtimal, kişinin yetkinlik göstermesidir ve bu da kendine güvenme duygusuna yol açmaktadır. İkinci ihtimal ise, kişinin yetkinlik gösterememesi ve bundan ötürü negatiflikleri ve problemli halleri belirlemesidir. Bu da problem çözme sürecini baştan tekrarlabilecek bir oluşma sürecini aktifleştirmektedir. Değerlendirme, problem çözmenin son evresinde tercih edilen fiil

uygulamaya konulduktan sonra gerçekleşmektedir ve gerçekleşen neticeyi kritik olarak analiz etmek maksadıyla yapılmıştır. Bu evre atlanıldığı takdirde ise, kişi problemleri için doğru çözümleri bulamamakta ve istikameti meçhul bir davranışta direnebilmektedir.

Problem çözmenin son aşamasında seçilen eylemin yerine getirilmesinden sonra ortaya çıkan değerlendirme süreci, asıl sonucu değiştirmek amacıyla düzenlenmiştir. Bu aşamanın olmaması halinde bireyin problemlerine doğru çözümler keşfetmekten çok hareket yönü belli olmayan bir performans üzerinde ısrar edebildiği ifade edilmektedir. Yani problem çözmedeki başarının, her şeyden önce problemin iyi tanımlanması ile doğrudan bir ilişkisi bulunmaktadır. Bunun yanında problemlili durumla ilgili yeterli bilgi sahibi olunması ve güçlüğü gidereceğine inanılan türlü davranış tiplerinin formüle edilmesi ve en doğru çözüme götüreceğine inanılan seçenekten başlanması gerekmektedir. Var olan seçeneklerin uygulamaya konmasının ardından yapılan değerlendirilme sonucunda başarılı olunduğu takdirde o yolda devam edilmektedir. Ters bir durum söz konusu olduğunda ise diğer bir seçeneği uygulamaya geçilmektedir (Şahin, 2004).

Çözümün değerlendirilmesi aşaması, problem çözme sürecinde geribildirim alınacak ve bu özelliği ile en mühim olan aşamadır. Bu aşama kati surette geçilmemeli ve muhakkak değerlendirilmelidir. Başarının yakalanıp yakalanamadığı, bu basamakta belli olmaktadır (Öğülmüş, 2006).

Özet olarak; etkin problem çözme, ilk olarak problemin doğru tanımlanmasını gerektirmektedir. Buna ek olarak; problemlili vaziyet hakkında ihtiyacı doyurabilen bilgi elde edilmelidir, zorlukları ortadan kaldıracağına inanılan birçok türde hareket stili geliştirilmelidir ve en iyi çözümü getireceğine inanılan alternatiften hareketle işe koyulmalıdır. Hâlihazırda bulunan alternatifler pratiğe dökülüp incelendikten sonra başarı yakalanmışsa, o davranış sürdürülmelidir; tersine başarısız olunmuşsa, başka bir alternatif hayata geçirilmelidir.

Ross ve Kennedy (1990), problem çözme sürecinin evrelerini aşağıda gösterilen şekilde düzenlemiştir:

- Problemi idrak etme,
- Problemin detaylı analizini çıkarma,
- Geçmişten çözümleri örnek alınabilecek problemlerle kıyaslama,
- Yol haritası çıkarma,

- Uygulamaya geçirme,
- Kontrol etme.

Rose ve Kennedy'nin (1990) modelinin D'Zurilla ve Goldfried'in (1971) modelinden farkı; problemi analiz etme ve daha önce zlmş problemlerle kıyaslama evrelerini de içermesidir. Problemi analiz etme evresi, problemi küçük kısımlara bölerek tetkik etmeyi zorunlu kılmaktadır. Daha önce zlmş problemlerle kıyaslama evresi ise, yerinde davranış biçimini ortaya çıkarma amacıyla n verilerden faydalanmayı içermektedir. Bahsi geçen araştırmacıların diğerk evrelerinin birbiriyle tam olarak uyuştuğugzlenmektedir.

Problem çözmenin evrelerini gösteren aşağıdaki sınıflandırma ise Orlich'e (1994) aittir:

- Problemin farkına varılıp tespit edilmesi,
- Problemin netleştirilerek açıklanması, adının konulması
- Problem kümesinin kapsamına giren terimlerin ne anlamda ele alındığına açıklık getirilme,
- Problemin etki alanını erevelendirme,
- Problemin yol açtığı başka problemlerle birlikte şemasını çıkararak durumu analiz etme,
- Tüm olası durumlara dair hesaplamaları yapma ve bilgiye vakıf olma,
- Bilginin peşin hükümlerden arındırılması ve hata payının düşürülmesi için kontrol etme,
- Bilgiyi harmanlayarak çıkarımlara varma,
- Çeşitlilik gösteren genel yargılar ortaya koyma,
- Sonucu rapor etme.

Orlich (1994) tarafından yapılan düzenleme, problem çözme evrelerini daha fazla netleştirmiştir. Araştırma sonucunu rapor etme evresi ilk defa bu düzenlemede yer almıştır. Ancak bazı durumlarda, bütün çeşit ve seviyedeki problemlerin zm esnasında tüm evrelere, tam ve sırasınca, başvurulması gerekmeyebilmektedir (Güçlü, 2003).

Rose, George ve Schunk (1997) ise, problem çözme sırasında aşağıda verilen evrelerin takip edilmesi gerektiğini savunmaktadır:

- Problemi adlandırma,
- Hipotez öne sürme,
- Belirli kaynakların taranıp bilginin derlenmesi,
- Eldeki bilginin düzenlenmesi,
- Hipotez analizi geliştirme,
- Hipotezin onaylanıp onaylanmadığına karar verme,
- Sonuca ulaşma,
- Yararlanılan çözüm metodunu başka problemlerin giderilmesi için önerme.

Rose, George ve Schunk'ın (1997) çalışması, Orlich'in (1994) çalışmasıyla neredeyse aynı noktalarda kesişmektedir. Dewey (1997) ise, problem çözme sürecinin evrelerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Problemin adlandırılması,
- Çözüm sağlama ihtimali olan hipotezler sunma,
- Hipotezi doğrulayan önerme ve durumları derleme,
- Hipotezi sınava tutma,
- Problemi çözüme ulaştırma,
- Rapor.

Stevens'a (1998) göre ise, problem çözme aşağıda verilen evrelerden meydana gelmektedir:

- Problemin idrak edilmesi,
- Lüzum duyulan bilginin derlenmesi,
- Problemin özünün tespit edilmesi,
- Çeşitli çözüm önerileri getirilmesi,
- Öneriler arasından en etkilisinin belirlenmesi,
- Çözüm.

Stevens (1998) tarafından yapılan sınıflandırma, Dewey (1997) tarafından yapılan çalışmaya oldukça benzemektedir. Bingham (2004) ise, problem çözmede şu evreleri önermektedir:

- Problemi adlandırma ve çözmek için harcanacak çabaya değecek önemde olup olmadığına karar verme,
- Problemin tüm yönleriyle ortaya konması ve beraberinde getirdiği problemlerin farkına varma,
- Probleme dair enformasyon derleme,
- Problemin kökeninde yer alan verileri tespit edip derleme,
- Kaynak bilgiye dayanarak alternatif çözümler geliştirme,
- Geliştirilen çözümler arasında en etkilisinin hangisi olduğunu ortaya koyma,
- En etkili olduğuna karar verilen çözümü hayata geçirme,
- Sonucu analiz etme, değerlendirme.

George Polya (1996,Akt. Yıldırım, 2000) tarafından yapılan çalışmaya göre ise, problem çözme evreleri aşağıdaki gibi tanımlanabilmektedir:

- Problemin kavranması,
- Planlama,
- Planın uygulanması ve çözümün hayata geçirilmesi,
- Kontrol etme.

Problemi kavrama evresinde, kompleks görünen bir problemin çözümü oldukça basit olabilmektedir. Burada ehemmiyet taşıyan, problemde bulunan bütün enformasyonu sezebilmektir. Öncelikle tüm bilgilerle problemde sorulan şey tespit edilmeli, ihtiyaç görülürse tablo ve şekiller kullanılarak problem incelenmelidir. Bu evrede daha önce karşı karşıya kalınan problemlerin benzerliği araştırılmalıdır ve problem bütün olarak kavranmadan çözüme atlanmamalıdır.

Planlama evresinde, ilk evreden sonra yapılması gereken en mühim şey, fikirleri talep edilenlere odaklanmaktır. Problemde net bir biçimde görünen bilgiler haricinde bazı örtük işaretler de olabilmektedir. Bu evrede muhtemel çözüm yöntemlerini taramak, problemi çözmeyi kolaylaştıracaktır. Bu evre, çözüme yönelik taktikler hazırlamaya ivme katacak ve problemi çözme esnasında bir üstünlük getirecektir.

Çözümün hayata geçirilmesi evresinde, probleme uyan bir çözüm seçeneği belirlendikten sonra gelen en mühim şey, uygulanacak seçeneği özenle izlemektir. Bu evrede gerçekleşen bir yanlışlık, önceki evrelerdeki muhtemel yetkinliği ortadan kaldırmaya yetebilmektedir. Tercih edilen çözüm seçeneğinin hayata geçirilemeyeceği ayırımına varılırsa, ikinci aşamaya tekrar gidilmelidir.

Kontrol evresinde, problem çözümü bitirildiğinde yapılacaklar sona ermemektedir. Yerine getirilmesi lazım olan üç alt aşama daha bulunmaktadır. Bu aşamalar; yanıtın, çözüm yolunun ve problemin analizidir. Süreç sonunda elde edilen netice de rasyonel olarak değerlendirilmeli ve problemle çözümün manalı ölçüde çelişkisiz olmasına dikkat edilmelidir.

Kalaycı'nın (2001) modelinde ise problem çözme evreleri şöyle sıralanmaktadır:

- Çözümün basamaklandırılması,
- Problemi kavrama,
- Bilgi derleme çalışmaları,
- Bilginin analiz edilmesi,
- Çözüm yöntemlerinin geliştirilmesi,
- En güçlü çözümün hangisi olduğuna karar verme,
- Raporlandırma,
- Raporun öne sürülmesi, duyurulması
- Kontrol ve revizyon.

Tıpkı Dewey (1997) gibi Kalaycı (2001) da raporlandırmayı, problem çözme yeteneğinin evrelerinden saymaktadır. Kalaycı'nın çalışması, raporun öne sürülme evresini de modele eklemesiyle öteki çalışmalardan ayrılmaktadır.

Baytekin'in (2001) araştırmasında ise, problem çözme evreleri aşağıdaki gibi betimlenmiştir:

- Problemin kavranması,
- Problem için geçici hipotezler geliştirme,
- Problemle ilgili verilerin derlenmesi,

- Problemin çözülmesi,
- Sonucun sınava tabi tutularak kontrol edilmesi,
- Kontrolü yapılmış ve olumlu sonuç getirdiği belirlenmiş çözümlerin başka problemlerin çözümü için örnek iştiğal ettiğinin açıklanması.

Baytekin (2001) tarafından oluşturulan evrelerden ilki olan problemle ilgili geçici hipotezler oluşturma evresi, diğer çalışmalarda bulunmamaktadır. Baytekin (2001) açısından kişiler, probleme ilişkin verileri toplama evresinden önce geçici hipotezler oluşturmakta ve topladıkları verilerin ışığında bu varsayımları sınamaktadırlar.

Problem çözme becerisi, öğrenen kişinin hayatı boyunca karşılaşılabileceği meseleleri çözmeye elverişli yeteneği de içine almaktadır. Eğitim müfredatında problem çözme becerisinin evreleri alt yetenekler olarak nitelendirilmiştir. Bu evreler aşağıdaki şekildedir:

- Problemin farkına varma,
- Kimin problemi olduğunu anlama,
- Problemin tüm yönlerini ortaya çıkaracak nitelikte sorgulamalar geliştirme,
- Problemin adlandırma ve ortaya koyma,
- Probleme dair bilgileri derleme,
- Çeşitli çözümler geliştirme,
- Geliştirilen çözümlerin getirisini hesap etme,
- En etkili yöntemi belirleme,
- Çözüm aşamasında desteğe ihtiyaç duyulup duyulmayacağını hesaplama,
- Sonuca ulaştıracak çözümü hayata geçirme.

Gözlemlendiği üzere, farklı modellerdeki çeşitli evreler neredeyse ayırt edilemeyecek kadar benzer anlatımlardan meydana gelmekte; fakat bazı modeller, problem çözme sürecini daha detaylı olarak aktarmaktadırlar.

Bireylere ve rastlanılan sorunlara bağlı olarak değişen evreler bulunsa dahi, asıl hedef, öğrenen kişilere problem çözümünde problemle hangi şekilde baş edeceklerini öğretmektir (Stones, 1994). Problem çözme sistematik bir işlemler dizisidir. Problem çözmenin tüm

evrelerinde düşünmek lazımdır. Bu gereklilik de problem çözmenin yalnızca neticeye varma yeteneği olarak algılanmamasına dair mühim bir delil sunmaktadır.

2.3.6. Problem Çözme Becerisi ile İlgili Araştırmalar

Literatüre bakıldığında problem çözme becerisini inceleyen birçok araştırmaya rastalanmıştır. Aşağıda problem çözme becerisi ile ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmalarkronolojik sırayagöre incelenmiştir:

Keicolt Glaser, Bane, ve Malarkey, (2003) negatif problem çözme becerilerinin evlilikteki doyumsuzluğu arttırdığı buna karşılık pozitif becerilerin ise doyumsuzluğu azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmaya yeni evli çiftlerle başlamışlar ve 10 yıl sonra evliliği devam edenler arasında yaptıkları anketler ile tamamlamışlardır. Bu bağlamda sonuçlar oldukça ilgi çekicidir.

Kaya (2005) tarafından hazırlanan “*Hemşirelerin Problem Çözme Becerilerini Etkileyen Bazı Faktörlerin Belirlenmesi*” adlı çalışmada, hemşirelerin orta seviyede problem çözme becerileri olduğunu düşündükleri, birçoğunun problem çözmeye dair bir öğretimden geçmediği, bu bahiste öğretimden geçen hemşirelerin geçmeyenlere kıyasla problem çözme becerilerinin daha fazla olduğu gözlenmiştir. Ön lisans tamamlamış hemşireler ve 21 yıl ve daha uzun iş tecrübesi olan hemşireler, ileri seviyede problem çözme becerileri sergilemişlerdir. Güven (2005), 305 kişi üzerinde problem çözme becerisinin evlilik uyumu üzerindeki etkisini demografik özellikler gibi değişkenlerle birlikte incelemiştir. Bu araştırma sonuçlarına göre problem çözme becerisi evlilik uyumunu etkileyen en önemli faktör olarak belirlenmiştir.

Gültekin (2006) tarafından hazırlanan “*Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*” adlı çalışmada problem çözme becerisi; cinsiyet, doğum yeri, sezilen anne tavrı ve sezilen baba tavrı ile ilişkili değildir. Fakat eğitim seviyesi yükseldikçe, problem çözme becerisi de yükselmektedir.

Demirtaş ve Dönmez (2008) tarafından yapılan “*Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerine İlişkin Algıları*” adlı çalışma; öğretmenlerin kendi problem çözme becerilerini orta seviyede gördüklerini, öğretmenlerin problem çözme becerileriyle alakalı görüşlerinde çalışma süresi, bitirilen son okul, anne ve babanın öğrenim seviyesi unsurlarına dair istatistiki yönden anlamlı değişiklikler bulunduğunu ortaya

çıkarmıştır. Bunlarla birlikte cinsiyet, dal, medeni hal ve çocuk sayısı unsurlarına dair istatistiki yönden anlamlı bir değişiklik bulunmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Bilici (2009) ise araştırmasında 200 evli ve çocuklu – 200 evli ama çocuksuz aileyi birbirleriyle karşılaştırmıştır. Karşılaştırmada evlilik doyumu ve problem çözme becerileri incelenmiştir. Her ne kadar çıkan sonuçlar bireyler arasında problem çözme becerisi açısından anlamlı bir farklılaşma ortaya koymasa da, çocuk sayısına bağlı olarak problem çözme becerileri oldukça farklılaşmaktadır. Bu bağlamda ailelerde çocuk sayısı arttıkça problem çözme becerisi de düşmektedir sonucuna varılmıştır.

Akgün ve Polat Uluocak (2010) problem çözme ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, yaşları 23-49 arasında değişen ve çalışmayan kadınları incelemişlerdir. Araştırmada evlilik yaşam ölçeği ve evlilikte sorun çözme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre problem çözme becerisi yükseldikçe evlilikte uyum da yükselmektedir.

McNulty ve Russel (2010) yeni evli çiftler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada; pozitif problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu arttığı, negatif becerilerin ise evlilik doyumunu azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Yeni evli çiftler üzerinde yapılan bir başka çalışma ise Sullivan, Pasch ve Johnson'a (2010) aittir. Bu araştırma sonuçları da problem çözme becerileri ile evlilik doyumu arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Buna göre problem çözme davranışlarının her iki eş için de doyum düzeyini etkilemektedir.

Sesli (2013) tarafından hazırlanan “*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Problem Çözme Becerileri ile Disiplin Anlayışlarının İncelenmesi*” adlı çalışmada, problem çözme becerisi; kıdem, okul çeşidi, eğitilen yaş sınıfı, kurumsal sıfat, öğrenci sayısı ile ilişkili değildir. Bu durum Gültekin'in (2006) yaptığı çalışmayla paralellik göstermiştir. Öğrenim düzeyi ile problem çözme becerisi arasında doğru orantı vardır. Problem çözme becerisinin alt düzeylerinden olan “problem çözmede güven ve yaklaşma-kaçınma” düzeyleri, öğrenimi tamamlanan okul ile ilişkili değil iken, “kişisel kontrol” alt düzeyinde lisans ve yüksek lisans tamamlayanlar ön lisans tamamlayanlara kıyasla daha fazla problem çözme becerisine sahiptir.

Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2013) yaptıkları çalışmada, evliliğinde uyumlu ve uyumsuz grupların sosyo-demografik değişkenler, problem çözme, empati ve iletişim puanları arasındaki farkları incelemişlerdir. Araştırmalarının sonucunda evlilik uyumu ile problem çözme becerileri arasında ileri derecede anlamlı ilişki bulmuşlardır. Akça Koca (2013) yaptığı çalışmada problem çözme becerilerinin geliştirilebileceğini ortaya koymuştur.

Buna göre aile eğitim programının evli annelerin, evlilik doyumlarını ve evlilikte sorun çözme becerilerini geliştirebilmektedir. Bu bağlamda kamu destekli eğitim programlarının geliştirilmesi oldukça önemli olarak addedilmiştir.

Salami vd. (2014) İran'ın Karaj şehrinde 2013-2014 yıllarını kapsayan tüm evli ilköğretim öğretmenlerinden oluşan 358 kişiyle yapılan çalışma; aile dayanışması, karar verme ve problem çözme becerisi ve başa çıkma becerileri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; aile dayanışması, karar verme ve problem çözme becerisi ve başa çıkma becerileri evlilik uyumunu yordamaktadır. Bu yüzden yordayıcı değişkenleri güçlendirerek ve geliştirerek eşler arasında daha sağlam ve daha sürdürülebilir bir hayat sağlayabilmektedir. Öğretmenlerin aile dayanışması, karar verme ve problem çözme becerisi ve başa çıkma becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta ($P<0.01$) ve ek olarak başa çıkma becerileri dışında anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Regresyon analizinde, diğer faktörler yani aile dayanışması, karar verme ve problem çözme becerisi önemli bir etken olduğuna rastlanmıştır (Akt.; Nazari,2011).

Azadi, Kimiyayi, ve Abbasi (2014) Maşhad şehrinde 2012-2013 yıllarını kapsayan bir çalışmada, evli erkek ve kadınların problem çözme yeteneği, mantıksız inançlar, aile sorunları ve uyumsuzlukları incelemişlerdir. Regresyon analizi sonucuna göre cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı ve evlilik süresinin bireylerin problem çözme ve mantıksız inançlarıyla ilişkili bulunmuştur. Problem çözme becerileri ve mantıksız inançlar bakımından evli kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. arasında evli kadın İnan (2015) ortaokul öğretmenleri ile yapılan çalışmada öğretmenlerin problem çözme becerileri ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda 184 öğretmen arasında kıdeme, cinsiyete, çalıştığı kuruma ve yaşa göre problem çözme becerilerinin farklılaşmadığı saptanmıştır. Ortaokul öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri ile problem çözme becerisi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Problem çözme becerisi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde problem çözme becerisinin; cinsiyet, doğum yeri, çalışma yeri, kıdem, anne-baba tavrı ile ilişkili olmadığı ancak eğitim seviyesi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi yükseldikçe, problem çözme becerisi de yükselmektedir. Bununla birlikte, duygusal zekâ düzeyi ile problem çözme becerisi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu da görülmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde, problem çözme becerisi ile evlilik uyumu arasında da anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Problem çözme becerisi evlilik uyumunu etkileyen en

önemli faktörler arasında görülmektedir. Problem çözme becerisi yükseldikçe, evlilikte uyum da yükselmektedir. Negatif problem çözme becerilerinin evlilikteki doyumsuzluğu arttırdığı, buna karşılık pozitif becerilerin ise doyumsuzluğu azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerde çocuk sayısı arttıkça problem çözme becerisinin düştüğü, buna bağlı olarak da evlilikte uyumun azaldığı da çıkan sonuçlar arasında yer almaktadır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesiyle ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumları, denetim odakları ve problem çözme becerileri; katılımcıların milliyet, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, evlilik süresi, çocuk sayısı ve çalışma durumu değişkenlerine göre karşılaştırarak incelenmiştir. Bu çerçevede araştırma genel tarama modeline göre yapılandırılmış ve kültürlerarası karşılaştırmalı türden betimsel bir çalışmadır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma Türkiye'nin Ankara, İran'ın Tebriz şehirlerinde ikamet eden evli bireyler üzerinde yürütülmüştür. Araştırmacının Tebriz'de ikamet etmesi ve çalışması, aynı zamanda Ankara'da doktora öğrenimine devam etmesi nedeniyle çalışma grubu, adı geçen bu iki şehirde yaşayan evli bireylerden amaçlı örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin Ankara ilinden 300, İran'ın Tebriz ilinden 300 evli birey olmak üzere toplam 600 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmacının yüz yüze görüşerek ve gönüllü katılım esasına dayalı olarak belirlediği evli bireyler araştırmaya dahil edilmiştir. Türkiyeli ve İranlı katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum, evlilik süresi, sahip olunan çocuk sayısı ve çalışma durumlarına ilişkin veriler aşağıdaki Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

	Türkiye – Ankara		İran – Tebriz	
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyet				
Kadın	151	50.3	169	56.3
Erkek	149	49.7	131	43.7
Yaş				
18-29	63	21.0	73	24.3
30-39	118	39.3	111	37.0
40-49	91	30.3	94	31.3
50 yaş ve üzeri	28	9.3	22	7.3
Eğitim durumu				
İlkokul ve Ortaokul	17	5.7	16	5.3
Lise	66	22.0	62	20.7
Üniversite	128	42.7	123	41.0
Yüksek lisans	70	23.3	72	24.0
Doktora	19	6.3	27	9.0
Sosyo-ekonomik durum				
Düşük	61	20.3	52	17.3
Orta	199	66.3	224	74.7
Yüksek	40	13.3	24	8.0
Evlilik süresi				
1 yıldan az	32	10.7	23	7.7
1-5 yıl	84	28.0	53	17.7
6-10 yıl	87	29.0	71	23.7
11-20 yıl	60	20.0	95	31.7
21-30 yıl	31	10.3	48	16.0
31 yıl ve üzeri	6	2.0	10	3.3
Çocuk sayısı				
Yok	63	21.0	82	27.3
1	132	44.0	95	31.7
2	79	26.3	103	34.3
3	20	6.7	18	6.0
4 ve üzeri	6	2.0	2	0.7
Çalışma durumu				
Çalışıyorum	206	68.7	193	64.3
Çalışmıyorum	64	21.3	80	26.7
Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	30	10.0	27	9.0

Tablo 1’deki verilere göre, Tebriz ilindeki katılımcıların %56.3’ünü kadın, %43.7’sini ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Ankara ilindeki katılımcıların ise %50.3’ünü kadın ve %49.7’si de erkektir.

Hem Tebriz'deki katılımcıların (%37), hem de Ankara'daki katılımcıların (%39.3) çoğunluğu 30 ile 39 yaş aralığındadır. Bunu, yaş aralığı 40 ile 49 arasında olan katılımcılar (Tebriz'de %31.3, Ankara'da %30.3) izlemektedir.

Yine hem Tebriz (%41) hem de Ankara'daki (%42.7) katılımcıların çoğunluğu üniversite mezunu bireylerden oluşmaktadır. Hem Tebriz (%5.3) hem de Ankara'da (%5.7) en düşük yüzdeye sahip katılımcılar ise ilkokul ve ortaokul mezunu olan katılımcılardır. Sosyo-ekonomik duruma bakıldığında ise, hem Tebriz'deki (%74.7) hem de Ankara'daki (%66.3) katılımcıların çoğunluğu sosyo-ekonomik durumlarını orta seviye olarak belirtmişlerdir.

Tebriz'deki katılımcıların çoğunluğu (%31.7) 11 ile 20 yıldır evli olan katılımcılardan oluşurken; Ankara'daki katılımcıların ise çoğunluğu (%29) 6 ile 10 yıldır evli olan bireylerden oluşmaktadır. Tebriz'deki katılımcıların çoğunluğu (%34.3) 2 çocuğa sahiptir. Bunu %31.7'lik yüzde ile 1 çocuğu olan katılımcılar takip etmektedir. Ankara'daki katılımcıların ise çoğunluğu (%44) tek çocuk sahibidir. Çalışma durumlarına bakıldığında ise, hem Tebriz (%64.3) hem de Ankara (%68.7) illerindeki katılımcıların çoğunluğu çalışan bireylerden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu, Evlilik Uyumu Ölçeği, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ve Problem Çözme Envanteri ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırma problemleri bağlamında katılımcılara ait demografik özellikleri belirlemek ve araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin verileri toplamak üzere Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Form oluşturulurken literatürdeki benzer araştırmalarda kullanılan formlar incelenmiş ve bu alanda uzman üç öğretim üyesinin görüşünden yararlanılmıştır. Önce Türkçe olarak hazırlanan form, İranlı katılımcılara da uygulamak amacıyla araştırmacı tarafından Farsça'ya çevrilmiştir. Farsça form hakkında Türkçeyi de iyi bilen İranlı bir öğretim elemanının da görüşü alınmıştır. Türkçe ve Farsça hazırlanmış olan Kişisel Bilgi Formu katılımcıların milliyeti, cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durumu, evlilik süresi, çocuk sayısı, çalışma durumunu belirlemeye yönelik sorulardan

oluşmaktadır. Türkçe Kişisel Bilgi Formu Ek 1’de, Farsça Kişisel Bilgi Formu Ek 2’de verilmiştir.

3.1.2. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ)

Locke ve Wallace’ın (1959) geliştirdiği ve Kışlak’ın (1996) Türkçe’ye kazandırarak geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını gerçekleştirdiği Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ), evlilikten elde edilen tatmin ve evlilik uyumunu değerlendirmeyi hedeflemektedir. Ölçek, değişen sayıda seçeneği olan 15 maddeden oluşmaktadır. Maddelerin her biri, seçenek sayısı ile değişmek üzere 0-6 aralığında puanlanmaktadır. Bu şartlar altında; 1. madde 0-6 puan, 2-9. maddeler 0-5 puan, 10. ve 14. maddeler 0-2 puan, 11. ve 13. maddeler 0-3 puan, 12. madde bir eş evde oturma, diğer eş dışarıda bir şeyler yapma seçeneklerini seçmişse 0 puan, her iki eş dışarıda bir şeyler yapma seçeneğini seçmişse 1 puan, her iki eş evde oturma seçeneğini seçmişse 2 puan ve 15. madde 0-2 puan olarak hesaplanmaktadır. Ölçekten 0-60 aralığında puan alınmaktadır. 43 puanın üstünde alınan sonuçlarda evlilik ilişkisi uyumlu, 43 puanın altında kalan sonuçlarda ise uyumsuz olarak değerlendirilmektedir. Ölçek güvenirliğine dair, cronbach alfa katsayısı ile iki yarı güvenirlik katsayısı Kışlak (1996) tarafından hesaplanmıştır. Kışlak (1996) ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısını .80, iki yarı güvenirlik katsayısını da .67 olarak bulmuştur.

İran’da ise Mazaheri (2000) yılında bu ölçeği çevirmiştir ve ölçek İranlı çiftler grubu üstünde örnek şeklinde uygulanmıştır. Ölçeğin iki yarıya bölünerek hesaplanan güvenirlik katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır. Bununla birlikte bu ölçek uyum gösteren ve göstermeyen çiftler arasında oldukça yüksek seviyede güvenirlik sergilemiştir.

Momenzadeh (2005), bu ölçek üzerinden yeniden bir takım düzenlemeler yapmış ve üzerinde çalışmıştır. Yapılan çalışma sonucunda Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .71 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca bu ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini ölçmek için Evlilik uyum ölçeğiyle bir karşılaştırma çalışması yapılarak yakınlık derecelerine bakılmıştır. Bu iki ölçek arasındaki geçerlik .66 olarak hesaplanmıştır. Alipour, Gorbani ve Farahani (2008).

Bu çalışma kapsamında asıl uygulamalara geçmeden önce İranlı 60 kişilik evli grup üzerinde ölçeğin iki hafta arayla uygulanması sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenirliği .80 olarak bulunmuştur. Ayrıca çalışma kapsamında evlilik uyum ölçeğinin hem İran hem Türkiye örneklemleri üzerinden Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ankara

örnekleme için Cronbach Alfa değeri .87; Tebriz örnekleme için .88 olarak belirlenmiştir. Bu değerler araştırmada kullanılan Evlilik Uyumu Ölçeğinin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Evlilik Uyumu Ölçeğinin Türkçe Formu Ek 3'te, Farsça formu ise Ek 4'te verilmiştir.

3.1.3. Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)

Rotter (1966) tarafından geliştirilen İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, kişinin yaygınlaşmış kontrol bekleyişlerinin içsel ya da dışsal oluşunu; pekiştiricilerin kişinin kendisi içinde ya da dışında bulunan kuvvetlerin (şans, kader gibi) kontrolü altında bulunduğu olan yaygın bekleyiş veya kanısını değerlendirmektedir. Türkçe'ye Dağ (1991) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek 29 maddeden oluşmaktadır ve her maddede iki seçenek bulunmaktadır. Testi cevaplandıran kişi kendisine uygun olan seçeneği seçmektedir. 29 maddeden 6'sı (1, 8, 14, 19, 24, 27) dolgu maddeleridir ve bunlar için puanlama yapılmamaktadır. Bu dolgu maddeleri katılımcıların aldığı puanlar üzerinde etkili bir yapıya sahip değildir. Bu maddeler katılımcıları araştırmanın amacından saptırarak araştırmanın güvenilirliğini artırmak için konmuştur. Diğerlerinden 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25 ve 29. maddelerde "a" seçeneğine; 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28. maddelerde de "b" seçeneğine 1'er puan verilmektedir. Bu şekilde testi cevaplayan kişiler 0-23 aralığında değişen bir toplam puana sahip olmaktadır. Yüksek puanlar, dış kontrol odağına olan inancın yüksekliğini göstermektedir. Çalışmada 0-11 arası puanların içten denetimliliğe, 12-23 arası puanların da dıştan denetimliliğe işaret ettiği görüşü benimsenmiştir (Saracaoğlu, Serin & Bozkurt, 2005). Türkiye'de Dağ (1991), Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin (RİDKOÖ) geçerlik ve güvenilirlik araştırmasını gerçekleştirmiştir. Dağ (1991) tarafından ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik değeri .71 olarak bulunmuştur.

İran'da ise ilk kez Dusti (1985) bu testin çevirisini yapmıştır. 2009'da ise Asgari vd., ölçeğin ortalama güvenilirliğini ikiye bölme ve Kuder Richardsson metotlarıyla ortalama .70 olarak belirlemiştir. İbrahim Gavam (2001) tarafından bu test geçerlik ve güvenilirliğini ölçmek üzere bir grup üniversite öğrencileri üzerinde uygulanmıştır. Güvenilirlik katsayısı sırasıyla .73 ve .65 olarak hesaplanmıştır. Gazanfari (2002) bu testi, test-tekrar test yöntemini kullanarak bir grup öğrenci üzerinde uygulamıştır ve .73 olarak sonuç elde etmiştir. Bu testin geçerlik çalışması İran'da yapılan çalışmalarda .70 olarak hesaplanmıştır (Sheyhi, 1993). Bu

çalışmalar incelendiğinde Rotter Kontrol Odağı Ölçeği'nin İran'da geçerlive güvenilir bir ölçek olarak kabul edildiği ve kullanıldığı görülmektedir (Akt.; Da Kançi ve Asgar, 1999).

Bu araştırma kapsamında asıl uygulamalara geçmeden önce İranlı 60 kişilik evli grup üzerinde ölçeğin iki hafta arayla uygulanması sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenilirliği .78 olarak bulunmuştur. Ayrıca çalışma kapsamında Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin hem İran hem Türkiye örneklemleri üzerinden Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ankara örneklemleri için Cronbach Alfa değeri .72; Tebriz örneklemleri için .70 olarak belirlenmiştir. Bu değerler araştırmada kullanılan Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçe Formu Ek 5'te, Farsça formu ise Ek 6'te verilmiştir.

3.1.4. Problem Çözme Envanteri

Heppner ve Petersen'in (1982) geliştirdiği Problem Çözme Envanteri (PÇE), kişilerin problem çözmeyle alakalı tavır ve hareketlerini ne şekilde değerlendirdiklerini ölçmektedir. Bu envanter, 35 maddeden oluşup 6'lı likert türü bir envanter şeklinde hazırlanmıştır. PÇE; "Problem Çözme Güveni", "Yaklaşım-Kaçınma" ve "Kişisel Kontrolünü Sürdürme Yeteneği" şeklinde üç alt bölümü içermektedir.

1. Problem Çözme Güveni: 5, 10, 11, 12, 19, 23, 24, 27, 33, 34 ve 35. maddeler olmak üzere 11 maddeden oluşmaktadır.

2. Yaklaşım-Kaçınma: 1, 2, 4, 6, 7, 8, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 28, 30 ve 31. maddeler olmak üzere 16 maddeden oluşmaktadır.

3. Kişisel Kontrol: 3, 14, 25, 26 ve 32. maddeler olmak üzere 5 maddeden oluşmaktadır.

Testteki maddelere verilen yanıtlar 1-6 aralığında puan almaktadır. Puan hesaplanmasında 9, 22 ve 29. maddelere puan verilmemektedir. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 34. maddelere ters şekilde puan verilmektedir. Test sonuçlarında en düşük değer 32 puanken, en yüksek değer 192 puandır. Sonuç olarak hesaplanan toplam puan yüksek ise, kişi problem çözme becerileri hakkında kendisini yetersiz görmektedir.

İran'da ise ilk kez 1998'da Rafati ve Khosrevi tarafından bu ölçeğin çevirisi yapılmıştır. 1998'deki uygulamasında hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Geçerlik katsayısı ise .76 olarak hesaplanmıştır (Rafati, Khosrevi ve

Dervizeh, 1998). Bazl'ın (2004) hesapladığı Cronbach Alfa katsayısı ise .68 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırma kapsamında asıl uygulamalara geçmeden önce İranlı 60 kişilik evli grup üzerinde ölçeğin iki hafta arayla uygulanması sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenirliği .73 olarak bulunmuştur. Ayrıca çalışma kapsamında Problem Çözme Envanterinin hem İran hem Türkiye örneklemleri üzerinden Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ankara örneklemleri için Cronbach Alfa değeri .72; Tebriz örneklemleri için .80 olarak belirlenmiştir. Bu değerlere dayalı olarak araştırmada kullanılan Problem Çözme Envanterinin güvenilir olduğu söylenebilir. Problem Çözme Envanterinin Türkçe Formu Ek 7'de, Farsça formu ise Ek 8'de verilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanma aşamasına geçmeden önce araştırmada kullanılan ve hem Türkçe hem Farsça olarak hazırlanan veri toplama araçları yeteri kadar çoğaltılmıştır. İran'daki uygulamaların tamamı araştırmacı tarafından, Türkiye'deki uygulamalar ise hem araştırmacı hem de bu konuda kısa bir hazırlıktan geçirilen dört yüksek lisans öğrencisi tarafından katılımcılarla yüz yüze görüşerek gerçekleştirilmiştir. Uygulamadan önce katılımcılara araştırmanın amacı, konusu ve ölçme araçlarının nasıl cevaplanacağı konularında gerekli açıklamalar yapılmış ve katılımcıların uygulama ile ilgili soruları cevaplandırılmıştır. Ayrıca araştırmanın gönüllü katılım esasına dayalı olduğu belirtilmiş ve böylece katılımcıların gönüllü katılımı sağlanmıştır. Her iki ülkedeki uygulamalar 2016 yılı içinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçlarının cevaplandırılması yaklaşık 35-40 dakikalık sürelerde gerçekleşmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Toplanan verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesi için SPSS 21 paket programı kullanılmıştır. Veriler programa girilmeden önce cevap kâğıtları tek tek kontrol edilerek eksik bilgi içeren cevap kâğıtları değerlendirmeye alınmamıştır. Tam ve doğru olarak cevaplanmış kâğıtlar değerlendirme kapsamına alınmıştır. Araştırmanın analiz kısmında öncelikle araştırmaya dahil olan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin analizler yapılmıştır. Sonrasında hem Türkiye hem İran grubunun demografik faktörlere göre evlilik

uyumu, denetim odağı ve problem çözme puanları karşılaştırmada ve puanlar arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı belirlemede Çift Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Varyans analizinden önce grupların dağılımlarının normal olup olmadığına bakılmıştır. Bazı gruplara düşen katılımcı sayısının az olması ve varyans analiziyle karşılaştırmaya uygun olmaması durumunda ya birleştirme yoluna gidilmiş (eğitim durumunda olduğu gibi ilkökul ve ortaokul mezunları birleştirilmiş) ya da (evlilik süresi 31 yıl ve üzeri olan gruplar ile çocuk sayısı 4 ve üzeri olan grularda olduğu gibi) varyans analizine dahil edilmemiştir. Varyans analizi sonucunda farklılıkların anlamlı olduğu durumlarda ise hangi gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu belirlemek için Tukey HSD testi kullanılmıştır. Ortalamalar arası farkların anlamlılık düzeyleri test edilirken kabul edilen anlamlılık düzeyi $p<.05$ olarak alınmıştır. Son olarak da her iki grup için (Ankara ve Tebriz) evlilik uyumunu, denetim odağı ve problem çözme becerisi puanları arasındaki ilişkiler belirlenirken Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bunun için önce araştırmaya dahil olan katılımcıların demografik özelliklerine ve ölçeklerden aldıkları puanların ortalamalarına ilişkin betimsel analizlerin sonuçları tablolar halinde verilmiştir. Sonrasında her iki grubun (Ankara ve Tebriz) demografik faktörlere göre evlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme puanlarındaki farklılaşmaları test etmek üzere yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçlarıyla ilgili tablolar sunulmuştur. Varyans analizi sonucundafarklılıkların anlamlı olduğu durumlarda farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Tukey HSD testi uygulanmış ve sonuçlar ilgili tablolarda verilmiştir. Son olarak da her iki grup içinevlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme becerisi puanları arasındaki korelasyon katsayılarının yer aldığı bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Evlilik Uyumunun Demografik Faktörlere Göre İncelenmesi

Bu kısımda araştırma kapsamına alınan Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumu düzeylerinin ülke, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey, evlilik süresi, çocuk sayısı ve çalışma durumuna göre incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Cinsiyete Göre Evlilik Uyumunu

Türkiye ve İran'daki evli bireylerin ülke ve cinsiyetlerine göre evlilik uyumu puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Cinsiyete Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ülke	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	Kadın	169	42.4260	10.25372
	Erkek	131	44.2519	9.88654
	Toplam	300	43.2233	10.11903
Türkiye - Ankara	Kadın	151	40.8874	9.59482
	Erkek	149	41.9128	9.83165
	Total	300	41.3967	9.71049
Toplam	Kadın	320	41.7000	9.96250
	Erkek	280	43.0071	9.90890
	Toplam	600	42.3100	9.95066

Tablo 2’de görüldüğü gibi, katılımcıların ülke ve cinsiyetlerine göre evlilik uyumu puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Cinsiyete Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	825.376 ^a	3	275.125	2.804	.039
Sabit	1068371.937	1	1068371.937	10887.408	.000
ülke	559.320	1	559.320	5.700	.017
cinsiyet	302.380	1	302.380	3.081	.080
ülke * cinsiyet	23.837	1	23.837	.243	.622
Hata	58484.964	596	98.129		
Toplam	1133392.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	59310.340	599			

a. $R^2 = .014$ (Düzeltilmiş $R^2 = .009$)

Tablo 3’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının ülkelere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p < .05$), ancak cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p > .05$) görülmektedir. İranlı katılımcıların evlilik uyumu puanları Türkiyeli katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur. Ülke ve cinsiyet değişkenlerinin evlilik uyumu üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

4.1.2. Yaşa Göre Evlilik Uyumu

Türkiyeve İran’daki evli bireylerin yaşlarına göre evlilik uyumu puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4

Yaş'a Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ülke	Yaş	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	18-29	73	43.1781	8.47929
	30-39	111	43.7297	11.30321
	40-49	94	42.2660	10.08584
	50+	22	44.9091	9.12302
	Toplam	300	43.2233	10.11903
Türkiye - Ankara	18-29	63	41.1587	7.43185
	30-39	118	41.3729	10.48222
	40-49	91	41.3187	10.27497
	50+	28	42.2857	9.39999
	Toplam	300	41.3967	9.71049
Toplam	18-29	136	42.2426	8.04570
	30-39	229	42.5153	10.92783
	40-49	185	41.8000	10.16270
	50+	50	43.4400	9.27837
	Toplam	600	42.3100	9.95066

Tablo 4'te görüldüğü gibi, katılımcıların yaşlarına göre evlilik uyumu puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Yaş'a Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	704.115 ^a	7	100.588	1.016	.419
Sabit	772424.548	1	772424.548	7802.505	.000
Ülke	421.434	1	421.434	4.257	.040
Yaş	147.253	3	49.084	.496	.685
ülke * yaş	60.670	3	20.223	.204	.893
Hata	58606.225	592	98.997		
Toplam	1133392.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	59310.340	599			

a. $R^2 = .012$ (Düzeltilmiş $R^2 = .000$)

Tablo 5'de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların evlilik uyumu puanlarının yaş dağılımına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p > .05$) görülmektedir. Ülke ve yaş değişkenlerinin evlilik uyumu üzerindeki ortak etkisi de anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

4.1.3. Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu

Türkiye ve İran'daki evli bireylerin eğitim durumlarına göre evlilik uyumu puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 6'da verilmiştir. Her iki grupta da ilkökul ve ortaokul mezunlarının sayısı az olduğu için iki grup birleştirilerek değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 6

Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ülke	Eğitim durumu	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	İlkokul ve Ortaokul	16	44.8125	10.10755
	Lise	62	40.3871	10.37550
	Üniversite	123	42.3902	10.38649
	Yüksek lisans	72	46.0139	7.60558
	Doktora	27	45.1481	12.34661
	Toplam	300	43.2233	10.11903
Türkiye - Ankara	İlkokul ve Ortaokul	17	42.5294	10.27812
	Lise	66	40.1818	9.61555
	Üniversite	128	40.2969	10.38500
	Yüksek lisans	70	43.5429	8.22278
	Doktora	19	44.1053	8.80590
	Toplam	300	41.3967	9.71049
Toplam	İlkokul ve Ortaokul	33	43.6364	10.10204
	Lise	128	40.2813	9.95180
	Üniversite	251	41.3227	10.41784
	Yüksek lisans	142	44.7958	7.98451
	Doktora	46	44.7174	10.92533
	Toplam	600	42.3100	9.95066

Tablo 6'da görüldüğü gibi, katılımcıların eğitim durumuna göre evlilik uyumu puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	2521.598 ^a	9	280.178	2.911	.002
Sabit	643847.194	1	643847.194	6689.175	.000
Ülke	228.847	1	228.847	2.378	.124
Eğitimdurumu	1924.480	4	481.120	4.999	.001
ülke * eğitimdurumu	109.828	4	27.457	.285	.888
Hata	56788.742	590	96.252		
Toplam	1133392.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	59310.340	599			

a. $R^2 = .043$ (Düzeltilmiş $R^2 = .028$)

Tablo 7’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği($p < .05$) görülmektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 8’de de farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için yapılan Tukey Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8

Eğitim Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Evlilik Uyumu Puan Tukey HSD						
(I) Eğitim durumu	(J) Eğitim durumu	Ortalama Fark (I-J)	Std. hata	Sig. (p)	95% Güven aralığı	
					Alt değer	Üst değer
İlkokul ve Ortaokul	Lise	3.3551	1.91539	.403	-1.8858	8.5961
	Universite	2.3137	1.81665	.708	-2.6571	7.2844
	Yüksek lisans	-1.1594	1.89593	.973	-6.3471	4.0283
	Doktora	-1.0810	2.23812	.989	-7.2050	5.0430
Lise	İlkokul ve Ortaokul	-3.3551	1.91539	.403	-8.5961	1.8858
	Universite	-1.0415	1.06557	.865	-3.9571	1.8742
	Yüksek lisans	-4.5145*	1.19574	.002	-7.7864	-1.2427
	Doktora	-4.4361	1.68654	.066	-9.0509	.1786
Universite	İlkokul ve Ortaokul	-2.3137	1.81665	.708	-7.2844	2.6571
	Lise	1.0415	1.06557	.865	-1.8742	3.9571
	Yüksek lisans	-3.4731*	1.03020	.007	-6.2919	-.6542
	Doktora	-3.3947	1.57350	.198	-7.7002	.9108
Yüksek lisans	İlkokul ve Ortaokul	1.1594	1.89593	.973	-4.0283	6.3471
	Lise	4.5145*	1.19574	.002	1.2427	7.7864
	Universite	3.4731*	1.03020	.007	.6542	6.2919
	Doktora	.0784	1.66441	1.000	-4.4758	4.6326
Doktora	İlkokul ve Ortaokul	1.0810	2.23812	.989	-5.0430	7.2050
	Lise	4.4361	1.68654	.066	-.1786	9.0509
	Universite	3.3947	1.57350	.198	-.9108	7.7002
	Yüksek lisans	-.0784	1.66441	1.000	-4.6326	4.4758

Ortalama kare (hata) = 96.252.

*. Ortalama fark .05 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Yukarıda yer alan Tukey testi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının, eğitim düzeyi yüksek lisans seviyesinde olan katılımcılar ile eğitim seviyesi lise ve üniversite seviyesinde olan katılımcılar arasında farklılaştığı görülmektedir. Eğitim durumu yüksek lisans seviyesinde olan katılımcıların evlilik uyumu puanları, eğitim durumu lise ve üniversite olan katılımcıların puanlarından daha yüksektir.

4.1.4. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Evlilik Uyumu

Türkiyeve İran'daki evli bireylerin soyo-ekonomik durumlarına göre evlilik uyumu puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Sosyo-ekonomik Duruma Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ülke	Sosyo-ekonomik durum	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	Düşük	52	42.0385	10.65127
	Orta	224	43.1205	10.08345
	Yüksek	24	46.7500	8.80341
	Toplam	300	43.2233	10.11903
Türkiye - Ankara	Düşük	61	40.2623	10.29061
	Orta	199	41.1658	9.63147
	Yüksek	40	44.2750	8.84623
	Toplam	300	41.3967	9.71049
Toplam	Düşük	113	41.0796	10.44898
	Orta	423	42.2009	9.91001
	Yüksek	64	45.2031	8.84286
	Toplam	600	42.3100	9.95066

Tablo 9’da görüldüğü gibi, katılımcıların sosyo-ekonomik durumuna göre evlilik uyumu puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Sosyo-ekonomik Duruma Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	1294.865 ^a	5	258.973	2.652	.022
Sabit	593700.421	1	593700.421	6078.689	.000
ülke	344.541	1	344.541	3.528	.061
sosyoekonomikdurum	777.962	2	388.981	3.983	.019
ülke * sosyoekonomikdurum	4.903	2	2.451	.025	.975
Hata	58015.475	594	97.669		
Toplam	1133392.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	59310.340	599			

a. R²= .022 (Düzeltilmiş R² = .014)

Tablo 10’da yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının sosyo-ekonomik duruma göre farklılaştığı (p< .05) görülmektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 11’de de farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için yapılan Tukey Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 11

Sosyo-ekonomik Duruma Göre Evlilik Uyumu Puanlarındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Evlilik Uyumu Puan Tukey HSD						
(I) Sosyo-ekonomik durum	(J) Sosyo-ekonomik durum	Ortalama Fark (I-J)	Std. hata	Sig. (p)	95% Güven aralığı	
					Alt değer	Üst değer
Düşük	Orta	-1.1213	1.04653	.532	-3.5802	1.3376
	Yüksek	-4.1235*	1.54609	.021	-7.7562	-.4908
Orta	Düşük	1.1213	1.04653	.532	-1.3376	3.5802
	Yüksek	-3.0022	1.32551	.062	-6.1166	.1122
Yüksek	Düşük	4.1235*	1.54609	.021	.4908	7.7562
	Orta	3.0022	1.32551	.062	-.1122	6.1166

Ortalama kare (hata) = 97.669.

*. Ortalama fark .05 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Yukarıda yer alan Tukey testi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının, yüksek seviyede bir sosyo ekonomik duruma sahip olduğunu belirten katılımcılar ile düşük ve orta seviyede bir sosyo ekonomik duruma sahip olduğunu belirten katılımcılar arasında farklılaştığı görülmektedir. Sosyo ekonomik durumu yüksek olan katılımcıların evlilik uyumu puanları, sosyo ekonomik durumu düşük ve orta seviyede olan katılımcıların puanlarından daha yüksektir.

4.1.5. Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu

Türkiye ve İran'daki evli bireylerin evlilik sürelerine göre evlilik uyumu puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Evlilik süresi	n	$\bar{X}$	s
Iran - Tebriz	1 yıldan az	23	46.3913	8.19500
	1-5 yıl	53	44.0566	8.51789
	6-10 yıl	71	44.0000	10.47991
	11-20 yıl	95	43.0842	9.83336
	21-30 yıl	48	39.8958	12.47847
	31 yıl ve üzeri	10	43.3000	6.88073
	Toplam	300	43.2233	10.11903
Türkiye - Ankara	1 yıldan az	32	43.5313	7.81638
	1-5 yıl	84	42.3095	8.66648
	6-10 yıl	87	39.5862	10.50642
	11-20 yıl	60	42.0667	11.07121
	21-30 yıl	31	40.4516	9.49680
	31 yıl ve üzeri	6	41.6667	3.98330
	Toplam	300	41.3967	9.71049
Toplam	1 yıldan az	55	44.7273	8.02878
	1-5 yıl	137	42.9854	8.62024
	6-10 yıl	158	41.5696	10.69041
	11-20 yıl	155	42.6903	10.30670
	21-30 yıl	79	40.1139	11.33973
	31 yıl ve üzeri	16	42.6875	5.86195
	Toplam	600	42.3100	9.95066

Tablo 12’de görüldüğü gibi, katılımcıların evlilik süresine göre evlilik uyumu puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 13’te verilmiştir. Her iki grupta da evlilik süresi 31 yıl ve üstü olan gruptaki katılımcıların sayısı az olduğu için varyans analizinde bu grup değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Tablo 13

Evlilik Süresine Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	1888.011 ^a	9	209.779	2.116	.027
Sabit	856069.599	1	856069.599	8.635E3	.000
ülke	425.434	1	425.434	4.291	.039
evliliksüresi	866.387	4	216.597	2.185	.069
evliliksüresi * ülke	397.013	4	99.253	1.001	.406
Hata	56904.549	574	99.137		
Toplam	1103721.000	584			
Düzeltilmiş Toplam	58792.560	583			

a. $R^2 = .032$ (Düzeltilmiş $R^2 = .017$)

Tablo 13’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının evlilik süresine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği ($p > .05$) görülmektedir. Ülke ve evlilik süresi değişkenlerinin evlilik uyumu üzerindeki ortak etkisinde anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

4.1.6. Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu

Türkiyeve İran’daki evli bireylerin sahip oldukları çocuk sayılarına göre evlilik uyumu puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14

Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ülke	Çocuk sayısı	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	Yok	82	44.0488	10.28231
	1	95	44.0632	9.00096
	2	103	42.4563	10.78741
	3	18	40.2222	10.50241
	4 ve üzeri	2	36.0000	15.55635
	Toplam	300	43.2233	10.11903
Türkiye - Ankara	Yok	63	42.3968	10.03307
	1	132	41.4621	9.71613
	2	79	41.3291	9.63796
	3	20	38.9000	9.68939
	4 ve üzeri	6	38.6667	8.04156
	Toplam	300	41.3967	9.71049
Toplam	Yok	145	43.3310	10.17285
	1	227	42.5507	9.49060
	2	182	41.9670	10.29182
	3	38	39.5263	9.96680
	4 ve üzeri	8	38.0000	9.07115
	Toplam	600	42.3100	9.95066

Tablo 14’te görüldüğü gibi, katılımcıların çocuk sayısına göre evlilik uyumu puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 15’de verilmiştir. Her iki grupta da 4 ve üzeri çocuk sahibi olan katılımcıların sayıları az olduğu için varyans analizinde bu grup değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Tablo 15

Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	1022.500 ^a	7	146.071	1.482	.171
Sabit	644160.325	1	644160.325	6.535E3	.000
ülke	258.037	1	258.037	2.618	.106
çocuksayısı	476.964	3	158.988	1.613	.185
ülke * çocuksayısı	58.497	3	19.499	.198	.898
Hata	57561.223	584	98.564		
Toplam	1121264.000	592			
Düzeltilmiş Toplam	58583.723	591			

a. $R^2 = .017$ (Düzeltilmiş $R^2 = .006$)

Tablo 15’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının çocuk sayısına göre farklılaşmadığı ($p>.05$) görülmektedir. Ülke ve çocuk sayısı değişkenlerinin evlilik uyumu üzerindeki ortak etkisi de anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

4.1.7. Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu

Türkiyeve İran’daki evli bireylerin çalışma durumlarına göre evlilik uyumu puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16

Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Çalışma durumu	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	Çalışıyorum	193	44.2435	9.91462
	Çalışmıyorum	80	41.6875	9.85540
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	27	40.4815	11.56377
	Toplam	300	43.2233	10.11903
Türkiye - Ankara	Çalışıyorum	206	41.7864	9.87102
	Çalışmıyorum	64	40.9219	8.92527
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	30	39.7333	10.29206
	Toplam	300	41.3967	9.71049
Toplam	Çalışıyorum	399	42.9749	9.95590
	Çalışmıyorum	144	41.3472	9.42866
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	57	40.0877	10.82042
	Toplam	600	42.3100	9.95066

Tablo 16’da görüldüğü gibi, katılımcıların çalışma durumlarına göre evlilik uyumu puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	1221.779 ^a	5	244.356	2.499	.030
Sabit	570604.935	1	570604.935	5834.872	.000
Ülke	145.285	1	145.285	1.486	.223
Çalışmadurumu	617.311	2	308.655	3.156	.043
ülke * çalışmadurumu	95.525	2	47.762	.488	.614
Hata	58088.561	594	97.792		
Toplam	1133392.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	59310.340	599			

a. $R^2 = .021$ (Düzeltilmiş $R^2 = .012$)

Tablo 17’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının çalışma durumuna göre farklılaştığı ($p < .05$) görülmektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 18’de de farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için yapılan Tukey Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 18

Çalışma Durumuna Göre Evlilik Uyumu Puanlarındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Evlilik Uyumu Puan		Tukey HSD				
(I) Çalışma durumu	(J) Çalışma durumu	Ortalama Fark		Sig. (p)	95% Güven aralığı	
		(I-J)	Std. hata		Alt değer	Üst değer
Çalışıyorum	Çalışmıyorum	1.6277	.96136	.209	-.6311	3.8865
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	2.8872	1.40027	.049	-.4028	6.1773
Çalışmıyorum	Çalışıyorum	-1.6277	.96136	.209	-3.8865	.6311
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	1.2595	1.54750	.695	-2.3765	4.8955
Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	Çalışıyorum	-2.8872	1.40027	.049	-6.1773	.4028
	Çalışmıyorum	-1.2595	1.54750	.695	-4.8955	2.3765

Ortalama kare (hata) = 7.792.

*. Ortalama fark .05 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Tablo 18’deki Tukey testi sonuçlarına göre, evlilik uyumu puanlarının, daha önce herhangi bir işte çalışan fakat şu an çalışmayan katılımcılar ile çalışan katılımcılar arasında farklılaştığı görülmektedir. Çalışan katılımcıların evlilik uyumu puanları çalışmayan katılımcılarınkine göre daha yüksektir.

4.2. Denetim Odağının Demografik Faktörlere Göre İncelenmesi

Bu kısımda araştırma kapsamına alınan Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin denetim odağı puanlarının ülke, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey, evlilik süresi, çocuk sayısı ve çalışma durumuna göre incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Cinsiyete Göre Denetim Odağı

Türkiyeve İran'daki evli bireylerin ülke ve cinsiyetlerine göre denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Cinsiyete Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ülke	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	Kadın	169	8.4438	3.86199
	Erkek	131	8.2901	3.65111
	Toplam	300	8.3767	3.76591
Türkiye - Ankara	Kadın	151	14.2185	3.84863
	Erkek	149	14.0940	4.15306
	Toplam	300	14.1567	3.99650
Toplam	Kadın	320	11.1688	4.81211
	Erkek	280	11.3786	4.87620
	Toplam	600	11.2667	4.83921

Tablo 19'da görüldüğü gibi, katılımcıların ülke ve cinsiyetlerine göre denetim odağı puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20

Cinsiyete Göre Denetim Odağına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	5014.168 ^a	3	1671.389	110.521	.000
Sabit	75477.022	1	75477.022	4990.955	.000
Ülke	4986.666	1	4986.666	329.746	.000
Cinsiyet	2.881	1	2.881	.190	.663
ülke * cinsiyet	.032	1	.032	.002	.964
Hata	9013.166	596	15.123		
Toplam	90190.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	14027.333	599			

a. $R^2 = .357$ (Düzeltilmiş $R^2 = .354$)

Tablo 20’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, denetim odağı puanlarının ülkelere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p < .001$) bulunmuştur. Türkiyeli katılımcıların denetim odağı puanları İranlı katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir. Yani Türkiyeli katılımcılar İranlı katılımcılara göre kendilerini daha dışsal denetimli olarak algılamaktadırlar. Cinsiyet dağılımına ve ülke-cinsiyet etkileşimine göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı ($p > .05$) görülmektedir.

4.2.2. Yaşa Göre Denetim Odağı

Türkiyeve İran’daki evli bireylerin yaşlarına göre denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Yaşa Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Yaş	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	18-29	73	9.0137	3.73978
	30-39	111	8.4414	4.37074
	40-49	94	8.2021	3.10594
	50+	22	6.6818	2.57065
	Toplam	300	8.3767	3.76591
Türkiye - Ankara	18-29	63	13.7143	3.92440
	30-39	118	14.0424	4.33707
	40-49	91	14.5824	3.65473
	50+	28	14.2500	3.78716
	Toplam	300	14.1567	3.99650
Toplam	18-29	136	11.1912	4.47961
	30-39	229	11.3275	5.17095
	40-49	185	11.3405	4.65176
	50+	50	10.9200	5.01361
	Toplam	600	11.2667	4.83921

Tablo 21’de görüldüğü gibi, katılımcıların yaşlarına göre denetim odağı puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

Yaş'a Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	5138.018 ^a	7	734.003	48.882	.000
Sabit	52773.745	1	52773.745	3514.563	.000
ülke	3924.302	1	3924.302	261.346	.000
Yaş	35.811	3	11.937	.795	.497
ülke * yaş	97.229	3	32.410	2.158	.092
Hata	8889.315	592	15.016		
Toplam	90190.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	14027.333	599			

a. $R^2 = .366$ (Düzeltilmiş $R^2 = .359$)

Tablo 22’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, denetim odağı puanlarının yaş dağılımına göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği ($p > .05$) görülmektedir.

4.2.3. Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı

Türkiyeve İran’daki evli bireylerin eğitim durumlarına göre denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 23’de verilmiştir. Her iki grupta da ilkokul ve ortaokul mezunlarının sayısı az olduğu için iki grup birleştirilerek değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 23

Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Eğitim durumu	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	İlkokul ve Ortaokul	16	6.8750	3.63089
	Lise	62	8.8871	3.63546
	Üniversite	123	8.3496	3.97942
	Yüksek lisans	72	8.6528	3.49309
	Doktora	27	7.4815	3.71453
	Toplam	300	8.3767	3.76591
Türkiye - Ankara	İlkokul ve Ortaokul	17	15.9412	3.88057
	Lise	66	13.9242	3.63026
	Üniversite	128	14.0078	4.21377
	Yüksek lisans	70	13.9143	3.98091
	Doktora	19	15.2632	3.66427
	Toplam	300	14.1567	3.99650
Toplam	İlkokul ve Ortaokul	33	11.5455	5.90599
	Lise	128	11.4844	4.41362
	Üniversite	251	11.2351	4.97800
	Yüksek lisans	142	11.2465	4.56814
	Doktora	46	10.6957	5.32445
	Toplam	600	11.2667	4.83921

Tablo 23'te görüldüğü gibi, katılımcıların eğitim durumlarına göre denetim odağı puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24

Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	5178.621 ^a	9	575.402	38.366	.000
Sabit	44820.457	1	44820.457	2988.465	.000
ülke	3757.640	1	3757.640	250.546	.000
eğitimdurumu	5.516	4	1.379	.092	.985
ülke * eğitimdurumu	161.805	4	40.451	2.697	.030
Hata	8848.712	590	14.998		
Toplam	90190.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	14027.333	599			

a. $R^2 = .369$ (Düzeltilmiş $R^2 = .360$)

Tablo 24'te yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, denetim odağı puanlarının hem ülkelere göre hem de eğitim durumuna göre farklılaştığı ($p < .05$) görülmektedir. Buna

göre, Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin denetim odakları eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 25’de de farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için yapılan Tukey Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 25

Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Denetim Odağı Puan		Tukey HSD				
(I) Eğitim durumu	(J) Eğitim durumu	Ortalama Fark (I-J)	Std. hata	Sig. (p)	95% Güven aralığı	
					Alt değer	Üst değer
İlkokul ve Ortaokul	Lise	.0611	.75608	1.000	-2.0077	2.1299
	Universite	.3104	.71710	.993	-1.6518	2.2725
	Yüksek lisans	.2990	.74840	.995	-1.7488	2.3468
	Doktora	.8498	.88347	.022	-1.5676	3.2672
Lise	İlkokul ve Ortaokul	-.0611	.75608	1.000	-2.1299	2.0077
	Universite	.2493	.42062	.976	-.9016	1.4002
	Yüksek lisans	.2379	.47201	.987	-1.0536	1.5294
	Doktora	.7887	.66574	.006	-1.0329	2.6103
Universite	İlkokul ve Ortaokul	-.3104	.71710	.993	-2.2725	1.6518
	Lise	-.2493	.42062	.976	-1.4002	.9016
	Yüksek lisans	-.0114	.40666	1.000	-1.1241	1.1013
	Doktora	.5394	.62112	.008	-1.1601	2.2389
Yüksek lisans	İlkokul ve Ortaokul	-.2990	.74840	.995	-2.3468	1.7488
	Lise	-.2379	.47201	.987	-1.5294	1.0536
	Universite	.0114	.40666	1.000	-1.1013	1.1241
	Doktora	.5508	.65701	.019	-1.2469	2.3485
Doktora	İlkokul ve Ortaokul	-.8498	.88347	.022	-3.2672	1.5676
	Lise	-.7887	.66574	.006	-2.6103	1.0329
	Universite	-.5394	.62112	.008	-2.2389	1.1601
	Yüksek lisans	-.5508	.65701	.019	-2.3485	1.2469

Ortalama kare (hata) = 14.998.

*, Ortalama fark .05 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Tablo 25’de yer alan Tukey testi sonuçlarına göre, denetim odağı puanlarının, eğitim düzeyi doktora seviyesinde olan katılımcılar ile diğer eğitim seviyesine sahip olan katılımcılar arasında farklılaştığı görülmektedir. Doktora düzeyinde eğitime sahip olan katılımcıların denetim odağı puanları, diğer eğitim düzeylerinde olan katılımcılardan daha düşük bulunmuştur. Yani doktora düzeyinde eğitime sahip katılımcılar diğerlerine göre kendilerini daha içsel denetimli olarak algılamaktadırlar.

4.2.4. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Denetim Odağı

Türkiyeve İran'daki evli bireylerin sosyo-ekonomik durumlarına göre denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26

Sosyo-ekonomik Duruma Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Sosyo-ekonomik durum	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	Düşük	52	8.4808	3.75990
	Orta	224	8.5937	3.76200
	Yüksek	24	6.1250	3.16657
	Toplam	300	8.3767	3.76591
Türkiye - Ankara	Düşük	61	13.8525	4.02838
	Orta	199	13.8894	3.93737
	Yüksek	40	15.9500	3.86934
	Toplam	300	14.1567	3.99650
Toplam	Düşük	113	11.3805	4.72894
	Orta	423	11.0851	4.66431
	Yüksek	64	12.2656	5.99270
	Toplam	600	11.2667	4.83921

Tablo 26'da görüldüğü gibi, katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarına göre denetim odağı puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27

Sosyo-ekonomik Duruma Göre Denetim Odağında Farklılaşma / Çift Yönlü Varyans Analizi

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	5292.556 ^a	5	1058.511	71.983	.000
Sabit	40029.086	1	40029.086	2722.139	.000
ülke	3756.816	1	3756.816	255.479	.000
sosyoekonomikdurum	2.412	2	1.206	.082	.921
ülke * sosyoekonomikdurum	274.805	2	137.402	9.344	.000
Hata	8734.777	594	14.705		
Toplam	90190.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	14027.333	599			

a. $R^2 = .377$ (Düzeltilmiş $R^2 = .372$)

Tablo 27'de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, denetim odağı puanlarının hem ülkelere göre hem de sosyoekonomik duruma göre anlamlı bir farklılık gösterdiği

($p < .05$) görülmektedir. Buna göre, Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin denetim odakları sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık göstermektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 28’de de farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için yapılan Tukey Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 28

Sosyo-ekonomik Duruma Göre Denetim Odağı Puanlarındaki Farklılığa İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Denetim Odağı Puan Tukey HSD						
(I) Sosyo-ekonomik durum	(J) Sosyo-ekonomik durum	Ortalama Fark (I-J)	Std. hata	Sig. (p)	95% Güven aralığı	
					Alt değer	Üst değer
Düşük	Orta	.2954	.40607	.747	-.6587	1.2495
	Yüksek	-.8851	.59992	.304	-2.2947	.5245
Orta	Düşük	-.2954	.40607	.747	-1.2495	.6587
	Yüksek	-1.1805	.51432	.050	-2.3890	.0279
Yüksek	Düşük	.8851	.59992	.304	-.5245	2.2947
	Orta	1.1805	.51432	.050	-.0279	2.3890

Ortalama kare (hata) = 14.705.

*. Ortalama fark .05 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Tablo 28’de yer alan Tukey testi sonuçlarına göre, denetim odağı puanlarının, sosyo ekonomik durumu yüksek olan katılımcılar ile sosyo ekonomik durumu orta olan katılımcılar arasında farklılaştığı görülmektedir. Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan katılımcıların denetim odağı puanları, sosyo-ekonomik durumu orta olan katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur.

4.2.5. Evlilik Süresine Göre Denetim Odağı

Türkiye ve İran’daki evli bireylerin evlilik sürelerine göre denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29

Evlilik Süresine Göre Denetim Odağı Puanları Betimsel İstatistikler

Ulke	Evlilik süresi	n	$\bar{X}$	s
Iran - Tebriz	1 yıldan az	23	9.5217	4.00987
	1-5 yıl	53	8.8491	4.51662
	6-10 yıl	71	8.0423	3.74332
	11-20 yıl	95	8.4211	3.46895
	21-30 yıl	48	7.9167	3.45077
	31 yıl ve üzeri	10	7.4000	3.06232
	Toplam	300	8.3767	3.76591
Türkiye - Ankara	1 yıldan az	32	13.4688	4.43581
	1-5 yıl	84	13.6786	4.21461
	6-10 yıl	87	14.3218	4.11603
	11-20 yıl	60	14.3500	3.65840
	21-30 yıl	31	14.9355	3.45384
	31 yıl ve üzeri	6	16.1667	.98319
	Toplam	300	14.1567	3.99650
Toplam	1 yıldan az	55	11.8182	4.65908
	1-5 yıl	137	11.8102	4.92074
	6-10 yıl	158	11.5000	5.03459
	11-20 yıl	155	10.7161	4.56804
	21-30 yıl	79	10.6709	4.86411
	31 yıl ve üzeri	16	10.6875	5.01622
	Toplam	600	11.2667	4.83921

Tablo 29’da görüldüğü gibi, katılımcıların evlilik sürelerine göre denetim odağı puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 30’da verilmiştir. Her iki grupta da evlilik süresi 31 yıl ve üstü olan gruptaki katılımcıların sayısı az olduğu için varyans analizinde bu grup değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Tablo 30

Evlilik Süresine Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	4869.353 ^a	9	541.039	35.391	.000
Sabit	60953.963	1	60953.963	3.987E3	.000
Ülke	3710.266	1	3710.266	242.699	.000
Evlilik süresi	6.503	4	1.626	.106	.980
ülke * evlilik süresi	113.442	4	28.361	1.855	.117
Hata	8775.029	574	15.288		
Toplam	87985.000	584			
Düzeltilmiş Toplam	13644.382	583			

a. $R^2 = .357$ (Düzeltilmiş $R^2 = .347$)

Tablo 30’da yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, denetim odağı puanlarının evlilik süresine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p > .05$) görülmektedir.

4.2.6. Çocuk Sayısına Göre Denetim Odağı

Türkiye ve İran’daki evli bireylerin sahip oldukları çocuk sayılarına göre denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31

Çocuk Sayısına Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Çocuk sayısı	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	Yok	82	8.8659	4.27384
	1	95	8.0211	4.03964
	2	103	8.4660	3.13680
	3	18	7.9444	3.03842
	4 ve üzeri	2	4.5000	.70711
	Toplam	300	8.3767	3.76591
Türkiye - Ankara	Yok	63	13.9206	4.28162
	1	132	14.0682	4.14470
	2	79	14.0886	3.58125
	3	20	15.3000	2.93975
	4 ve üzeri	6	15.6667	5.98888
	Toplam	300	14.1567	3.99650
Toplam	Yok	145	11.0621	4.94865
	1	227	11.5374	5.06787
	2	182	10.9066	4.34520
	3	38	11.8158	4.74686
	4 ve üzeri	8	12.8750	7.23952
	Toplam	600	11.2667	4.83921

Tablo 31’de görüldüğü gibi, katılımcıların çocuk sayılarına göre denetim odağı puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 32’de verilmiştir. Her iki grupta da 4 ve üzeri çocuk sahibi olan katılımcıların sayıları az olduğu için varyans analizinde bu grup değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Tablo 32

Çocuk Sayısına Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	4913.858 ^a	7	701.980	46.983	.000
Sabit	47227.235	1	47227.235	3.161E3	.000
ülke	3330.690	1	3330.690	222.921	.000
çocuksayısı	17.567	3	5.856	.392	.759
ülke * çocuksayısı	47.235	3	15.745	1.054	.368
Hata	8725.627	584	14.941		
Toplam	88497.000	592			
Düzeltilmiş Toplam	13639.485	591			

a. $R^2 = .360$ (Düzeltilmiş $R^2 = .353$)

Tablo 32’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların denetim odağı puanlarının çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>.05$) görülmektedir.

4.2.7. Çalışma Durumuna Göre Denetim Odağı

Türkiye ve İran’daki evli bireylerin çalışma durumlarına göre denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33

Çalışma Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Çalışma durumu	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	Çalışıyorum	193	8.0570	3.76550
	Çalışmıyorum	80	8.8375	3.69551
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	27	9.2963	3.82114
	Toplam	300	8.3767	3.76591
Türkiye - Ankara	Çalışıyorum	206	14.0243	4.17009
	Çalışmıyorum	64	14.6719	3.39025
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	30	13.9667	4.00416
	Toplam	300	14.1567	3.99650
Toplam	Çalışıyorum	399	11.1378	4.97113
	Çalışmıyorum	144	11.4306	4.59043
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	57	11.7544	4.54061
	Toplam	600	11.2667	4.83921

Tablo 33’de görüldüğü gibi, katılımcıların çalışma durumlarına göre denetim odağı puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34

Çalışma Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	5092.488 ^a	5	1018.498	67.711	.000
Sabit	43681.668	1	43681.668	2904.014	.000
ülke	2499.998	1	2499.998	166.203	.000
çalışmadurumu	61.801	2	30.901	2.054	.129
ülke * çalışmadurumu	20.941	2	10.471	.696	.499
Hata	8934.845	594	15.042		
Toplam	90190.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	14027.333	599			

a. $R^2 = .363$ (Düzeltilmiş $R^2 = .358$)

Tablo 34’te yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların denetim odağı puanlarının çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği ($p>.05$) görülmektedir.

4.3. Problem Çözme Becerisinin Demografik Faktörlere Göre İncelenmesi

Bu kısımda araştırma kapsamına alınan Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin problem çözme becerilerinin ülke, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey, evlilik süresi, çocuk sayısı ve çalışma durumuna göre incelenmesine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. Cinsiyete Göre Problem Çözme Becerisi

Türkiye ve İran’daki evli bireylerin ülke ve cinsiyetlerine göre problem çözme becerisi puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 35’de verilmiştir.

Tablo 35

Cinsiyete Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ülke	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s
Iran - Tebriz	Kadın	169	92.8284	15.97021
	Erkek	131	90.4809	16.99699
	Toplam	300	91.8033	16.43996
Türkiye - Ankara	Kadın	151	87.5099	11.54866
	Erkek	149	87.1342	13.99356
	Toplam	300	87.3233	12.80124
Toplam	Kadın	320	90.3188	14.28653
	Erkek	280	88.7000	15.53338
	Toplam	600	89.5633	14.89079

Tablo 35’de görüldüğü gibi, katılımcıların ülke ve cinsiyetlerine göre problem çözme becerisi puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36

Cinsiyete Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	3427.817 ^a	3	1142.606	5.263	.001
Sabit	4765938.262	1	4765938.262	21952.703	.000
Ülke	2792.853	1	2792.853	12.864	.000
Cinsiyet	275.837	1	275.837	1.271	.260
ülke * cinsiyet	144.615	1	144.615	.666	.415
Hata	129391.776	596	217.100		
Toplam	4945774.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	132819.593	599			

a. $R^2 = .026$ (Düzeltilmiş $R^2 = .021$)

Tablo 36’da yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, problem çözme puanlarının ülkelere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p < .001$) görülmektedir. Türkiyeli katılımcıların problem çözme becerisi puanları İranlı katılımcılardan daha düşüktür. Bu da Türkiyeli katılımcıların problem çözme becerisi algılarının İranlı katılımcılardan daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çünkü problem çözme envanterinden alınan puan düştükçe kişinin problem çözme becerileri hakkında kendisini daha yeterli görmesi söz konusudur. Cinsiyet dağılımına göre problem çözme becerisi puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

4.3.2. Yaş'a Göre Problem Çözme Becerisi

Türkiyeve İran'daki evli bireylerin yaşlarına göre problem çözme becerisi puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37

Yaş'a Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Yaş	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	18-29	73	96.3288	17.21196
	30-39	111	89.8108	16.48113
	40-49	94	91.2447	14.76532
	50+	22	89.2273	18.53679
	Toplam	300	91.8033	16.43996
Türkiye - Ankara	18-29	63	87.3492	14.54710
	30-39	118	87.5678	12.50537
	40-49	91	86.6044	10.84730
	50+	28	88.5714	15.97783
	Toplam	300	87.3233	12.80124
Toplam	18-29	136	92.1691	16.59476
	30-39	229	88.6550	14.57945
	40-49	185	88.9622	13.15888
	50+	50	88.8600	16.97178
	Toplam	600	89.5633	14.89079

Tablo 37'de görüldüğü gibi, katılımcıların yaşlarına göre problem çözme becerisi puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38

Yaş'a Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	5219.330 ^a	7	745.619	3.459	.001
Sabit	3427830.744	1	3427830.744	15903.383	.000
ülke	1820.922	1	1820.922	8.448	.004
Yaş	969.362	3	323.121	1.499	.214
ülke * yaş	1150.614	3	383.538	1.779	.150
Hata	127600.263	592	215.541		
Toplam	4945774.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	132819.593	599			

a. $R^2 = .039$ (Düzeltilmiş $R^2 = .028$)

Tablo 38’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların problem çözme becerisi puanlarının yaş dağılımlarına göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği ($p>.05$) görülmektedir.

4.3.3. Eğitim Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi

Türkiye ve İran’daki evli bireylerin eğitim durumlarına göre problem çözme becerisi puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 39’da verilmiştir. Her iki grupta da ilkokul ve ortaokul mezunlarının sayısı az olduğu için iki grup birleştirilerek değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 39

Eğitim Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Eğitim durumu	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	İlkokul ve Ortaokul	16	95.6875	21.65092
	Lise	62	95.9677	13.83980
	Üniversite	123	91.2602	18.24013
	Yüksek lisans	72	90.6389	13.85163
	Doktora	27	85.5185	14.36708
	Toplam	300	91.8033	16.43996
Türkiye - Ankara	İlkokul ve Ortaokul	17	85.5294	13.91545
	Lise	66	83.8939	13.70247
	Üniversite	128	88.7422	12.13717
	Yüksek lisans	70	88.0000	11.80395
	Doktora	19	88.7895	15.29553
	Toplam	300	87.3233	12.80124
Toplam	İlkokul ve Ortaokul	33	90.4545	18.52379
	Lise	128	89.7422	14.99304
	Üniversite	251	89.9761	15.45262
	Yüksek lisans	142	89.3380	12.90549
	Doktora	46	86.8696	14.67970
	Toplam	600	89.5633	14.89079

Tablo 39’da görüldüğü gibi, katılımcıların eğitim durumlarına göre problem çözme becerisi puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 40’da verilmiştir.

Tablo 40

Eğitim Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	6689.051 ^a	9	743.228	3.477	.000
Sabit	2790900.845	1	2790900.845	13054.978	.000
ülke	2031.036	1	2031.036	9.501	.002
eğitimdurumu	364.730	4	91.182	.427	.790
ülke * eğitimdurumu	3139.565	4	784.891	3.671	.006
Hata	126130.543	590	213.781		
Toplam	4945774.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	132819.593	599			

a. $R^2 = .050$ (Düzeltilmiş $R^2 = .036$)

Tablo 40'da yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, problem çözme becerisi puanlarının hem ülkelere göre hem de eğitim durumuna göre farklılaştığı ($p < .05$) görülmektedir. Buna göre, Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin problem çözme becerileri eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 41'de de farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için yapılan Tukey Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 41

Eğitim Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarındaki Farklılığa İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Problem Cözme Puan
Tukey HSD

(I) Eğitim durumu	(J) Eğitim durumu	Ortalama Fark (I-J)	Std. hata	Sig. (p)	95% Güven aralığı	
					Alt değer	Üst değer
İlkokul ve Ortaokul	Lise	.7124	2.85453	.999	-7.0983	8.5230
	Universite	.4784	2.70738	1.000	-6.9296	7.8865
	Yüksek lisans	1.1165	2.82554	.995	-6.6148	8.8479
	Doktora	3.5850	3.33551	.019	-5.5417	12.7117
Lise	İlkokul ve Ortaokul	-.7124	2.85453	.999	-8.5230	7.0983
	Universite	-.2339	1.58804	1.000	-4.5792	4.1113
	Yüksek lisans	.4042	1.78204	.999	-4.4719	5.2802
	Doktora	2.8726	2.51348	.034	-4.0048	9.7501
Universite	İlkokul ve Ortaokul	-.4784	2.70738	1.000	-7.8865	6.9296
	Lise	.2339	1.58804	1.000	-4.1113	4.5792
	Yüksek lisans	.6381	1.53532	.994	-3.5629	4.8391
	Doktora	3.1065	2.34502	.036	-3.3100	9.5231
Yüksek lisans	İlkokul ve Ortaokul	-1.1165	2.82554	.995	-8.8479	6.6148
	Lise	-.4042	1.78204	.999	-5.2802	4.4719
	Universite	-.6381	1.53532	.994	-4.8391	3.5629
	Doktora	2.4685	2.48050	.048	-4.3188	9.2557
Doktora	İlkokul ve Ortaokul	-3.5850	3.33551	.019	-12.7117	5.5417
	Lise	-2.8726	2.51348	.034	-9.7501	4.0048
	Universite	-3.1065	2.34502	.036	-9.5231	3.3100
	Yüksek lisans	-2.4685	2.48050	.048	-9.2557	4.3188

Ortalama kare (hata) = 213.781.

*. Ortalama fark .05 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Tablo 41'deki Tukey testi sonuçlarına göre, problem çözme puanlarının, eğitim düzeyi doktora seviyesinde olan katılımcılar ile diğer eğitim seviyesine sahip olan katılımcılar arasında farklılaştığı görülmektedir. Doktora düzeyinde eğitime sahip katılımcıların problem çözme beceri algısı, diğer eğitim düzeylerindeki katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur.

4.3.4. Sosyo-ekonomik Duruma Göre Problem Çözme Becerisi

Türkiyeve İran'daki evli bireylerin sosyo-ekonomik durumlarına göre problem çözme becerisi puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42

Sosyo-ekonomik Duruma Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Sosyo-ekonomik durum	n	$\bar{X}$	s
Iran - Tebriz	Düşük	52	93.2500	16.51247
	Orta	224	92.3170	15.92225
	Yüksek	24	83.8750	19.44292
	Toplam	300	91.8033	16.43996
Türkiye - Ankara	Düşük	61	85.9016	15.87210
	Orta	199	87.7789	11.24885
	Yüksek	40	87.2250	14.90394
	Toplam	300	87.3233	12.80124
Toplam	Düşük	113	89.2832	16.51215
	Orta	423	90.1820	14.08833
	Yüksek	64	85.9688	16.67901
	Toplam	600	89.5633	14.89079

Tablo 42’de görüldüğü gibi, katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarına göre problem çözme becerisi puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 43

Sosyo-ekonomik Duruma Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	4852.067 ^a	5	970.413	4.504	.000
Sabit	2516261.759	1	2516261.759	11679.990	.000
ülke	651.910	1	651.910	3.026	.082
sosyoekonomikdurum	1063.337	2	531.669	2.468	.086
ülke * sosyoekonomikdurum	1144.545	2	572.273	2.656	.071
Hata	127967.527	594	215.434		
Toplam	4945774.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	132819.593	599			

a. $R^2 = .037$ (Düzeltilmiş $R^2 = .028$)

Tablo 43’te yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, problem çözme becerisi puanlarının sosyoekonomik duruma göre farklılaşmadığı ($p > .05$) görülmektedir.

4.3.5. Evlilik Süresine Göre Problem Çözme Becerisi

Türkiyeve İran'daki evli bireylerin evlilik sürelerine göre problem çözme becerisi puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 44'de verilmiştir.

Tablo 44

Evlilik Süresine Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Evlilik süresi	n	$\bar{X}$	s
İran - Tebriz	1 yıldan az	23	96.9565	15.69736
	1-5 yıl	53	92.9623	16.84312
	6-10 yıl	71	90.7746	16.69918
	11-20 yıl	95	91.1263	15.37907
	21-30 yıl	48	91.0417	18.96352
	31 yıl ve üzeri	10	91.2000	11.31174
	Toplam	300	91.8033	16.43996
Türkiye - Ankara	1 yıldan az	32	81.9375	12.46398
	1-5 yıl	84	88.8929	13.57977
	6-10 yıl	87	87.0690	12.93885
	11-20 yıl	60	89.6833	11.32942
	21-30 yıl	31	85.6452	11.74038
	31 yıl ve üzeri	6	82.8333	14.74336
	Toplam	300	87.3233	12.80124
Toplam	1 yıldan az	55	88.2182	15.66748
	1-5 yıl	137	90.4672	14.99904
	6-10 yıl	158	88.7342	14.81410
	11-20 yıl	155	90.5677	13.92980
	21-30 yıl	79	88.9241	16.63544
	31 yıl ve üzeri	16	88.0625	12.91236
	Toplam	600	89.5633	14.89079

Tablo 44'te görüldüğü gibi, katılımcıların yaşlarına göre problem çözme becerisi puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 45'de verilmiştir. Her iki grupta da evlilik süresi 31 yıl ve üstü olan gruptaki katılımcıların sayısı az olduğu için varsyans analizinde bu grup değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Tablo 45

Evlilik Süresine Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	5226.375 ^a	9	580.708	2.665	.005
Sabit	3799017.723	1	3799017.723	1.744E4	.000
ülke	4154.680	1	4154.680	19.070	.000
evliliksüresi	504.547	4	126.137	.579	.678
ülke * evliliksüresi	1870.194	4	467.548	2.146	.074
Hata	125055.253	574	217.866		
Toplam	4819193.000	584			
Düzeltilmiş Toplam	130281.628	583			

a. $R^2 = .040$ (Düzeltilmiş $R^2 = .025$)

Tablo 45’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların problem çözme becerisi puanlarının evlilik sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p > .05$) görülmektedir.

4.3.6. Çocuk Sayısına Göre Problem Çözme Becerisi

Türkiyeve İran’daki evli bireylerin sahip oldukları çocuk sayısına göre problem çözme becerisi puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46

Çocuk Sayısına Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Çocuk sayısı	n	$\bar{X}$	s
Iran - Tebriz	Yok	82	93.3171	17.56953
	1	95	90.4211	16.46827
	2	103	91.2330	16.42404
	3	18	94.9444	11.30056
	4 ve üzeri	2	96.5000	2.12132
	Toplam	300	91.8033	16.43996
Türkiye - Ankara	Yok	63	84.2381	11.80447
	1	132	88.6288	13.49606
	2	79	88.1013	12.57755
	3	20	84.9000	11.94241
	4 ve üzeri	6	88.8333	9.43221
	Toplam	300	87.3233	12.80124
Toplam	Yok	145	89.3724	15.93822
	1	227	89.3789	14.80424
	2	182	89.8736	14.92006
	3	38	89.6579	12.55964
	4 ve üzeri	8	90.7500	8.76275
	Toplam	600	89.5633	14.89079

Tablo 46’da görüldüğü gibi, katılımcıların çocuk sayısına göre problem çözme becerisi puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 47’de verilmiştir. Her iki grupta da 4 ve üzeri çocuk sahibi olan katılımcıların sayıları az olduğu için varyans analizinde bu grup değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Tablo 47

Çocuk Sayısına Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	4539.180 ^a	7	648.454	2.965	.005
Sabit	2942950.802	1	2942950.802	1.346E4	.000
ülke	3321.672	1	3321.672	15.187	.000
çocuksayısı	81.682	3	27.227	.124	.946
ülke * çocuksayısı	1526.796	3	508.932	2.327	.074
Hata	127731.495	584	218.718		
Toplam	4879352.000	592			
Düzeltilmiş Toplam	132270.676	591			

a. $R^2 = .034$ (Düzeltilmiş $R^2 = .023$)

Tablo 47’de yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, katılımcıların problem çözme becerisi puanlarının çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p>.05$) görülmektedir.

4.3.7. Çalışma Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi

Türkiyeve İran’daki evli bireylerin çalışma durumlarına göre problem çözme becerisi puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları aşağıda yer alan Tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 48

Çalışma Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ulke	Çalışma durumu	n	$\bar{X}$	s
Iran - Tebriz	Çalışıyorum	193	90.1192	16.29517
	Çalışmıyorum	80	95.9125	17.04290
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	27	91.6667	13.84530
	Toplam	300	91.8033	16.43996
Türkiye - Ankara	Çalışıyorum	206	88.0922	13.09315
	Çalışmıyorum	64	85.5469	11.64410
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	30	85.8333	13.02804
	Toplam	300	87.3233	12.80124
Toplam	Çalışıyorum	399	89.0727	14.74532
	Çalışmıyorum	144	91.3056	15.71346
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	57	88.5965	13.62097
	Toplam	600	89.5633	14.89079

Tablo 48’de görüldüğü gibi, katılımcıların çalışma durumlarına göre problem çözme becerisi puanlarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49

Çalışma Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	5299.673 ^a	5	1059.935	4.937	.000
Sabit	2658707.797	1	2658707.797	12384.516	.000
ülke	3060.720	1	3060.720	14.257	.000
çalışmadurumu	307.962	2	153.981	.717	.489
ülke * çalışmadurumu	1855.602	2	927.801	4.322	.014
Hata	127519.920	594	214.680		
Toplam	4945774.000	600			
Düzeltilmiş Toplam	132819.593	599			

a. $R^2 = .040$ (Düzeltilmiş $R^2 = .032$)

Tablo 49’da yer alan çift yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, problem çözme becerisi puanlarının hem ülkelere göre hem de çalışma durumuna göre farklılaştığı ($p < .05$) görülmektedir. Buna göre, Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin problem çözme becerileri çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 50’de de farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek için yapılan Tukey Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 50

Çalışma Durumuna Göre Problem Çözme Becerisi Puanlarındaki Farklılığa İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Problem Çözme Puan Tukey HSD						
(I) Çalışma durumu	(J) Çalışma durumu	Ortalama Fark (I-J)	Std. hata	Sig. (p)	95% Güven aralığı	
					Alt değer	Üst değer
Çalışıyorum	Çalışmıyorum	-2.2329	1.42439	.041	-5.5796	1.1139
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	.4762	2.07470	.971	-4.3985	5.3509
Çalışmıyorum	Çalışıyorum	2.2329	1.42439	.041	-1.1139	5.5796
	Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	2.7091	2.29285	.465	-2.6782	8.0963
Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum	Çalışıyorum	-.4762	2.07470	.971	-5.3509	4.3985
	Çalışmıyorum	-2.7091	2.29285	.465	-8.0963	2.6782

Ortalama kare (hata) = 214.680.

*. Ortalama fark .05 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Tablo 50’deki Tukey testi sonuçlarına göre, problem çözme puanlarının, herhangi bir işte çalışan katılımcılar ile çalışmayanlar arasında farklılaştığı görülmektedir.

Çalışankatılımcıların problem çözme becerisi algıları, çalışmayan katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur.

4.4. Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki İlişki

Tablo 51

Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki Korelasyon / Türkiye

		Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	Evlilik Uyumu Ölçeği	Problem Çözme Becerisi
Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	Pearson Korelasyon	1		
	Sig.			
	N	300		
Evlilik Uyumu Ölçeği	Pearson Korelasyon	.109	1	
	Sig.	.060		
	N	300	300	
Problem Çözme Becerisi	Pearson Korelasyon	.057	.034	1
	Sig.	.327	.563	
	N	300	300	300

Tablo 51’deki korelasyon sonuçlarına göre, Türkiye’de araştırmaya dahil olan evli bireylerin evlilik uyumu, problem çözme becerileri ve denetim odağı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 52

Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki Korelasyon / İran

		Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	Evlilik Uyumu Ölçeği	Problem Çözme Becerisi
Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	Pearson Korelasyon	1		
	Sig.			
	N	300		
Evlilik Uyumu Ölçeği	Pearson Korelasyon	.027	1	
	Sig.	.643		
	N	300	300	
Problem Çözme Becerisi	Pearson Korelasyon	.156**	-.254**	1
	Sig.	.007	.000	
	N	300	300	300

**, Korelasyon 0.01 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Tablo 52’deki korelasyon sonuçlarına göre, İran’da araştırmaya dahil olan evli bireylerin problem çözme becerisi ile denetim odağı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki ($p<.05$) bulunmamaktadır. Yine problem çözme becerisi ile evlilik uyumu

arasında da istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu ($p<.05$)görülmektedir.

Tablo 53

Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki Korelasyon / Türkiye-İran Toplam

		Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	Evlilik Uyumu Ölçeği	Problem Çözme Becerisi
Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği	Pearson Korelasyon	1		
	Sig.			
	N	600		
Evlilik Uyumu Ölçeği	Pearson Korelasyon	.040	1	
	Sig.	.331		
	N	600	600	
Problem Çözme Becerisi	Pearson Korelasyon	.006	-.117**	1
	Sig.	.878	.004	
	N	600	600	600

** . Korelasyon 0.01 seviyesinde istatistiksel anlamlıdır.

Tablo 53'deki korelasyon sonuçlarına göre, Türkiye ve İran'daki toplam katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanlara göre, problem çözme becerileri ile evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki ($p< .05$) bulunmaktadır.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumları, denetim odakları ve problem çözme becerileri çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılarak incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Evlilik Uyumunun Demografik Faktörlere Göre İncelenmesine Dayalı Olarak Elde Edilen Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırmanın bu konudaki bulguları incelendiğinde, İranlı katılımcıların evlilik uyumu puanlarının Türkiyeli katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani İranlı evli bireyler, Türkiyeli evli bireylere göre evlilik uyumu konusunda kendilerini daha uyumlu olarak algılamaktadırlar. Literatürde bu bulguyu destekleyen veya desteklemeyen bir bulguya rastlanmamıştır. Bu bulgunun yorumunda daha ayrıntılı sonuçlar ortaya koyabilecek ek araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmanın bu konudaki bulgusu kültürel ve geleneksel özelliklerle açıklanabilir. Genel olarak ve özellikle İranlı evli kadınların çoğunlukla evlilikte uyum sağlamayı kendilerine bir görev olarak algıladıkları söylenebilir. Ayrıca araştırmanın diğer bir bulgusunda ortaya konduğu gibi, İranlı evli bireylerin Türkiyeli evli bireylere göre kendilerini daha çok iç kontrollü olarak algılamaları da bu konudaki bulguyu destekler niteliktedir. Denetim odağı yönünden iç kontrollülüğün yüksekliği evlilik uyumuna olumlu katkı sağlıyor olabilir.

Bu araştırmadan bu konuda elde edilen diğer bulgulara göre ise, katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, evlilik süresi ve çocuk sayısına göre evlilik uyumu puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum ve çalışma durumuna göre evlilik uyumu puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Eğitim durumu bakımından yüksek

lisans mezunu olanların lise ve üniversite mezunu olanlara göre evlilik uyumu puanları daha yüksek bulunmuştur. Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan katılımcıların düşük ve orta olanlara göre evlilik uyumu puanları daha yüksek bulunmuştur. Çalışan katılımcıların evlilik uyumu puanları çalışmayan katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur

Araştırma sonuçları incelendiğinde, elde edilen bulguların literatürdeki bulgularla benzerlik ve farklılıklargösterdiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Tutarel-Kışlak ve Çabukça'nın (2002) araştırmasında demografik unsurlar ile evlilik uyum düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. 150 evli bireyin yer aldığı çalışmada incelenen unsurlar, empatik eğilim seviyesi, yaş, cinsiyet, ev işi sorumlulukları, evliliğin kaçınıcı senesinde olunduğu, çocuk sayısı, meslek ve öğrenim düzeyidir. Bu çalışma, empatinin evlilik uyumunu anlamlı bir düzeyde kolaylaştırdığını; diğer demografik unsurların ise evlilik uyumunu kolaylaştırmadığını göstermiştir.

Aktürk (2006) farklı değişkenler ve cinsiyete göre evlilik uyumunu karşılaştırdığı çalışmasında, erkeklerin evlilik uyumu puanlarının ortalamalarının kadınlarınkinden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada ise katılımcıların evlilik uyumu puanlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

Yalçın (2014) da eşlerin sosyo-demografik niteliklerinin evlilik uyumunu belirleyen önemli ölçütlerden biri olduğunu belirtmektedir. Birçok çalışmaya göre de yaş, kazanç ve eğitim düzeyleri evlilikten duyulan doyumunu etkilemektedir (Çelik, 2006). Bu araştırma sonuçları da göstermiştir ki, sosyo ekonomik durum, eğitim durumu ve çalışma durumu evlilik uyumunu etkileyen önemli faktörlerdir. Bunların yanı sıra evlilik uyumu ile eşlerin karşılıklı davranışları arasındaki ilişkileri baz alınarak, örneğin evlilik uyumu ile yakınlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu (Goodman, 1999), evdeki iş bölümü konusunda adalet anlayışına sahip kadınların evlilik uyumunun daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Hasta, 1996). Yıldırım (1993) da benzer sonuçlar elde ederek sosyo-ekonomik düzeyin kişilerin evlilik uyumlarını önemli ölçüde belirlediğini; sosyo-ekonomik düzey arttıkça kişilerin de daha fazla evlilik uyumu gösterdiğini; üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadın ve erkeklerin alt sosyo-ekonomik düzeydekilere göre, alt sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara göre ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların üst sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklere göre daha fazla evlilik uyumu gösterdiğini ortaya koymuştur. Şener ve Terzioğlu'nun (2008) araştırmalarının sonuçlarına göre de hem erkek hemde kadınlarda ekonomik gelir seviyeleri arttıkça evlilik uyumu puanlarının da arttığı

belirlenmiştir. Bu bulgular araştırmanın bu konudaki bulgusunu destekler niteliktedir. Buradan hareketle sosyo-ekonomik durumun evlilik uyumunu etkileyen bir değişken olduğu söylenebilir. Eşlerin sosyo-ekonomik durumunun yüksek olması, ailede ekonomik sıkıntıları, gerginlik ve çatışma oranını azaltabilir. Bu da evlikte doyumu ve huzurunu arttırabilir.

Bu araştırmanın bulgularına göre evlilik uyumunda etkili olan bir diğer faktör çalışma durumudur. Bireyin çalışmaması yada düzensiz çalışması hem duygusal hem de ekonomik yönden çiftleri ve ilişkilerini olumsuz olarak etkileyebilir ve aile ortamını her türlü çatışma ve gerginliğe sürükleyebilir. Fışiloğlu'nun (1992) yüksek lisans düzeyinde eğitimine devam eden evli öğrencilerle yaptığı bir çalışmada tam zamanlı öğrencilerin yarı zamanlı öğrencilere göre daha fazla uyum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Çalışmak ve çalışmadan elde edilecek maddi ve psikolojik doyum evlilik ilişkilerine pozitif katkı sağlayarak evlilik uyumunu olumlu olarak etkileyebilir.

5.2. Denetim Odağının Demografik Faktörlere Göre İncelenmesine Dayalı Olarak Elde Edilen Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırmanın bu konudaki bulguları incelendiğinde, Türkiyeli katılımcıların denetim odağı puanlarının İranlı katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Türkiyeli evli bireyler, İranlı evli bireylere göre kendilerini daha dışsal denetimli olarak algılamaktadırlar.

Denetim odağı, davranışların sonuçlarının neden ya da kimden etkilendiği ile ilgili inançları barındırmaktadır. Davranışların sonuçlarına dair kontrolün kendi elinde olduğu inancı içsel denetim odağı; kontrolün kendisi dışında başka güçlerce belirlendiği ise dışsal denetim odağı olarak belirlenmiştir. İçsel denetim odağına sahip kişiler davranışlarının sonuçlarının kendi yetenek ve çabalarından kaynaklandığına; şans, kader ya da başka etkenlerden etkilendiğine inanırlar. Dışsal denetim odaklılar ise kontrolün ellerinde olmadığına ve sonuçların başka güçlerce yönetildiğine inanırlar (Martin ve ark., 2005). Bu görüşe ve araştırmanın bu konudaki bulgusuna dayalı olarak Türkiyeli evli bireylerin İranlı evli bireylere göre yaşamlarındaki olaylara ilişkin kontrolün kendilerinden ziyade başkalarına dayalı olduğuna inanma eğiliminde oldukları söylenebilir. Buradan İranlı katılımcıların, Türkiyeli katılımcılara göre davranışlarının sonuçları konusunda kendi yetenek ve çabalarına daha çok önem verme eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu çalışmada, İranlı katılımcıların Türkiyeli katılımcılara göre evlilik uyumu konusunda kendilerini daha iyi algılamaları yönünde elde edilen bulguyla denetim odağı konusunda elde edilen bulgu

arasında paralellik olduğu söylenebilir. İçsel denetimin yüksekliğinin evlilik ilişkilerine olumlu yansımalarının olma olasılığı, evli bireylerin evlilik uyumunu artırıcı bir etki yaratabilir. Bu konuda daha belirgin sonuçlar elde edebilmek için Türkiyeli ve İranlı evli bireyleriveya Batı toplumundan evli bireylerle karşılaştırmaya yönelik başka araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Bu araştırmadan bu konuda elde edilen diğer bulgulara göre ise, katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, evlilik süresi, çocuk sayısı ve çalışma durumuna göre denetim odağı puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, eğitim durumu ve sosyo-ekonomik durumlarına göre denetim odağı puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Doktora eğitim düzeyine sahip katılımcıların denetim odağı puanları, diğer eğitim düzeylerindeki katılımcılardan daha düşük bulunmuştur. Yani doktora düzeyinde eğitime sahip katılımcılar, diğer eğitim düzeyindekilere göre kendilerini daha içsel denetimli olarak algılama eğilimindedirler. Diğer yandan sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan katılımcıların denetim odağı puanları, sosyo-ekonomik düzeyi orta olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Yani sosyo-ekonomik düzeyi orta olan katılımcılar kendilerini daha içsel denetimli algılama eğilimindedirler.

Evli öğretmenlerin evlilik uyumları ile denetim odağı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Çelik (2006), çalışması sonucunda bağlanma stiline göre evlilik uyumunun anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Yine Morrow'un (1985) yapmış olduğu iki çalışma neticesinde içselliliğin/dışsallılığın, aktiflik/pasiflik boyutları ile birlikte tepki eğilimlerini etkileyebileceği, aynı zamanda hayatlarındaki olaylar üzerinde daha yüksek bir kontrol duygusuna sahip kişilerin sorun halinde aktif şekilde davranmaya yönelik daha büyük eğilimler gösterdikleri saptanmıştır. Daha kapsamlı bir ifadeyle Morrow'a (1985) göre içsel denetim odağına sahip bireyler aktif şekilde tepki verme eğilimi gösterirken, dışsal denetim odağına sahip kişilerin ise doyumsuzluk halinde daha pasif tepkiler verme eğiliminde oldukları gözlenmektedir.

Benzer şekilde Miller vd.'nin (1986) çalışmasında, içsel denetim odağına sahip eşlerin evlilik hayatında doyum açısından dışsal denetim odağı olan eşlere göre daha aktif çaba gösterdikleri ve problem çözme davranışı sergiledikleri saptanmıştır. Bu araştırmayla ayrıca içsel denetim odağına sahip bireylerin, iletişim kurma ve istedikleri amaçlara ulaşma noktasında daha etkili oldukları da bulunmuştur. İçsel kontrole sahip olan bireyler değişime daha açıktırlar ve hâlihazırdaki olumsuz şartları değiştirmeyi daha çok isterler (Dağ, 1991).

Eşler arasında yaşanan sorunların sıklığı ve yoğunluğu evlilik doyumu üzerinde bir etki yaratacağından, eşlerin sorunlarının üstesinden gelmede tercih ettikleri yöntemlerin önemli etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. İç denetim odaklı ya da dış denetim odaklı olmak önemli bir kişilik özelliği olmaktadır. Değişim gücünü kendinde gören iç denetim odaklı bireyler, var olan sıkıntılı durumu ortadan kaldırmak için çabaladığı ve sorumluluğu tek başına eşine ya da başka etkenlere bağlı göstermek yerine çözüm bulma arayışına girdikleri zaman busürecin evlilik ilişkisine olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dış denetime sahip bireylerin ise sorunun kaynağı olarak kendiyle ilgili olmadığını düşünmekle beraber eşini suçlayıcı davranışlara yöneltmeye nedenolabilir. Bu durum evlilik uyumunu ve aile ortamını olumsuz yönde etkileyebilir.

Doherty (1981) yaptığı çalışmada, iç denetimine sahip olan çiftlerin daha başarı odaklı, ilişkide daha aktif ve atılgan yapıya sahip olduğunu; evlilikte yaşadıkları problemlerin çözümünde daha üretken, daha görev yönelimli yöntemlerden yararlandıklarını ifade etmiştir. Dış denetimi yüksek olan bireylerin ise evlilik içinde yaşadıkları problemlerde daha pasif ya da saldırgan bir tutumla sorun çözmeye yöneliklerini belirtmiştir. Bu durumun içten denetimli olan bireylerin yaşadıkları doyumsuzlukların sebebinin ya da yaşanan sıkıntıların kaynağını kendi davranışlarının sonuçlarına bağlıyor olmalarından ve bundan ötürü çözüm arayışına girmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde bu yaklaşımı destekleyen araştırmalar bulmak mümkündür. İçsel kontrolü yüksek olan bireylerin değişime daha açık (Dönmez, 1999), sorun çözmede kendilerini daha yetkin bulan (Bağlum, 2000), kaygı düzeyleri normal seviyede (Balkuvvar, 1998) ve var olan olumsuz koşulları değiştirmeye daha istekli ve hevesli (Dağ, 1991) bireyler oldukları görülmektedir. Büyüksahin'in (2005) yapmış olduğu bir çalışmada ise, içsel denetim ve ilişki doyumu arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evlilikte doyumsuzluğun nedenlerini dışsal nedenlere yüklemek yerine içsel denetimli olmanın bir özelliği olarak kendi davranışlarının sorumluluğunu alarak davranışlarını gözden geçirme eğiliminde olmak, ilişkideki doyumsuzlukların aşılması için alternatif çözümler üretme olasılığını artıracaktır. Nitekim çözüm arayışı içinde olmak bile ilişkiyi sürdürme isteğinin yapıcı bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

5.3. Problem Çözme Becerisinin Demografik Faktörlere Göre İncelenmesine Dayalı Olarak Elde Edilen Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırmanın bu konudaki bulguları incelendiğinde, Türkiyeli katılımcıların problem çözme becerisi algılarının İranlı katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani Türkiyeli evli bireyler, İranlı evli bireylere göre problem çözme becerisi bakımından kendilerini daha iyi algılamaktadırlar.

Evlilik uyumu sadece eşlerin karşılıklı duygu ve düşüncelerinden değil, aynı zamanda problem çözme becerilerine sahip olup, kriz anında bu sorunu nasıl çözebilecekleri ve sorunlara getirdiği öneriler, evlilik uyumunda ve ilişkiden aldığı doyum üzerinde önemli etkiye sahiptir. Evlilik boyunca yaşanan sorunların çözümlenememesi, zaman içerisinde evliliklerin yıpranmasına, boşanma oranlarının artmasına ve ilişkilerin bozulmasına da yol açmaktadır. Evlilikle ilgili yetersiz problem çözme algısına sahip olmak evlilikte yaşanan sorunların kaynağı olarak görülebilir. Sorunların nedenleri ne olursa olsun eşler sorunları çözebilme algısına sahip ise ve etkin problem çözme becerilerine sahip ise evliliklerin bu sorunlardan olumsuz yönde etkilenmeyeceğini söylemek mümkündür. Yaşanabilecek olan her türlü soruna yönelik ve etkili çözümler bulunduğu zaman, evlilikteki uyum seviyesi daha da artarak evlilik kurumu da güçlenmiş olacaktır. Yeni oluşacak sorunlara karşı bireyler daha dayanıklı, bilgi ve beceri açısından daha çok deneyim kazanmış ve sorun çözme sürecinde birbirlerini daha iyi tanıyabilme fırsatına sahip olacaktır. Mitchel, Cronkite, Moos (1983), yaşanan evlilik problem örnekleriyle bireylerin çözüm yollarını araştırdığı bir çalışmada, sorunlu ve mutlu çiftlerin problem çözme davranışı açısından birbirlerinden farklı olduklarını, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre olumsuzluk üzerine odaklanma davranışının daha yüksek olduğunu gözlemlemişlerdir. Bu görüşlerden ve araştırmanın bu konudaki bulgusundan hareketle Türkiyeli evli bireylerin İranlı evli bireylere göre sorunlara yaklaşım tarzı ve çözümler üretebilme konusunda kendilerini daha iyi algıladıkları söylenebilir. Ancak literatürde bu bulguyu doğrular nitelikte bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Bu konuda daha belirgin sonuçlara ulaşabilmek ve kültürlerarası karşılaştırmalar yapabilmek için ek araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Bu araştırmadan bu konuda elde edilen diğer bulgulara göre ise, katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, sosyo-ekonomik durumu, evlilik süresi ve çocuk sayısına göre problem çözme becerisi puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, eğitim durumu ve çalışma durumlarına göre problem çözme puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Doktora

eğitim düzeyine sahip katılımcıların problem çözme becerisi algılarının, diğer eğitim düzeylerindeki katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Gültekin'in (2006) yaptığı bir araştırmada bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe problem çözme becerilerinin de yükseldiği bulunmuştur. Aynı araştırmada cinsiyete göre problem çözme becerisinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Demirtaş ve Dönmez'in (2008) araştırmasında da cinsiyete ve çocuk sayısına göre problem çözme becerisinde anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya konmuştur. Adı geçen araştırmaların bulgularıyla bu araştırmanın bu konudaki bulguları arasında paralellik görülmektedir. Bilici (2009) tarafından yapılan bir araştırmada ise ailelerde çocuk sayısı arttıkça problem çözme becerisinin düştüğü sonucuna varılmıştır. Bu bulgu, araştırmanın bu konudaki bulgusunu desteklememektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre çalışan katılımcıların çalışmayan katılımcılara göre problem çözme becerisi algılarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Literatürde bu bulguyu doğrulayan başka araştırma bulgusuna rastlanmamakla birlikte, çalışan bireylerin iş yaşamında karşılaştıkları zorluklar ve sorunlarla başetmek zorunda kalmalarının onların problem çözme becerilerini zamanla arttırdığı söylenebilir.

5.4. Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisi Arasındaki İlişkilerle İlgili Bulguların Tartışılması ve Yorumlanması

Araştırmanın bu konudaki bulgularına göre Türkiye'deki katılımcıların evlilik uyumu, problem çözme becerileri ve denetim odağı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmazken, İran'daki katılımcıların problem çözme becerisi ile denetim odağı ve evlilik uyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Türkiye ve İran'daki toplam katılımcıların birlikte değerlendirilmesi sonucunda ise problem çözme becerisi ile evlilik uyumu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Yani katılımcıların problem çözme becerisi algısı arttıkça evlilik uyumu düzeyi de artmaktadır. Literatürde bu bulguyu destekleyen araştırma bulgularına rastlanmaktadır. Örneğin Akgün ve Polat Uluocak'ın (2010) çalışmalarında, evli çiftlerin problem çözme becerileri yükseldikçe evlilikte uyum da yükselmektedir. Güven'in (2005) araştırmasının sonuçlarına göre problem çözme becerisi evlilik uyumunu etkileyen en önemli faktör olarak belirlenmiştir. Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2013) yaptıkları araştırmada, evlilik uyumu ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Salami vd.'nin (2014) İran'da evli öğretmenler üzerinde yaptıkları

araştırmanın bulgularına göre, aile dayanışması, karar verme ve başa çıkma becerilerinin yanında problem çözme becerisi de evlilik uyumunu yordamaktadır. Gerek bu araştırmanın bu konudaki bulgusu gerekse literatürdeki bazı araştırma bulguları, problem çözme becerileri konusunda avantajlı olan evli bireylerin evlilik uyumlarının da yüksek olduğu yönünde sonuçlar ortaya koymaktadır. Beklentiler doğrultusunda olan bu bulgular, evli bireylerin problem çözme becerileri geliştirildiğinde, bunun onların evlilik uyumlarına katkı sağlayabileceği yönünde ipuçları da vermektedir. Bu nedenle aile ve evlilik danışmanlığı alanındaki çalışmalarda gerek evlilik öncesi gerekse evlilikte bireylerin problem çözme becerilerinin geliştirilmesine destek olunması, onların evlilik sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümüne katkı sağlayacak ve evliliğe uyumlarını kolaylaştıracaktır.

Bu çalışmada Türkiyeli evli bireylerin problem çözme becerileri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasına karşın İranlı evli bireylerin problem çözme becerileriyle evlilik uyumları arasındaki ilişkinin anlamlı olması ayrıca incelenmesi gereken bir durumdur. Türkiyeli evli bireylerin problem çözme becerileriyle evlilik uyumları arasındaki ilişkinin anlamlı olmaması beklentilere ters bir bulgudur. Bu bulguyu ve bu konudaki kültürler arası farklılığı daha iyi açıklayabilmek için ek araştırmalara ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Literatürde problem çözme becerisiyle evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalar yanında problem çözme becerisi ile evlilik doyumu ilişkisini inceleyen çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin McNulty ve Russel'in (2010) yeni evli çiftler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada; pozitif problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu arttırdığı, negatif becerilerin ise evlilik doyumunu azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Yeni evli çiftler üzerinde yapılan bir başka çalışmada ise (Sullivan, Pasch ve Johnson, 2010) problem çözme becerileri ile evlilik doyumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Keicolt Glaser vd. (2003) negatif problem çözme becerilerinin evlilikteki doyumsuzluğu arttırdığı buna karşılık pozitif becerilerin ise doyumsuzluğu azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgular, problem çözme becerilerinin evlilikte çiftlerin uyum sağlamalarına katkı sağladığı gibi evlilikten aldıkları doyumu da olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmada Türkiyeli ve İranlı evli bireylerin evlilik uyumları, denetim odakları ve problem çözme becerileri çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılarak incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- İranlı evli bireyler, Türkiyeli evli bireylere göre evlilik uyumu konusunda kendilerini daha uyumlu olarak algılamaktadırlar.
- Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, evlilik süresi ve çocuk sayısına göre evlilik uyumu puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum ve çalışma durumuna göre evlilik uyumu puanlarında anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Eğitim durumu bakımından yüksek lisans mezunu olanların lise ve üniversite mezunu olanlara göre evlilik uyumu puanları daha yüksek bulunmuştur. Sosyo-ekonomik durumu yüksek olan katılımcıların düşük ve orta olanlara göre evlilik uyumu puanları daha yüksek bulunmuştur. Çalışan katılımcıların evlilik uyumu puanlarının çalışmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Türkiyeli evli bireylerin denetim odağı puanlarının İranlı katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, İranlı evli bireylerin, Türkiyelievli bireylere göre kendilerini daha içsel denetimli olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır.
- Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, evlilik süresi, çocuk sayısı ve çalışma durumuna göre denetim odağı puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, eğitim durumu ve sosyo-ekonomik durumlarına göre denetim odağı puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Doktora eğitim düzeyine sahip katılımcıların denetim odağı puanları,

diğer eğitim düzeylerindeki katılımcılardan daha düşük bulunmuştur. Yani doktora eğitim düzeyine sahip katılımcılar, diğer eğitim düzeyindekilere göre kendilerini daha içsel denetimli olarak algılamaktadırlar.

- Problem çözme becerisi bakımından Türkiyeli evli bireylerin, İranlı evli bireylere göre kendilerini daha iyi algıladıkları sonucuna varılmıştır.
- Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, sosyo-ekonomik durumu, evlilik süresi ve çocuk sayısına göre problem çözme becerisi puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, eğitim durumu ve çalışma durumlarına göre problem çözme puanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Doktora eğitim düzeyine sahip katılımcıların problem çözme becerisi algılarının, diğer eğitim düzeylerindeki katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışan katılımcıların çalışmayan katılımcılara göre problem çözme becerisi algıları daha yüksek bulunmuştur.
- Türkiye'deki katılımcıların evlilik uyumu, problem çözme becerileri ve denetim odağı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmazken, İran'daki katılımcıların problem çözme becerisi ile denetim odağı ve evlilik uyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Türkiye ve İran'daki toplam katılımcıların problem çözme becerileri ile evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

6.2. Öneriler

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Katılımcıların evlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme puanlarında ülke değişkenine göre farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre evli bireylerle ilgili çalışmalarda Türkiye'de evli bireylerin evlilik uyumlarını ve içsel denetimini geliştirici çalışmalara öncelik verilirken, İranlı evli bireylerin problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalara öncelik verilebilir.
- Araştırmada evlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme becerisi üzerinde katılımcılarının eğitim durumlarının etkili bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle her iki ülkede de bireylerin eğitim durumlarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarının evlilik uyumu ve denetim odağı üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer yandan çalışan evli bireylerin

çalışmayanlara göre hem evlilik uyumları hem de problem çözme becerisi algıları daha yüksek bulunmuştur. Ekonomik olarak sıkıntılı olan ailelerin evlilik süreçleri de iyi gitmeyebilmektedir. Bu konuda sıkıntıları bulunan bireyler evliliklerinde sorun yaşayabilmekte ve ayrılıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu konudan hareketle hem Türkiye’de hem de İran’da hükümetlerin evli bireylerin sosyo-ekonomik durumunu iyileştirmek adına çalışmalarda bulunması önerilebilir. Aynı zamanda evli bireyler için istihdam artırıcı politikalarda bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu anlamda hükümetler hem ailelere hem de bireylere sosyal yardımlarda bulunarak onların yaşam düzeylerini iyileştirebilir ve böylelikle evlilik uyumlarını da artırabilir.

- Evli bireylere yönelik psikolojik danışma, psikoeğitim ve rehberlik uygulamalarında evlilik uyumu, denetim odağı ve problem çözme becerisini geliştirme çalışmalarına yer verilmesi onların evlilik ilişkilerine olumlu katkılar sağlayacaktır.
- Evlilik ilişkilerinde sorun yaşayan bireylerin psikolojik yardım almaları konusunda bilinçlerilmelerinde yarar vardır. Bu konuda özel danışma merkezlerinden yararlanma konusunda maddi durumu uygun olmayan bireyler için destekleyici ve kolaylaştırıcı önlemler alınabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma nicel bir yapıda planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Benzer bir çalışma nitel araştırma modelinde tasarlanarak evli bireylerin evlilik ilişkilerini ve uyumlarını etkileyen faktörler ayrıntılı olarak incelenebilir.
- Bu araştırmada Türkiye ve İran örneklemleri alınarak bir karşılaştırma yapılmıştır. Türkiye ve İranlı evli bireyleri Avrupa ülkelerinden alınacak örneklerle de karşılaştırmaya yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Evli bireylerin evlilik uyumları, denetim odağı ve problem çözme becerilerini geliştirici psikoeğitim programlarının etkisini belirlemeye yönelik uygulamalı çalışmalar da yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abaan, S., & Altıntoprak, A. (2005). Hemşirelerde problem çözme becerileri: öz değerlendirme sonuçlarının analizi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 62-76.
- Addis, I., & Bemard, M. E. (2002). Marital adjustment and irrational beliefs. *Journal of Rational Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 20, 3-13.
- Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması*. Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Akbolat, M., Işık, O., & Uğurluoğlu, Ö. (2011). Sağlık çalışanlarının kontrol odağı, iş doyumunu, rol belirsizliği ve rol çatışmasının karşılaştırılması. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(2), 23-48.
- Akça Koca, D. (2013). *Bir aile eğitim programının evli annelerin evlilik doyumunu, evlilikte sorun çözme becerisi ve psikolojik iyi oluşuna etkisi*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Akgün, R., & Polat Uluocak, G. (2010). Evlilikte etkili iletişim ve problem çözme: bir toplum merkezindeki kadınlarla gerçekleştirilen grup çalışması. *Aile ve Toplum*, 6(23), 9-22
- Aktürk, B. E. (2006). Marital satisfaction in turkish remarried families: comparison among marital status, effect of stepchildren, and contributing factors. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Alipour, F., Gorbani, R. ve Farahani, M. (2008). Yaşam şekli değişimi için yapılan eğitimlerin kadın erkek ilişkileri üzerinde etkisinin belirlenmesi, *Psikolojik Dergi*, 4, 3-57.
- Altun, M. (2000). *İlköğretimde problem çözme öğretimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Amato, P. R. (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *Future Child*, 15, 75-96.
- Artzaba-Poria, N., & Pike, A. (2005). Why the ethnic minority(Indian) children living in Britain display more internalizing problems than their English Peers? The role of social support and parental style as mediators. *International Journal of Behavioral Development*, 29(6), 532-540.
- Aslan, K. (1996). *Ailenin sosyo-ekonomik durumunun çocuğun okul başarısına etkisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Aşkın, M. (1981). *Bazı kişilik değişkenlerinin kültürlerarası sosyal psikolojik açıdan incelenmesi*. Doçentlik Tezi, Erzurum
- Aytar, A. G., & Çetin, N. C. (2012). İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 473-488.
- Bağlum, K. (2000). Eğitim yöneticilerinde sorun çözme ve denetim odağı ilişkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bandura, A. (1979) *Social learning theory*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory: an agentic perspective. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 21-41.
- Basım, N. H., & Şeşen, H. (2007). Çalışanların kontrol odaklarının örgüt içi girişimcilik tutumları ile ilişkisi: kamu sektöründe bir araştırma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63-3.
- Batool, S.S., & Khalid, R. (2012). Emotional intelligence: a predictor of marital quality in Pakistani couples. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 27(1), 65-88.

- Baumgardner, A. H., Heppner, P. P., & Arkin, R. M. (1986). Role of causal attribution in personal problem solving. *Journal of Behavioral Change Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210
- Bayraktaroğlu, H., & Çakıcı, E. (2013). Factors related with marital adjustment. *Eğitim Arastirmalari-Eurasian Journal of Educational Research*, 53/A, 297-312.
- Baytekin, Ç. (2001). *Ne, niçin, neden öğretiyoruz ve öğreniyoruz?* Ankara: Anı.
- Bazl, M. (2004). Tahranın Kuzey ve Güney Bölgesindeki Liseli Kız ve Erkek Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileriyle Uyum Düzeyinin İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek lisans Tezi. Az Zahra Üniversitesi
- Belanger, C., Sabourin, S., & El-Baalbaki, G. (2012). Behavioral correlates of coping strategies in close relationships. *Europe's Journal of Psychology*, 8(3), 449-460.
- Bezci, Ş. (2010). *Taekwondo antrenörlerinin stresle başa çıkma ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bilen, M. (1983). *Ailede, kurumlarda ve toplumda sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Teknik.
- Bilen, M. (2004). *Sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Anı.
- Bilen, M. (2006). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Anı.
- Bilici, Z. (2009). *Çocuk sahibi olan ve olmayan ailelerin problem çözme becerilerinin ve yaşam deneyimlerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun.
- Bilir, D., & Dabanlı, D. (1990). Ergenlik çağındakinin sosyal gelişimine aile tutumlarının etkisinin araştırılması. B. Dikeçligil, A. Çiğdem (Ed.), *Aile Yazıları III. Birey, Kişilik ve Toplum* içinde. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Devran Matbaası.
- Billings A. (1979). Conflict resolution in distressed and nondistressed married couples. *Journal of Consultant Clinical Psychology*, 47(2):368-76.
- Bingham, A. (2004). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi* (A. F. Oğuzkan, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

- Blum, J. S., & Mehrabian, A. (1999). Personality and temperament correlates of marital satisfaction. *Journal of Personality*, 67(1), 93-125.
- Bodur, N. E., oşar, B., & Erdem, M. (2013). İnfertil çiftlerde evlilik uyumunun demografik ve klinik değişkenlerle ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 38(1), 51-62.
- Botwin, M. D., Buss, D. M., & Shackelford, T. K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality*, 65, 107-136.
- Bouchard, G., Lussier, Y., & Saboudn, S. (1999). Personality and Marital Adjustment: Utility of the five-factor model of personality. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 651-652.
- Bouchard, G., Sabourin, S., Lussier, Y., Wright, J., & Richer, C. (1998). Predictive validity of coping strategies on marital satisfaction: cross-sectional and longitudinal evidence. *Journal of Family Psychology*, 12(1), 112-131.
- Bradbury, T. N., & Fincham, F. D. (1990). Attributions in marriage: review and critique. *Psychological Bulletin*, 107(1), 3-33.
- Bulut, I. (1990). *Parçalanmış aileden gelen çocukların davranış özellikleri hakkında bir araştırma*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (İ. Deniz Erguvan Sarıoğlu, Çev.), İstanbul: Kaknüs.
- Büyükşahin, A. (2005). Çok boyutlu ilişki ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16, 97-105.
- Büyükşahin, A., & Hovardaoğlu, S. (2007). Yatırım modelinin bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22, 69-86.
- Chen, Z., Tanaka, N., Uji, M., Hiramura, H., & Shikai, N. (2007). The role of personalities in the marital adjustment of Japanese couples. *Social Behavior and Personality*, 35(4), 561-572.
- Civan, A. (2011). *Eşlerin duygu dışavurum tarzları ile algılanan evlilik kalitesinin ilişkisi ve duygusal farkındalığın rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Coşkun, Y. (2013). Lise öğrencilerinde öğrenilmiş güçlülük ve kontrol odağı algılama düzeyi ilişkisinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 25(25), 71-85.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İletişim donanımları: “keşke”siz bir yaşam için iletişim* (19. Basım). İstanbul: Remzi.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne-baba çocuk ilişkisi*. Ankara: Nobel.
- Çakır, S. (2006). *Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana-babalarına bağlanma düzeyleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çavuşoğlu, Z. Ş. (2011). *Bağlanma stilleri evlilik uyumu ve aldatma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çınar, O., Hatunoğlu, A., & Hatunoğlu, Y. (2009). Öğretmenlerin problem çözme becerileri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 215-226.
- Çırakoğlu, O. C., & Tezer, E. (2010). Kontrol odağı ve eleştirel düşünmenin üniversite öğrencilerinin ilişki doyumsuzluklarına verdikleri tepkiler üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(26), 29-41.
- Çivitci, N., Çivitci, A., & Fiyakalı, C. (2009). Anne babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerde yalnızlık ve yaşam doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 493-525.
- Çoban, A. E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 39-54.
- D’Zurilla, T., & Goldfried, M. (1971). Problem solving behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology*, 78(1), 107-126.
- Da Kançi, Asgar (1999). *Annelerin kontrol odağının çocuklarının sosyal gelişim ve sosyal uyumu üzerindeki etkisinin ilişkisinin incelenmesi*, Yüksek lisans Tezi, Klinik Psikoloji, Azad University Rudehen.

- Dağ, İ. (1991). Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği'nin (RİDKOÖ) üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Psikoloji Dergisi*, 7(26), 10-16.
- Dağlı, A. (2004). Problem çözme ve karar verme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(7), 41-49.
- Dattilio, F. M., & Bevilacqua, L. J. (2000). Comperative treatments for realitionsip dysfunction. *Springer Series on Comperative Treatments for Psychological Disorders*, 1-10.
- Davidson, B. (1984). A test of equity theory for marital adjustment. *Social Psychology Quarterly*, 47, 36-42.
- Dehle, C., & Weiss, R. (2002). Associations between anxiety and marital adjustment. *The Journal of Psychology*, 136(3), 328-338.
- Demir, A., & Fisiloglu, H. (1999). Loneliness and marital adjustment of Turkish couples. *Journal of Psychology*, 133, 230-241.
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Demirtaş, H., & Dönmez, B. (2008). Ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin problem çözme becerilerine ilişkin algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(16), 177-198.
- Dewey, J. (1997). *How we think?*. New York: Prometheus.
- Dil, S., & Bulantekin, Ö. (2011). Hemşirelik öğrencilerinde akademik başarı düzeyi ile aile işlevselliği ve kontrol odağı arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 17-24.
- Doğan, M. (2010). İşitme engelli çocuğu olan ve olmayan ana-babaların stres, depresyon ve sürekli kaygı belirtileri yönünden karşılaştırılması. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 2(3), 231-246.
- Doherty, W. J. (1981). Locus of control differences and marital dissatisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 369-377.
- Donma, M., & Donma, O. (2006) *Evlilik problemleri, sosyal ve fiziksel çevre ile çocuk sağlığı etkileşiminde sosyal hizmetlerin önemi*. Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği, Sempozyum Sunum Kitabı, 67-71.

- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem.
- Elias, M. J., & Weissberg, R. P. (2000). Primary prevention: educational approaches to enhance social and emotional learning. *The Journal of School Health*, 70(5), 186-190.
- Erdoğan, S. (2007). *Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Ergün, M. (2004). *Sınıfta motivasyon*. E. Karip (Ed.). *Sınıf Yönetimi* içinde. Ankara: Pegem.
- Ersanlı, E. (2007). *Evlilik ilişkilerinde eşlerin akılcı olmayan inançlarıyla başetmelerinde bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı evlilik ilişkisini geliştirme programının etkisi*. Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Evans, J. R. (1997). Creativity in OR/MS: The creative problem-solving process, *Interfaces*, 27(5), 78-83.
- Fışıloğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerin evlilik uyumu. *Psikoloji Dergisi*, 7(28), 16-22.
- Fışıloğlu, H. (2001). Consanguineous marriage and marital adjustment in Turkey. *The Family Journal*, 9, 215-222.
- Ficthen, C. S. ve Wright, J. (1983) Problemsolving skills happy and distressed couples: Effects of videotape and verbal feedback. *Clinical Psychology*, 39, 340-52.
- Fidanoğlu, O. (2006). *Evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyo-demografik değişkenler açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Bilim Dalı, İstanbul.
- Framo, J. L. (1992). *Family of origin theory: An intergenerational approach*. New York: Brunner/ Mazel.
- Frey, K. S., Hirschstein, M. K., & Guzzo, B. A. (2000). Second step: preventing aggression by promoting social competence. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8(2), 102-112.

- Gençtürk, D. Ç. (2006). *Aile işletmelerinin büyümesi ve büyüme stratejilerine karşı tutumu kocaeli sanayi odası'na bağlı aile işletmelerinde bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Gerson, R. (1995). *The family life cycle: Phases, stages and crises, integrating family therapy*. Washington, DC: American psychological Association.
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (1996). *Family therapy* (4th Ed.). Brooks/cole.
- Goodman, C. (1999). Intimacy and autonomy in long term marriage. *Journal of Gerontological Social Work*. 32, 83-97.
- Gottman, J. M., & Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57, 47-52.
- Gökçe, B. (1996). *Türkiye'nin toplumsal yapısı ve toplumsal kurumlar*. Ankara: Savaş.
- Gökmen, A. (2001). *Evli eslerin birbirlerine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Greif, A. P., & De Bruyne, T. (2000). Conflict management style and marital satisfaction. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 26, 321-334.
- Grych, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: the children's perception of interparental conflict scale. *Child Development*, 63, 558-572.
- Guerro, L. K., La Valley, A. G., & Farinelli, L. (2008). The experience and expression of anger, guilt, and sadness in marriage: An equity theory explanation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(5), 699-724.
- Guinta, C. T., & Compass, B. E. (1993). Coping in marital dyads: patterns and associations with psychological symptoms. *Journal of Marriage and Family*, 55, 1011-1017.
- Güçlü, N. (2003). Lise müdürlerinin problem çözme becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 160.
- Gülaçtı, F. (1999). *Üniversite öğrencilerinin insan doğasına ilişkin tutumları, içten veya dıştan denetimli olma ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum

- Gülerce, A. (1990). Aile terapisinin psikolojiye getirdiği epistemolojik yenilik. *Psikoloji Dergisi*, 7(25), 53-62.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye’de ailelerin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Gültekin, A. (2006). *Psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Gültekin, G., & Baran, G. (2005). 9-14 yaş grubu akut ve kronik hastalığı olan çocukların denetim odağı düzeylerinin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, 40(3), 211-220.
- Günay, O. (2000). *Evlilik uyumu ile kişisel düşünme modelleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gürel, R. (2014). Sosyal pekiştireçlerin ve model davranışlarının, çocukların ahlaki yargılarının şekillenmesindeki etkisi (Bandura örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(28), 101-119.
- Gürsoy, Ç. (2004). *Kayı ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Halford, W. K., & Simons, M. (2005). Couple relationship education in Australia. *Family Process*, 44(2), 147-159.
- Halford, W. K., Kelly, A., & Markman, H. L. (1997). *The concept of a healthy marriage*. Clinical Handbook of Marriage and Couple Intervention.
- Hamilton, G. (1929). *A research in marriage*. New York: Boni.
- Haring, M., Hewitt, P. L., & Flett, G. L. (2003). Perfectionism, coping, and quality of intimate relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 65, 143-159.
- Harrison D.F. & Westhuis DJ. (1989) Rating scales for marital adjustment. *Journal of Social Services Researches*, 13, 86-105.

- Hashmi, H. A., Khurshid, M., & Hassan, I. (2007). Marital adjustment, stress and depression among working and non-working married women. *Internet Journal of Medical Update*, 2(1), 19-26.
- Hasta, D. (1996). Ev işi paylaşımı ve ev işi paylaşımında hakkaniyet algısı ile evlilik doyumu ilişkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Haws, A.W.. & Mallinckrodt, B. (1998) Seperation-individuation from Family of origin and marital adjusment of recently married couples. *The American Journal of Family Therapy* 26,293-396
- Heppner, P. (1978). A review of the problem solving literature and it's relationships to the counseling process. *Journal of Counseling Psychology*, 25, 366 - 375.
- Heppner, P. P., & Peterson, C. H. (1982). The development and implications of a personal-problem solving inventory. *Journal Of Counseling Psychology*, 29, 66-75.
- Heppner, P., & Krauskopf, C. J. (1987). The integration of personal problem solving processes within counseling. *The Counseling Psychologist*, 15, 371 - 447.
- Hisli Şahin, N., Basım, H. N., & Çetin, F. (2009). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20, 153-163.
- Holter, H., Anderheim, L., Bergh, C., & Möller, A. (2006). First IVF treatment - short-term impact on psychological well-being and the marital relationship. *Hum Reprod*, 21, 3295-3502.
- Hünler, O. S. ve Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51).99-108
- Ikeda, M. J., Tilly, W. D., & Stumme L. et al. (1996). Agencywide implementation of problem solving consultation: foundations, current implementation & future directions. *School Psychology Quarterly*, 11(3), 228-243.
- Ingoldsby, B. B., Horlacher, G. T., Schvaneveldt, P. L., & Matthews, M. (2005). Emotional expressiveness and marital adjustment in Ecuador. *Marriage and Family Review*, 38(1), 25-44.

- Işıloğlu, B. (2006). *Anksiyete ve depresyon tanısı ile izlenen evli kadınlarda aile içi şiddetin sosyodemografik faktörler, çift uyumu ve hastalıkla ilişkisi*. Uzmanlık Tezi, T.C Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi, İstanbul.
- İnan, G. (2015). *Ortaokul öğretmenlerinin problem çözme becerileri ve duygusal zeka ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jakubowski, S. F., Milne, E. P., Brunner, H., & Miller, R. B. (2004). A review of empirically supported marital enrichment programs. *Family Relations*, 53, 528-536.
- Jones, E. (1994). The construction of gender in family therapy. In C. Bruck, (Ed.), *Gender, power and relationships*. New York: Routledge.
- Jose, O., & Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction? *Journal of Sex & Marital Therapy*, 33, 73-85.
- Kalaycı, N. (2001). *Sosyal bilgilerde problem çözme ve uygulamalar*. Ankara: Gazi.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kalkan, M., & Ersanlı, E. (2008). Bilişsel-davranışçı yaklaşıma dayalı evlilik ilişkisini geliştirme programının evli bireylerin evlilik uyumuna etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 963-986.
- Kaner, S. (2010). Psychometric properties of revised parental social support scale. *Education and Science*, 35(157), 15-29.
- Karakuş, S. (2003). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeylerinin incelenmesi ve okul başarısına yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaslow, F., & Robinson, A. (1996). Long-term satisfying marriages: Perceptions of contributing factors. *The American Journal of Family Therapy*, 24, 153-171.

- Kastro, R. M. (1998). *Evlilik içi uyum ve depresyon: evlilik ilişkisinin niteliği ve eşlerde semptom oluşumu hakkında bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, Ç. (2016). Kontrol odağı ve örgütsel muhalefet arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 12(46), 81-96.
- Kaya, E. (2005). *Hemşirelerin problem çözme becerilerinin ve etkileyen bazı faktörlerin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Keicolt Glaser, J. K., Bane, C. G., Glaser, R., & Malarkey, W. B. (2003). Love, marriage, and divorce: Newlyweds stres hormones foreshadow relationship change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 176-188.
- Khosfar, G., & İlvari, M., (2014). Dindarlık eğilimi ve evlilik uyumunun ilişkisinin incelenmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 68, 193-194.
- Kılıç, E. (2009). Aile terapileri. *Psikoterapi yöntemleri içinde* (ss. 229-271). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Kışlak, Ş. (1996). *Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kiecolt-Glaser, J. K., & Newton, T. L. (2001). Marriage and health: his and hers. *PsycholBull*, 127, 472-503.
- Kim, M. (2001). *Marital confl ict parent-child interaction and children's social adjustment: an examination of mexican-american families*. Doktora Tezi, University of California, California.
- Kinnunen, U., & Feldt, T. (2004). Economic stress and marital adjustment among couples: Analyses at the dyadic level. *European Journal of Social Psychology*, 34, 519-532.
- Konstantareas, M. M., & Lampropoulou, V. (1995). Stress in Greek mothers with deaf children. *American Annals of the Deaf*, 140, 163-271.
- Korkmaz, İ. (2003). Sosyal öğrenme kuramı. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Gelişim ve öğrenme psikolojisi içinde*. Ankara: Pegem.

- Korkut, F. (2002). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 177-184.
- Koydemir, S., Selişik, Z. E. S., & Tezer, E. (2004). Evlilik uyumu ve mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 65-75.
- Kuzgun, Y. (1992). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: ÖSYM.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı*. Ankara: Nobel.
- Kuzgun, Y. (2005). *PDR’de kullanılan ölçekler*. Ankara: Nobel.
- Küçükçelik, Z. M. (2015). *İlişkiye dair inançlar ve bilişsel çarpıtmaların evlilik uyumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Küçükkaragöz, H. (1998). *İlkokul öğretmenlerinde kontrol odağı ve öğrencilerinin kontrol odağının oluşumuna etkileri*. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçükkaragöz, H., Akay, Y., & Canbulat, T. (2013). Rotter iç-dış kontrol odağı ölçeğinin öğretmen adaylarında geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-12.
- Li, C., Di Guiseppe, R., & Froh, J. (2006). The roles of sex, gender, and coping in adolescent depression. *Adolescence*, 41, 409-415.
- Locke, H. J. (1946). Predicting marital adjustment by comparing a divorced and happily married group. *American Sociological Review*, 12, 187-191.
- Locke, H. J., & Wallace, K. M. (1959). Short marital adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living*, 21, 251-255.
- Maccoby, E. (2002). Parenting effects: issues and controverties. In J. G. Borkowski, L. S. Ramey, & M. Bristol-Power (Ed.), *Parenting and the child’s world: influences on academic, intellectual and social-emotional development* (pp. 35-46). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Malkoç, B. (2001). *The relationship between communication patterns and marital adjustment*. The Degree of Master, Middle East Technical University Social Sciences, Ankara.

- Malone, Y. (2002). Social cognitive theory and choice theory: A compatibility analysis. *International Journal of Reality Therapy*, 22(1), 10-13.
- Martin, R., Thomas, G., Charles, K., Epitropaki, O., & McNamara, R. (2005). The role of leader-member exchanges in mediating the relationship between locus of control and work reactions. *Journal of Occupational and Organisational Psychology*, 78, 141-147.
- Mazaheri M. (2003). The compared Mental Health marriages of couples with marriages ordinary student. (Persian). *Journal of psychology*, 7(1), 89-100.
- McGovern, J. M., & Meyers, S. A. (2002). Relationships between sex-role attitudes, division of household tasks, and marital adjustment. *Contemporary Family Therapy*, 24(4), 601 – 618.
- McNulty, J. K., & Russell, V. M. (2010). When ‘negative’ behaviors are positive: A contextual analysis of the long-term effects of problem-solving behaviors on changes in relationship satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(4), 587-604.
- Mertoğlu, H., & Öztuna, A. (2004). Bireylerin teknoloji kullanımı problem çözme yetenekleri ile ilişkili midir?. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(1), 83-92.
- Miller, M., & Nunn, G. D. (2001). Using group discussion to improve social problem solving and learning. *Education*, 121(3), 470-475.
- Miller, P. C., Lefcourt, H. M., Holmes, J. G., Ware, E. E., & Saleh, W. E. (1986). Marital locus of control and marital problem solving. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 161-169.
- Mitchell, R. E., Cronkite, R. C., & Moos, R. H. (1983). Stress, coping, and depression among married couples. *J Abnorm Psychol*, 92, 433-448.
- Monga, M., Alexandrescu, B., Katz, S. E., Stein, M., & Ganiats, T. (2004). Impact of infertility on quality of life, marital adjustment and sexual function. *Adult Urol.*, 63, 126-30.
- Morgan, C. T. (1999). *Psikolojiye giriş* (H. Arıcı vd., Çev.). Ankara: Meteksan.

- Morrow, G. D. (1985). *The impact of perception of control, problem severity, and commitment on responses to dissatisfaction in romantic involvements*. Master Thesis, University of Kentucky, Lexington.
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who is happy?. *Psychological Science*, 6, 10-19.
- Myrick, R. D. (1993). *Developmental guidance and counseling; A practical approaches* (2nd Ed.). Educational Media Corporation.
- Nathawat, S. S., & Mathur, A. (1992). Marital adjustment and subjective wellbeing in indian- educated housewives and working women. *The Journal of Psychology*, 127(3), 353-358.
- Nazari, A. (2011). *Foundations couple therapy and family therapy*. Tehran.
- Nazlı, S. (2000) *Aile danışması*. Ankara: Nobel.
- Nelson-Jones, R. (1986). *Human relationship skills*. Norwich: Typeset by Paston.
- Nemecek, S., & Olson, K. R. (1999). Five-factor Similarity and marital adjustment. *Social Behavior and Personality*, 27, 309-318.
- Nezhat, K. G., & Rajai, A. (2008). Okul yönetiminin iş stresini, iç ve dış kontrol odağıyla karşılaştırma. *Azad Üniversitesi Bojnord Birimi Eğitim Bülteni*, 16, 3-4.
- Nichols, M. P., & Schwartz, R. (2002). *Family therapy* (5. Baskı). Boston: Allyn and Bacon.
- Nomura, Y., Wickramaratne, P. J., Warner, V., Mufson, L., & Weissman, M. M. (2002). Family discord, parental depression and psychopathology in offspring: ten-year follow-up. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 41, 402-409.
- O'Grady, K. E., & Tucker, N. W. (1990). Effects of physical attractiveness, intelligence, age of marriage and cohabitation on the perception of marital satisfaction. *The Journal of Social Psychology*, 13(2), 473-490.
- Okanlı, A., Tortumluoğlu, G., & Kırpınar, İ. (2003). Gebe kadınların ailelerinden algıladıkları sosyal destek ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4(2), 98-105.
- Olcay-Yasak, Y. (1997). Dimensions of marital relationships as perceived by husbands and wives. *Genetic, Social & General Psychology Monographs*, 123, 211-233.

- Orlich, D. C. (1994). *Teaching strategies: a guide to better instruction*. Lexington, Mass: D. C. Heath, and Company.
- Ozankaya, Ö. (1991). *Toplumbilim*. İstanbul: Cem.
- Öğülmüş, S. (2006). *Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Öngider, N. (2013). Anne baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420- 440.
- Özağı, A. (2007). *Depresyon düzeyi yüksek parçalanmış aile çocuklarıyla yapılan eğitsel grup oyunlarının depresyon düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeği'nin (PKBS-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile altı yaş çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 43-62.
- Özen, A. (2006). *Value similarities of wives and husbands and conflict resolution styles of spouses as predictors of marital adjustment*. The Degree of Master, Middle East Technical University Social Sciences, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM.
- Özmert, E. N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi – III: Aile. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49, 256-273.
- Öztürk, H., Sevindik, N. F., & Yaman, S. (2006). Öğrencilerde yalnızlık ve sosyal destek ile bunlara etki eden faktörlerin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 383-349.
- Özügürlü, K. (1990). *Evlilik raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Pakkal, F. U. (2007). *Okul öncesi eğitim alan ergenlerin, sosyal benlik değerlerinin problem çözme becerisine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Pearlin, L. I., & Schooler, C. (1978). The structure of coping. *Journal of Health Social Behaviour*, 19, 2-21.
- Pektaş, Ö., Mırsal, H., Kalyoncu, Ö. A., Tan, D., & Beyazyürek, M. (2003). Remisyonadaki alkol bağımlılarında kontrol odağı. *Bağımlılık Dergisi*, 4(3), 72-75.
- Polat, D. (2006). *Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Posamentier, A. S. (1998). *Problem-solving strategies for efficient and elegant solutions. a researce for the mathematics teacher*. California: Corwin Press, Inc.
- Problem Çözme Becerileri Anketi (2015). www.mhrn.netadresinden erişilmiştir.
- Rafati, M., Khosrevi, Z. ve Dervizeh, Z. (1998). The role of mood state on self –abppraisal of problem. *IJPCP*, 4(1), 35-46.
- Ramsey, R. F. (1989). Effective problem solving. *The Shild & Lance*, 7(4), 1 -16.
- Robins, R. W., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2002). It's not just who you're with, it's who you are: personality and relationship. *Journal of Personality*, 70(6), 925-964.
- Rose, T. D., George M., & Schunk, E. (1997). Problem solving: the link between social studies and mathematics. *Clearing House*, 70, 137.
- Ross, B. H., & Kennedy. P. T. (1990). Generalizing from the use of earlier examples in problem solving. *Journal of Experimental Psychology*, 16, 42 – 55.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1-28.
- Sabatelli, R. M. (1988). Measurement issues in marital research:a review and critique of contemporary survey instruments. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 891-915.
- Sabatelli, R. M., & Bartle-Haring, S. (2003). Family of origin experiences and adjustment in married couples. *Journal of Marriage and Family*, 65(1), 159-169.
- Salami Hadi & Mohsenzh Fereshteh, Mohammad Nazari, A. (2014). Aile Dayanışması, Karar Verme ve Problem Çözme ve Başa Çıkma Becerilerine Gore Evlilik Uyumunu Öngörme. *Azad University Sağlık Esintisi Dergisi*, 3, 1.

- Saracaloğlu A. S., Serin, O., & Bozkurt, N. (2005). Eğitim bilimleri enstitüsü lisansüstü öğrencilerinin problem çözme ve denetim odağı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 237-242.
- Sardoğan, M. E., & Karahan, T. F. (2005). Evli bireylere yönelik bir insan ilişkileri beceri programı'nın evli bireylerin evlilik uyum düzeylerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 89-102.
- Sardoğan, M. E., Kaygusuz, C., & Karahan, T. F. (2006). Bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının üniversite öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 184-194.
- Savi, F. (2008). 12-15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Programı, İzmir.
- Saygılı, S. (1990). *Türkiye aile yyllığı 1990*. Ankara: Ofset Repromat.
- Schmidt, L., Holstein, B., Christensen, U., & Boivin, J. (2005). Does infertility cause marital benefit? An epidemiological study of 2250 women and men in fertility treatment. *Patient Educ Couns*, 59, 244-251.
- Schultz, D. P., & Schultz, S. E. (2002). *Modern psikoloji tarihi* (Y. Aslay, Çev.). İstanbul: Kaknüs.
- Schumacher, J. A., & Kenneth, E. L. (2005). Husbands and wives marital adjustment, verbal aggression, and physical aggression as longitudinal predictors of physical aggression in early marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(1), 28-37.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Ertem.
- Sener, A. (2002). *Ailede esler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sesli, S. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin problem çözme becerileri ile disiplin anlayışının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ercisyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

- Sevim, S. (1996). *Transaksiyonel analize dayalı bir eğitim programının evli çiftlerin ego durumları ve evlilik yaşamlarına ilişkin bazı değişkenlere etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sharma, M., Petosa, R., & Heaney, C. A. (1999). Eyaluation of a brief intervention based on social cognitive theory to develop problem solving skills among sixth grade children. *Health Education and Behavior*, 26(4), 465-477.
- Sönmez, V. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Anı.
- Spanier, G. B., Lewis, R. A., & Cole, C. L. (1995). Marital adjustment over the family life cycle: the issue of curvilinearity. *Journal of Marriage and the Family*, 37, 263-275.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Sporakowski, M. J., & Hughston, G. A. (1978). Prescriptions for a happy marriage: Adjustments and satisfactions of couples married for 50 or more years. *The Family Coordinator*, 27, 321-327.
- Stanley, S. M., Ragan, E. P., Rhoades, G. K., & Markman, H. J. (2012). Examining changes in relationship adjustment and life satisfaction in marriage. *Journal of Family Psychology*, 26(1), 165-170.
- Stevens, M. (1998). *Sorun çözümleme* (A. Çimen, Çev.). İstanbul: Timaş.
- Stones, E. (1994). *Quality teaching*. London and New York: Routledge.
- Sullivan, E. J., & Decker, P. J. (2005). *Effective leadership and management in nursing*. Upper Saddle River: Pearson/Prentice Hall.
- Sullivan, K. T., Pasch, L. A., & Johnson, M. D. (2010). Social support, problem solving, and the longitudinal course of newlywed marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(4), 631-644.
- Sungur, N. (1992). *Yaratıcı düşünce*. İstanbul: Özgür.
- Şahin, Ç. (2004). Problem çözme becerisinin temel felsefesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 160-171.
- Şahin, N., Şahin, N. H., & Heppner, P. P. (1993). The psychometric properties of the problem solving inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 17, 379-396.

- Şendil, G., & Korkut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 28, 15-34.
- Şener, A., & Terzioğlu, G. (2008). Arkadaşlık ilişkilerinin evlilik uyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Aile ve Toplum, Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1-15.
- Şener, A., & Terzioğlu, R. S. (2002). *Ailede eşler arasında uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Tezer, E., Selişik, Z. E., & Koydemir, S. (2005). Evlilik uyumu ve mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 65-71
- Tigari A, Asgharnejad A, Bayan nejad SA, Abdin A. (2006) Contrasting emotional intelligence and marital satisfaction and their contribution to maladjustment couples and adjustable ones in Sari city. (Persian). *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, 16 (55), 78-86.
- Torabi, F., & Baschieri, A. (2010). Ethnic differences in transition to first marriage in Iran: The role of marriage market, women's socio-economic status, and process of development. *Demographic Research*, 22(2), 29-62.
- Toros, F., Solak, B., & Metin, Ö. (2005). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuk ve ergenlerin annelerinde depresyon ve evlilikte uyum düzeyleri. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 3, 205-214.
- Turanlı, P. (2010). *Orta yetişkinlikte evlilik uyumu ile benlik saygısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin saptanması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Turgut, M. F., Baker, D., Cunningham R., & Piburn, M. (1997). *İlköğretim fen öğretimi*. Ankara: YÖK Dünya Bankası.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte uyum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *3P Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Tutarel-Kışlak, Ş., & Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(5).

- Tutarel-Kışlak, Ş., & Göztepe, I. (2012). Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 27-46.
- Uysal, G. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenmenin erişiyeye, problem çözme becerilerine, öğrenme stillerine etkisi ve öğrenci görüşleri*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Watson, D., & Hubbard, B. (2000). General traits of personality and affectivity as predictors of satisfaction in intimate relationships: Evidence from self- and partner-ratings. *Journal of Personality*, 68, 413-450.
- Watson, T. S., & Robinson, S. L. (1996). Direct behavioral consultation: An alternative to traditional behavioral consultation. *School Psychology Quarterly*, 11(3), 267-278.
- Weiss, H. B., Caspe, M., & Lopez, M. E. (2006). *Family involvement in early childhood education*. Cambridge: Harvard Family Research Project.
- Williams, D. G. (1988). Gender, marriage and psychosocial well-being. *Journal of Family Issues*, 9(4), 452-468.
- Woolfolk, A. (1993). *Educational psychology* (5th Ed.). Allyn and Bacon.
- Yalçın, B., Tetik, S. & Açıkgöz, A. (2010). Yükseköğretim öğrencilerinin problem çözme becerisi algıları ile kontrol odağı düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 19-27.
- Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 250-261.
- Yeşiltepe, S. S. (2011). *Öğretmenlerin evlilik uyumlarının psikolojik iyi oluş ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(1).
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel.
- Yeşilyaprak, B. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (9. Basım). Ankara: Pegem.

- Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu, R., Karakurt, P., & Türkleş, S. (2011). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ve etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 905-921.
- Yıldırım, C. (2000). *Matematiksel düşünme*. İstanbul: Remzi.
- Yıldırım, İ. (1993). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki evli bireylerin uyum düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(4), 23-29.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye’de boşanma ve sebepleri. *BİLİG-Kış*, 59-81.
- Yıldız, H. (2009). *Hemşirelerin tükenmişlik düzeylerinin ve problem çözme becerilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, Ö. (2013). *Kadınlarda evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: stresle baş etme biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının aracı rolleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, Ö., & Dağ, İ. (2015). Kadınlarda evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: stresle baş etme biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının aracı rolleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(3), 181-188.
- Zarabiyen M, Mahcub H, Heydari A (1999). Öğrencilerin Denetim odağı ile Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hamadan, Ruh Sağlığı Dergisi* 3(13), 59-148.
- Zarei, E & Ahmadi Sarkhooni, T (2013). *Relationships Between Spiritual Quotient and Marital Satisfaction Level of Men, Women and Couples Referred to Consultancy Centers of Bandar Abbas*.

EKLER

Ek 1 -Türkçe Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

Bu araştırmanın amacı Türkiye ve İran’da evli bireylerin evlilik uyumlarını; iç ve dış kontrol odaklı olup olmadıklarını ve problem çözme becerilerini kültürler arası karşılaştırmaktır. Çalışmaya katılan siz katılımcıların kişisel bilgileri saklı kalacak ve üçüncü kişiler ile paylaşılmayacaktır.Sizden istenen, ölçeklerde yer alan sorulara doğru ve içten cevap vermenizdir. Arştırma sonuçları hakkında bilgi edinmek isterseniz araştırmacının aşadaki iletişim kanallarını kullanabilirsiniz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Rozita Fakhimi Farhadi

Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enistitüsü

Doktora Öğrencisi, Rozitafarhadi@gmail.com

1. Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız:

☐ 18-29 ☐ 30-39 ☐ 40-49 ☐ 50 ve üzeri

3. Eğitim durumunuz:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

4. Türkiye koşullarına göre ailenizin sosyo-ekonomik durumunu nasıl görüyorsunuz?

☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek

5. Evlilik süresiniz:

☐ 1 yıldan az ☐ 1-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11-20 yıl ☐ 21-30 ☐ 31 yıl ve üzeri

6. Kaç çocuğunuz var?

☐ Yok ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ve üzeri

7. Çalışma durumunuz:

☐Çalışıyorum ☐ Çalışmıyorum ☐Çalışma deneyimim oldu, ancak şu anda çalışmıyorum

Ek 2 - Farsça Kişisel Bilgi Formu

شرکت کنندگان محترم

هدف این پژوهش مقایسه فرهنگی سازگاری زناشویی، منبع کنترل، مهارت حل مسئله بین زوجین ایرانی و ترکیه می باشد. اطلاعات شخصی شما شرکت کنندگان محترم در این پژوهش کاملاً "محرمانه بوده و شخص سوم از این اطلاعات آگاه نخواهد شد. لطفاً در پاسخ به سوالات وضعیت شش ماه گذشته ی خود را مد نظر قرار دهید.

اگر مایل هستید از نتیجه ی این پژوهش آگاه شوید می توانید از طریق ایمیلی که در انتهای این متن آمده است با پژوهشگر تماس حاصل کنید.

از شرکت شما در این پژوهش متشکرم

رزیتا فحیمی فرهادی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد

Rozitafarhadi@gmail.com آدرس ایمیل:

پرسشنامه ی اطلاعات فردی

1. جنسیت

زن () مرد ()

2. سن

18-29 () 30-39 () 40-49 () 50+ ()

3. وضعیت تحصیلی

ابتدایی () راهنمایی () دیپلم () لیسانس () فوق لیسانس () دکتری ()

4. با توجه به شرایط اقتصادی کنونی ایران، وضعیت مالی خود را چگونه ارزیابی می کنید؟

پایین () متوسط () بالا ()

5. طول مدت تاهل

کم تر از یک سال () 1-5 سال () 6-10 سال () 11-20 سال () 21-30 سال () بالای 31 سال ()

6. تعداد فرزندان

هیچ () 01 02 03 بالای 4 ()

7. وضعیت شغلی

شاغل () بیکار () سابقه ی شغلی دارم اما در حال حاضر بیکار هستم ()

☐ Dışarıda bir şeyler yapmayı ☐ Evde oturmayı

Eşinizle genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

☐ Dışarıda bir şeyler yapmayı ☐ Evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

☐ Sık sık ☐ Arada sırada ☐ Çok seyrek ☐ Hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

☐ Aynı kişiyle evlenirdiniz ☐ Farklı kişiyle evlenirdiniz

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

☐ Hemen hemen hiçbir zaman ☐ Nadiren ☐ Çoğu konularda ☐ Her konuda

Ek 4 - Evlilik Uyumu Ölçeği Farsça Formu

هدف: ارزیابی سازگاری زناشویی زوجین

(1)

در مقیاس زیر دور نقطه‌های ادا بر هابیکشید که با در نظر گرفتن تمام ملاحظات، میزان انسداد و خرسندی از دو اجسام را نشان می‌دهد. نقطه وسط یعنی «خرسند» به منزله خرسندی کمتر و از دو اجسام است. این مقیاس از یک سو رفتار و تمایز و از سوی دیگر به طر فمعدود اشخاص و دکها از دو اجود بسیار ناخرسندند، و از سوی دیگر به طر فمعدود اشخاص و دکها از دو اجود فوق‌العاده خرسند و شادمانانند.

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

کاملاً خرسند

خرسند

بسیار
ناخرسند

مشخص کنید. ✓ میزان توافق یا عدم توافق خود با همسران را در مورد هر یک از سوالات زیر با زدن علامت

ردیف	عبارات	همیشه توافق داریم	تقریباً همیشه توافق داریم	گاهی اختلاف داریم	اغلب اختلاف داریم	تقریباً همیشه اختلاف داریم	همیشه اختلاف داریم
2	امور مالی خانواده						
3	تفریحات و اوقات فراغت						
4	ابراز محبت						
5	دوستان						
6	روابط جنسی						
7	رعایت عرف (رفتار درست، خوب یا شایسته)						
8	فلسفه زندگی						
9	رابطه با خویشاوندان						

10) در هنگام بروز اختلاف معمولاً نتیجه این است که:

... شوهر کوتاه می آید.

... زن کوتاه می آید.

... توافق دو جانبه حاصل می شود.

11) آیا شما و همسرتان خارج از خانه مشترکاً در منافع یا فعالیت های مورد علاقه سهیم می شوید؟

... همیشه

... در بعضی موارد

... به ندرت

... هرگز

ب) در خانه بمانید 12) به طور کلی در اوقات فراغت ترجیح می دهید که: الف) بیرون بروید

ب) در خانه بماند همسر شما ترجیح می دهد که: الف) بیرون برود

13) آیا آرزو کرده اید که ای کاش عروسی نمی کردید؟

... اکثر اوقات

... گاهی اوقات

... بندرت

... هرگز

14) اگر قرار بود زندگی را دوباره شروع کنید، فکر می کنید شما:

... با همسر فعلی خود دوباره عروسی می کردید.

... با شخص دیگری ازدواج می کردید.

... هرگز عروسی نمی کردید.

15) آیا به همسرتان اعتماد دارید؟

.. تقریباً هرگز

... بندرت

... در مورد اکثر چیزها اعتماد دارم

... در مورد همه چیز اعتماد دارم

آزمون سازگاری زناشویی لاک والاس یک پرسشنامه خود گزارش دهی کوتاه است که به منظور اندازه گیری کیفیت کنش وری ازدواج طراحی شده و معمول ترین ابزار اندازه گیری به کار برده شده در این زمینه است. این آزمون حاوی 15 ماده است که نشان می دهد پاسخ دهنده با همسر خود در خصوص تعدادی از فعالیت هایی که در سازگاری زناشویی نقش بنیادین دارند موافق است. آزمون بایستی به وسیله هریک از زوجین به طور جداگانه تکمیل شود و بدین ترتیب امکان اندازه گیری کلی سازگاری زناشویی برپایه ادراک بین فردی از روابط زناشویی را فراهم می آورد.

• تعریف مفهومی:

سازگاری زناشویی را می توان به عنوان نظام خانواده یا حتی بخشی از نیروهای تأمین حیات و احیاکننده خانواده دانست. براساس نظریه لاک و والاس سازگاری زناشویی به عنوان برون سازی هریک از زوجین در موقعیت زمانی معین تعریف شده است.

• تعریف عملیاتی:

در این پژوهش منظور از نمره استاندارد سازگاری زناشویی نمره ای است که فرد به سوالات 15 ماده ای پرسشنامه لاس و والاس می دهد.

• نمره گذاری پرسشنامه:

همیشه موافق دارم	تقریباً همیشه موافق دارم	گاهی موافق دارم	اغلب موافق دارم	تقریباً همیشه موافق دارم	همیشه موافق دارم
5	4	3	2	1	0

سوالبیکاز اولین مقیاس های کوهاپر اینسجنش سازگاری زناشویی است. ارزش عددی سوالات این آزمون متفاوت است. 15 این ابزار است، اگر پاسخ هر دو نفر زن و شوهر «ماندن در خانه» باشد؛ اگر تر جیح هر دو نفر زن و شوهر 10 معادل 12 امتیاز یا نمره سوال شماره 2 است؛ و اگر تر جیح زن و شوهر متفاوت باشد، امتیاز این سوال 3 شوهر «بیرون رفتن» باشد، امتیاز این سوال است. 158 تا 2 است. نمره های مونبرابر با حاصل جمع امتیازات هر سوال و دامنه آن از

• تحلیل (تفسیر) بر اساس میزان نمره پرسشنامه

دامنه نمرات این آزمون می تواند از 2 تا 158 باشد. نمرات پایین ناسازگاری و نمرات بالا سازگاری را نشان می دهد و نمرات پایین تر از 100 نشان دهنده تنیدگی در روابط زناشویی است.

• روایی و پایایی:

براون بسیار خوب و ضریب همبستگی بین دو نیمه آنبرابر 0.90 بوده است. هیچ - برآورد همسانیدرونیبا استفاده از فرمول اسپیرمن
اطلاعی در مورد اعتبار بازآزمایی اندر اختیار نیست.

- آزمونسازگار یزناشویبلاک

- والاسبرایزوجهای سازگار و ناسازگار از رویاییالابر خوردار است. نمرات اینآزمونبازمونپیشبینی زناشویبلاک
والاسهمبستگیبالاییدارد. ایننتیجه، نشاندهندرواییهمزمانبالایاناست. آزمونمذکورمقیاسبرایپیش بینیسازگار آیندهاست.
این آزمون توسط مظاهری (1379 و 1997) ترجمه و روی یک نمونه زوج های ایرانی به کار برده شد.

• منبع:

ثنایی، باقر و همکاران. مقیاسهایسنجشخانوادهواز دواج. انتشاراتبعثت، 1387.

Ek 5 - Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği Türkçe Formu

Bu ölçek iç dış kontrol odağını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Kendinize en uygun olduğunu düşündüğünüz cevabı lütfen işaretleyiniz.

1.

A) Ana babaları çok fazla cezalandırdıkları için çocuklar çok problemlili oluyor.

B) Günümüz çocuklarının çoğunun problemi, ana-babaları tarafından aşırı serbest bırakılmalarıdır.

2.

A) İnsanların yaşamındaki mutsuzlukların çoğu biraz da şanssızlıklarına bağlıdır.

B) İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.

3.

A) Savaşların başlıca nedenlerinden biri, halkın siyasetle yeterince ilgilenmemesidir.

B) İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.

4.

A) İnsanlar bu dünyada hak ettikleri saygıyı er geç görür.

B) İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.

5.

A) Öğretmenlerin öğrencilere haksızlık yaptığı fikri saçmadır.

B) Öğrencilerin çoğu, notların tesadüfi olaylardan etkilendiğini fark etmez.

6.

A) Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.

B) Lider olamayan yetenekli insanlar, fırsatları değerlendirememiş kişilerdir.

7.

A) Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmazlar.

B) Kendilerini başkalarına sevdiremeyen kişiler, başkalarıyla nasıl geçinileceğini bilmeyenlerdir.

8.

A) İnsanın kişiliğinin belirlenmesinden en önemli rolü kalıtım oynar.

B) İnsanların nasıl biri olacaklarını kendi hayat tecrübeleri belirler.

9.

A) Bir şey olacaksa eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur.

B) Ne yapacağıma kesin karar vermek kadere güvenmemekten daima daha iyidir.

10.

A) İyi hazırlanmış bir öğrenci için, adil olmayan bir sınav hemen hemen söz konusu olamaz.

B) Sınav soruları derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki çalışmanın anlamı kalmıyor.

11.

A) Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda ya hiç ya da çok küçük payı vardır.

B) İyi bir iş bulmak, temelde, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.

12.

A) Hükümetin kararlarında sade vatandaş da etkili olabilir

B) Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.

13.

A) Yaptığım planları yürütebileceğimden hemen hemen eminimdir.

B) Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü bir çok şey zaten iyi yada kötü şansa bağlıdır.

14.

A) Hiçbir yönü iyi olmayan insanlar vardır.

B) Herkesin iyi bir tarafı vardır.

15.

A) Benim açımdan istediğimi elde etmenin talihle bir ilgisi yoktur.

B) Çoğu durumda, yazı tura atarak da isabetli kararlar verebiliriz.

16.

A) Kimin patron olacağı genellikle, doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır.

B) İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.

17.

A) Dünya meseleleri söz konusu olduğunda çoğumuz, anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyız.

B) İnsanlar, siyasal ve sosyal konularda aktif rol alarak dünya olaylarını kontrol edebilirler.

18.

A) Birçok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.

B) Aslında "şans" diye bir şey yoktur.

19.

A) İnsan, hatalarını kabul edebilmelidir.

B) Genelde en iyisi insanının hatalarını örtbas etmesidir.

20.

A) Bir insanın sizden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığını bilmek zordur.

B) Kaç arkadaşınızın olduğu, ne kadar iyi olduğuna bağlıdır.

21.

A) Uzun vadede yaşamımızdaki kötü şeyler, iyi şeylerle dengelenir.

B) Çoğu talihsizlikler yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ya da her üçünün birden sonucudur.

22.

A) Yeterli çabayla siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabiliriz.

B) Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur.

23.

A) Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlamıyorum.

B) Aldığım notlarla çalışma derecem arasında doğrudan bir bağlantı vardır.

24.

A) İyi bir lider, ne yapacaklarına halkın bizzat karar vermesini bekler.

B) İyi bir lider herkesin görevinin ne olduğunu bizzat belirler.

25.

- A) oğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissedirim.
- B) Şans ya da talihin yaşamında önemli bir rol oynadığına inanmam.

26.

- A) İnsanlar arkadaşça olmaya çalışmadıkları için yalnızdırlar.
- B) İnsanları memnun etmek için çok fazla abalamanın yararı yoktur, sizden hoşlanırsa hoşlanırlar.

27.

- A) Okullarda atletizme gereğinden fazla önem veriliyor.
- B) Takım sporları kişiliğin oluşumu için mükemmel bir yoldur.

28.

- A) Başıma ne gelmişse kendi yaptıklarımıdandır.
- B) Yaşamımın alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum.

29.

- A) Siyasetçilerin neden öyle davrandıklarını çoğu kez anlamıyorum.
- B) Yerel ve ulusal düzeydeki kötü idareden uzun vadede halk sorumludur.

Ek 6 - Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği Farsça Formu

۳۸
۵

بسمه تعالی

مقیاس
کنترل راتر
(درونی - برونی)

مؤسسه تحقیقاتی علوم رفتاری سینا (روان تجزین)
طراح و تولید کننده تجهیزات آزمایشگاهی روان شناسی و آزمون های روان شناسی
تهران - بزرگراه شهید باقری - بین رسالت و فردام - ایستگاه مترو بزرگراه - نبش گلستان یکم - شماره ۶۰
تلفن ۷۷۶۷۷۷۲۳ فکس ۷۷۷۰۶۴۹ [Site: www.savantalhiz.ir](http://www.savantalhiz.ir)

مقیاس کنترل راتر (درونی - بیرونی)

پرسشنامه زیر برای سنجش انتظارات افراد درباره منبع کنترل تدوین شده است و دارای ۲۹ ماده است که هر ماده دارای یک جفت سؤال (الف و ب) می باشد. از آزمودنی خواسته می شود بین هر جفت سؤال یک ماده یکی را انتخاب کند و علامت بزند. واضح است این انتخاب براساس اعتماد عمیق و روشن آزمودنی خواهد بود.

راتر: ۲۳ ماده از مواد این پرسشنامه را با هدف مشخص، جهت روش شدن انتظارات افراد درباره منبع کنترل تدوین کرده و ۶ ماده دیگر هدف آزمون را با لباس میدل دنبال می کند که این ماده های خنثی، ساختار و بعد اندازه گیری شده را برای آزمودنی مبهم می سازد.

سؤالهای ۱، ۸، ۱۴، ۱۹، ۲۴ و ۲۸ سؤالاتی هستند که آزمودنی را از مدار اصلی و هدف آزمون منحرف می سازد.

نمره گذاری آزمودنی مبنی بر مجموع نمرات حاصل از تعداد ضریب های است که آزمودنی در مقابل سؤالات مشخص کرده است.

این مجموع نمرات از سؤالاتی به غیر از ۶ سؤال انحرافی بدست خواهد آمد و کل نمره هر فرد نشان دهنده درجه و میزان کنترل او می باشد.

میانگین این مقیاس ۸/۴۸ و میانه آن ۸ است.

در ۲۳ ماده ای که جهت نمره گذاری تعیین شده اند سؤالات (الف) یک نمره و سؤالات (ب) صفر نمره می گیرند. البته در ماده های ۴-۵-۱۰-۱۱-۱۲-۱۳-۱۵-۲۲-۲۶ به عبارت های (ب) یک نمره و (الف) صفر داده می شود. چون کل نمره هر فرد نشان دهنده نوع و درجه منبع کنترل افراد است بنابراین تنها آزمودنی هایی که نمره ۹ یا بیشتر بگیرند واجد منبع کنترل بیرونی و افرادی که نمره کمتر بگیرند، دارای منبع کنترل درونی خواهند بود.

این پرسشنامه دارای ۲۹ مورد دوجمله‌ای می‌باشد. خواهشمند است جمله‌های هر مورد را به دقت بخوانید و با هر کدام که موافق هستید علامت بگذارید. لطفاً برای پدست آوردن نتیجه مطلوب از این قسمت، جملات مورد نظر خود را با کمال صداقت انتخاب کنید.

نام و نام خانوادگی جنس سن تاریخ ازدواج
میزان تحصیلات شغل تعداد فرزندان

- ۱- الف. علت اینکه کودکان دچار گرفتاری می‌شوند این است که پدر و مادرشان بیش از اندازه مجازاتشان می‌کنند.
ب. امروزه گرفتاری بیشتر کودکان به این دلیل است که پدر و مادرشان بیش از حد با آنها به ملایمت رفتار می‌کنند.
- ۲- الف. بسیاری از رویدادهای ناخوشایند در زندگی مردم تا اندازه‌ای به علت پدشانی است.
ب. بدبختی‌های مردم نتیجه اشتباهات خود آنهاست.
- ۳- الف. یکی از دلایل عمده بروز جنگ‌های این است که مردم آنقدر که باید به امور سیاسی علاقه‌مند نیستند.
ب. هر قدر هم که مردم برای جلوگیری از جنگ بکوشند، باز هم جنگ وجود خواهد داشت.
- ۴- الف. سرانجام مردم به احترامی که شایسته ایشان باشد، دست می‌یابند ولو مدتها طول بکشد.
ب. بدبختانه بیشتر اوقات ارزش یک فرد هر قدر که بکوشد نامعلوم می‌ماند.
- ۵- الف. این عقیده که معلمان نسبت به دانش‌آموزان خود بی‌انصافند بی‌معنی است.
ب. بیشتر دانش‌آموزان نمی‌دانند تا چه حد نمره‌ای که در دروس خود می‌گیرند زیر رویدادهای تصادفی است.
- ۶- الف. اگر فرصتهای مناسب و به موقع دست ندهد کسی نمی‌تواند رهبر کاروان شود.
ب. افراد توانایی که از رهبر شدن بازمانده‌اند، کسانی هستند که از فرصتهای مناسب استفاده کرده‌اند.
- ۷- الف. هر قدر که سعی خودمان را بکنیم باز هم بعضی‌ها از ما خوششان نمی‌آید.
ب. افرادی که نمی‌توانند کاری بکنند که مورد علاقه دیگران قرار بگیرند راه ساختن یا دیگران را بلد نیستند.
- ۸- الف. در تعیین شخصیت هر فرد وراثت سهم عمده‌ای دارد.
ب. آنچه شخصیت یک فرد را می‌سازد، تجارب او در زندگی است.
- ۹- الف. اغلب به این نکته پی برده‌ام که هر چه قرار است اتفاق بیفتد، اتفاق می‌افتد.
ب. هر وقت خودم تصمیم گرفته‌ام راه مشخصی برای اقدام انتخاب کنم خیلی بهتر از تسلیم شدن به سرنوشت بوده است.

۱۰- الف. اگر دانش‌آموز خودش را برای امتحان خوب آماده کرده باشد بدلت ممکن است حقش در

امتحان پایمال شود.

ب. بیشتر اوقات سئوالات امتحان به اندازه‌ای با درس سالانه بی‌ارتباط است که درس حاضر کردن واقعا'

بی‌فایده است.

۱۱- الف. موقعیت حاصل سخت کوشی است، شانس در آن بی‌اثر یا بسیار کم اثر است.

ب. شغل خوب‌گیر آوردن در درجه اول به این بستگی دارد که در فرصت مناسب در جای مطلوب باشی.

۱۲- الف. فردی که دارای شرایط متوسط فردی و اجتماعی است می‌تواند در تصمیم‌گیری دولت مؤثر باشد.

ب. دنیا در اختیار عده معدود صاحبان قدرت است از آدم خرده‌پا کاری ساخته نیست.

۱۳- الف. هر وقت برای انجام کاری نقشه می‌کشیم تقریباً 'یقین دارم که می‌توانم آن را عمل کنم'.

ب. همیشه عاقلانه نیست که برای آینده دور نقشه بکشیم چون خیلی چیزها در حال حاضر دستخوش خوش‌بینی

و بدياری هستند.

۱۴- الف. عده معینی از مردم هیچ حسنی ندارند.

ب. هر کس خوبیهایی دارد.

۱۵- الف. برای من بدست آوردن چیزهایی که خواستارشان هستم ربطی به بخت و اقبال ندارد.

ب. خیلی وقتها تصمیم گرفتن با شیر یا خط (شانسی) هم بد نیست.

۱۶- الف. رئیس شدن اغلب به این بستگی دارد که شانس یاری کند و شخص قبل از هر کسی دیگر در شرایط

مناسب قرار گیرد.

ب. واداشتن مردم برای انجام کار درست به توانایی افراد بستگی دارد نه به شانس و اقبال.

۱۷- الف. تا آنجا که به رویدادهای دنیا مردم می‌شود بیشتر ما قربانی نیروهایی هستیم که نه می‌شناسیم و نه می‌توانیم

بر آنها چیره شویم.

ب. با شرکت فعالانه در امور سیاسی و اجتماعی مردم می‌توانند بر رویدادهای جهانی نظارت کنند.

۱۸- الف. بیشتر مردم می‌دانند تا چه حد زندگی‌شان تحت اختیار رویدادهای تصادفی است.

ب. در واقع چیزی بنام 'بخت' وجود ندارد.

- ۱۹- الف. آدم باید همیشه به اشتباه خود اعتراف کند.
ب. بهتر است روی اشتباهاتتان سرپوش بگذارید.
- ۲۰- الف. مشکل می‌توان فهمید کسی واقعا* از ما خوشش می‌آید یا نه.
ب. تعداد دوستان یک فرد بستگی به میزان خوب بودن او دارد.
- ۲۱- الف. بالاخره میان رویدادهای خوب و بد که برای ما رخ می‌دهد تعادل برقرار می‌شود.
ب. بیشتر بدبختی‌ها حاصل عدم توانایی، نادانی، تنبلی یا نتیجه هر سه آنهاست.
- ۲۲- الف. با کوشش کافی می‌توانیم فساد سیاسی را از میان ببریم.
ب. نظارت زیاد مردم روی فعالیت سیاستمدارانی که بر سرکارند دشوار است.
- ۲۳- الف. بعضی وقتها از طرز نمره دادن معلمان سردر نمی‌آوریم.
ب. میان درس خواندن و نمره گرفتن رابطه مستقیمی وجود دارد.
- ۲۴- الف. رهبر خوب کسی است که بگذارد خود مردم برای کار خود تصمیم بگیرند.
ب. رهبر خوب کسی است که تکلیف هر کس را معین کند.
- ۲۵- الف. بیشتر وقتها احساس می‌کنم روی حوادثی که برآیم اتفاق می‌افتد کنترل کمی دارم.
ب. امکان ندارد باور کنم بخت و اقبال در زندگی من سهم زیادی داشته باشد.
- ۲۶- الف. دلیل تنهایی مردم این است که سعی نمی‌کنند با دیگران دوستی کنند.
ب. سعی زیاد از حد برای خوشایند مردم چلان فایده‌ای ندارد. اگر قرار است از آدم خوششان بیاید خوششان می‌آید.
- ۲۷- الف. در مدرسه برای ورزش خیلی اهمیت قائل می‌شوند.
ب. ورزش‌های گروهی برای پرورش شخصیت فرد یک روش عالی است.
- ۲۸- الف. هرچه سرم می‌آید نتیجه کار خودم است.
ب. بعضی وقتها احساس می‌کنم که روی مسیر زندگی‌ام کنترل کافی ندارم.
- ۲۹- الف. بیشتر وقتها نمی‌توانم بفهمم که چرا سیاستمداران اینطور رفتار می‌کنند.
ب. دست آخر خود مردم مسئول نوع حرمت ملی یا محلی خودشان هستند.

پاسخنامه

تاریخ آزمایش: / / نام و نام خانوادگی: زن/مرد تاریخ تولد: / /
 محل تولد: میزان تحصیلات: رشته تحصیلی:
 شغل:

سوال	الف	ب	سوال	الف	ب
۱			۱۶		
۲			۱۷		
۳			۱۸		
۴			۱۹		
۵			۲۰		
۶			۲۱		
۷			۲۲		
۸			۲۳		
۹			۲۴		
۱۰			۲۵		
۱۱			۲۶		
۱۲			۲۷		
۱۳			۲۸		
۱۴			۲۹		
۱۵					

Ek 7 - Problem Çözme Envanteri Türkçe Formu

	Her zaman Böyle Davranırım	Çoğunlukla böyle davranırım	Sık sık böyle davranırım	Arada sırada böyle davranırım	Ender olarak böyle davranırım	Hiçbir zaman böyle davranmam
1. Bir sorunumu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırmam.						
2. Zor bir sorunla karşılaştığımda ne olduğunu tanı olarak belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımı uzun boylu düşünmem.						
3. Bir sorunumu çözmek için ilk çabalar başarısız olursa o sorun ile başa çıkabileceğimden şüpheyne düşerim.						
4. Bir sorunumu çözdükten sonra bu sorunu çözerken neyin işe yaradığını neyin yaramadığını ayrıntılı olarak düşünmem.						
5. Sorunlarımı çözmek konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim.						
6. Bir sorunumu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım.						
7. Bir sorunum olduğunda onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım.						
8. Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim.						
9. Bir sorun kafamı karıştırdığında duygu ve düşüncelerimi somut ve açık seçik terimlerle ifade etmeye uğraşırım.						
10. Başlangıçta çözümünü fark etmesem de sorunlarımın çoğunu çözmeye yeteneğim vardır.						
11. Karşılaştığım sorunların çoğu, çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır.						
12. Genellikle kendimle ilgili kararları verebilirim ve bu kararlardan hoşnut olurum.						
13. Bir sorunla karşılaştığımda onu çözmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu izlerim.						
14. Bazen durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine gelişigüzel sürüklenip giderim.						
15. Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı oranını tek tek değerlendiririm.						
16. Bir sorunla karşılaştığımda başka konuya geçmeden önce durur ve o sorun üzerinde düşünürüm.						
17. Genellikle aklıma ilk gelen fikir doğrultusunda hareket ederim.						
18. Bir karar vermeye çalışırken her seçeneğin sonuçlarını ölçer, tartar, birbiriyle karşılaştırır sonra karar veririm.						
19. Bir sorunumu çözmek üzere plan yaparken o planı yürütebileceğime inanırım.						
20. Belli bir çözüm planımı uygulamaya koymadan önce nasıl bir sonuç vereceğini tahmin etmeye çalışırım.						
21. Bir soruna yönelik olası çözüm yollarını düşünürken çok fazla seçenek üretmem.						
22. Bir sorunumu çözmeye çalışırken sıklıkla kullandığım bir yöntem daha önce başıma gelmiş benzer sorunları düşünmektir.						

23. Yeterince zamanım olur ve çaba gösterirsem karşılaştığım sorunların çoğunu çözebileceğime inanıyorum.						
24. Yeni bir durumla karşılaştığımda ortaya çıkabilecek sorunları çözebileceğime inancım vardır.						
25. Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım halde bir türlü esas konuya giremediğim ve gereksiz ayrıntılarla uğraştığım duygusunu yaşarım.						
26. Ani kararlar verir ve sonra pişmanlık duyarım.						
27. Yeni ve zor sorunları çözebilme yeteneğime güveniyorum.						
28. Elimdeki seçenekleri karşılaştırırken ve karar verirken kullandığım sistematik bir yöntem vardır.						
29. Bir sorunla başa çıkma yollarını düşünürken çeşitli fikirleri birleştirmeye çalışmam.						
30. Bir sorunla karşılaştığımda bu sorunun çıkmasında katkısı olabilecek benim dışındaki etmenleri genellikle dikkate almam.						
31. Bir konuyla karşılaştığımda ilk yaptığım şeylerden biri durumu gözden geçirmek ve konuyla ilgili olabilecek her türlü bilgiyi dikkate almaktır.						
32. Bazen duygusal olarak öylesine etkilenirim ki sorunumla başa çıkma yollarından pek çoğunu dikkate bile almam.						
33. Bir karar verdikten sonra ortaya çıkan sonuç genellikle benim beklediğim sonuca uyar.						
34. Bir sorunla karşılaştığımda o durumla başa çıkabileceğimden genellikle pek emin değilimdir.						
35. Bir sorunun farkına vardığımda ilk yaptığım şeylerden biri sorunun tam olarak ne olduğunu anlamaya çalışmaktır.						

Ek 8 - Problem Çözme Envanteri Farsça Formu

پرسشنامه حل مسئله

هر عبارت را بخوانید و سطحی را که شما با هر کدام از عبارات موافق یا مخالفید مشخص کنید از این گزینه ها استفاده کنید.

۱-کاملاً موافقم	۲-موافقم	۳-اندکی موافقم	۴-اندکی مخالفم	۵-مخالفم	۶-کاملاً مخالفم
-----------------	----------	----------------	----------------	----------	-----------------

- ۱- زمانی را که راه حل برای مسئله ناموفق بوده است من دیگر از آن استفاده نمی کنم چرا که آن کارایی ندارد.
- ۲- زمانی که با مسائل پیچیده روبرو می شوم من خود را به دنبال راهی برای جمع آوری اطلاعات به زحمت نمی اندازم زیرا که من دقیقاً می توانم متوجه شوم که مسئله چیست.
- ۳- زمانی که اولین تلاش های من برای حل مسئله با شکست مواجه می شود من درباره توانایی ام برای تسلط بر موقعیت شک می کنم و نگران می شوم.
- ۴- من بعد از اینکه مسئله ای را حل می کنم بررسی نمی کنم که چه چیز درست یا اشتباه است.
- ۵- من معمولاً می توانم راهی خلاق و موثر برای حل یک مسئله پیدا کنم.
- ۶- من بعد از اینکه برای حل یک مسئله طریقی شیوه مشخصی تلاش کرده ام وقت می گذارم و پیامد واقعی را با آنچه که من فکر می کردم اتفاق می افتد مقایسه می کنم.
- ۷- زمانی که با مسئله ای روبرو می شوم به همه راههای ممکن فکر می کنم.
- ۸- زمانی که با مسئله ای روبرو می شوم حتماً برای فهمیدن آنچه که در مورد مسئله اتفاق می افتد به احساسی که در من ایجاد می کند دقت می کنم.
- ۹- زمانی که در مورد مسئله ای گیج می شوم برای روشن سازی افکار یا احساسات مبهم یا تبدیل آنها به موارد مشخص تلاش نمی کنم.
- ۱۰- من برای حل اکثر مسائل توانا هستم حتی اگر هم در آغاز راه حل فوری پیدا نشود.
- ۱۱- من با مسئله های زیادی که حل کردن آنها برای من بسیار دشوار است روبرو هستم.
- ۱۲- من تصمیم می گیرم و بعداً از آنها شاد می شوم.
- ۱۳- زمانی که با مسئله ای روبرو می شوم نخستین چیزی که به آن توجه می کنم آن است که برای حل کردن آن فکر می کنم.
- ۱۴- من گاهی اوقات صبر نمی کنم و زمانی برای حل کردن مسئله هایم نمی گذارم ولی تا حدی با حالت گیجی جلو می روم.
- ۱۵- هنگام تصمیم گیری پیرامون طرز فکر یا راه حل مناسب برای یک مسئله وقت را صرف پرداختن به احتمال موفق بودن هر گزینه نمی کنم.

- ۱۶- زمانی که با مسئله ای روبرو می شوم من صبر می کنم و قبل از اینکه کاری انجام دهم درباره آن فکر می کنم.
- ۱۷- من معمولاً با نخستین راه مناسبی را که به ذهنم می رسد جلو می روم.
- ۱۸- زمان تصمیم گیری من پیامد همه راهها را بررسی می کنم و آنها را با یکدیگر مقایسه می کنم.
- ۱۹- زمانی که من برای حل مسئله برنامه ریزی می کنم همیشه مطمئنم که می توانم طریق آنها کار کنم.
- ۲۰- من برای پیش بینی همه پیامدهای انجام راه حل های مشخص تلاش می کنم.
- ۲۱- زمانی که من برای پیدا کردن راه حل های ممکن برای مسئله تلاش می کنم من تعداد زیادی از راه ها را در نظر نمی گیرم.
- ۲۲- در تلاش برای حل یک مسئله یک راهبری که من اغلب استفاده می کنم این است که مسائل قبلی را که به آن شباهت دارند در نظر می گیرم.
- ۲۳- من مطمئنم که اگر به اندازه کافی تلاش کنم می توانم همه مسائلی را که با آنها روبرو هستم حل کنم.
- ۲۴- زمانی که من با موقعیت جدیدی روبرو می شوم اطمینان دارم که می توانم بر مسائلی که ممکن است ایجاد شوند تسلط یابم.
- ۲۵- حتی اگر من بر مسئله تسلط یابم گاهی اوقات من احساسی شبیه شگفت زدگی دارم و به موضوع نمی پردازم.
- ۲۶- من تصمیمات ناگهانی می گیرم و بعداً از آنها پشیمان می شوم.
- ۲۷- من به توانایی ام برای حل مسائل تازه و دشوار مطمئن هستم.
- ۲۸- من شیوه ای اصولی برای مقایسه راه ها و تصمیم گیری ها دارم.
- ۲۹- زمانی که در بررسی راه های تسلط یافتن و حل مسئله تلاش می کنم من راه های مختلف را ترکیب نمی کنم.
- ۳۰- زمانی که با مسئله ای روبرو می شوم من معمولاً بررسی نمی کنم که چه دسته عوامل خارجی در محیط من ممکن است باعث ایجاد مسئله ی من شده باشد.
- ۳۱- زمانی که من با مسئله ای روبرو می شوم یکی از نخستین کارهایی که انجام می دهم این است که موقعیت و همه عواملی را که آنرا ایجاد کرده اند بررسی می کنم.
- ۳۲- گاهی اوقات که من درباره یک مسئله بسیار نگران می شوم آن (نگرانی) باعث می شود که نتوانم راه های زیادی را برای حل آن بررسی کنم.
- ۳۳- بعد از تصمیم گیری پیامدی که من معمولاً انتظارش را دارم با پیامد واقعی یکسان است.
- ۳۴- زمانی که با مسئله ای روبرو می شوم من مطمئن نیستم که بتوانم بر موقعیت مسلط شوم.
- ۳۵- زمانی که من مسئله ای را متوجه می شوم نخستین کاری که انجام می دهم این است که تلاش می کنم بفهمم که مسئله دقیقاً چیست.

معرفی

هینر و کراسکوف (۱۹۸۷ به نقل از لارسون، پتزا و ونسند، ۱۹۹۵) حل مسئله را شامل یک رشته پاسخ های رفتاری، شناختی و عاطفی می دانند که به منظور سازگاری با چالش های درونی و بیرونی را ابراز گردیده اند. هینر (۱۹۸۸) وجود سه ساختار را در فرایند حل مسئله مطرح ساخته است عبارتند از: احساس کفایت در حل مسئله کنترل شخصی بر هیجان ها و رفتارها و سبک های گرایش- اجتنابی. در این زمینه نیز شواهد پژوهشی و نظری گوناگونی درباره متغیرهای فرساختی به ویژه ارزیابی خود به عنوان یک متغیر موثر در حل مسئله ارائه گردیده است.

پرسشنامه حل مسئله توسط هینر و پترسن (۱۹۸۲) برای سنجش درک پاسخ دهنده از رفتارهای حل مسئله شان تهیه شده است. (PSI) ۳۵ ماده دارد که برای اندازه گیری چگونگی واکنش افراد به مسائل روزانه شان طراحی شده است. ۳ عبارت از پرسشنامه برای اهداف پژوهشی است و نمره گذاری نمی شود.

پرسشنامه حل مسئله بر مبنای چرخش تحلیل عاملی دارای ۳ زیر مقیاس مجزا است:
۱. اعتماد به حل مسائل با ۱۶ عبارت، سبک گرایش- اجتناب با ۱۶ عبارت، کنترل شخصی با ۵ عبارت.

کلید و نمره گذاری

این پرسشنامه بر مبنای ۶ سطح مقیاس لیکرت با نمرات پائین که نشان دهنده بالاترین سطح آگاهی از توانایی های حل مسئله است (۱=کاملاً موافقم ۲=به طور متوسط موافقم ۳=اندکی موافقم ۴=اندکی مخالفم ۵=به طور متوسط مخالفم ۶=کاملاً مخالفم)

برای پیشگیری از سوء گیری در پاسخدهی ۱۵ عبارت با بیان منفی آورده شده است. (به شکل معکوس نمره گذاری می شود). نمره کل پرسشنامه از جمع نمرات همه پاسخ ها به دست می آید.

ویژگیهای روان سنجی

پرسشنامه حل مسئله با چندین نمونه از آزمودنی ها تنظیم و آزمایش شده است. آن همسانی درونی نسبتاً بالایی با مقادیر آلفایی بین ۰/۷۲ تا ۰/۸۵ در خرده مقیاس ها (PSC، ۰/۸۵، AA، ۰/۸۴، PC، ۰/۷۲) و ۰/۹۰ برای مقیاس کلی دارد. (هینر و پترسن ۱۹۸۲). روایی آزمون نشان داد که ابزار سازه هایی را اندازه گیری می کنند که مربوط به متغیرهای شخصیتی و به طور قابل ملاحظه ای مرکز کنترل هستند. (هینر و پترسن ۱۹۸۲). پایایی بازآزمایی نمره کل پرسشنامه در فاصله دو هفته در دامنه ای از ۰/۸۳ تا ۰/۸۹ گزارش شده که بیانگر این است که پرسشنامه حل مسئله ابزاری پایا برای سنجش توانایی حل مسئله است.

این پرسشنامه توسط رفعتی و با راهنمایی خسروی در سال ۱۳۷۵ ترجمه و برای اولین بار در ایران استفاده شد. (خسروی و همکاران ۱۳۷۷) آلفای کرونباخ به دست آمده در تحقیق خسروی درویزه و رفعتی (۱۳۷۷)، ۰/۸۶ و در تحقیق بذل (۱۳۸۳) ۰/۶۶ گزارش شده است که در حد قابل قبولی است.

پاسخنامه

نام و نام خانوادگی : سن : تحصیلات : تاریخ اجرا : جنسیت :

ردیف	کاملاً موافقم	موافقم	اندرکی موافقم	اندرکی مخالفم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۱						
۲						
۳						
۴						
۵						
۶						
۷						
۸						
۹						
۱۰						
۱۱						
۱۲						
۱۳						
۱۴						
۱۵						
۱۶						
۱۷						
۱۸						
۱۹						
۲۰						
۲۱						
۲۲						
۲۳						
۲۴						
۲۵						
۲۶						
۲۷						
۲۸						
۲۹						
۳۰						
۳۱						
۳۲						
۳۳						
۳۴						
۳۵						

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..